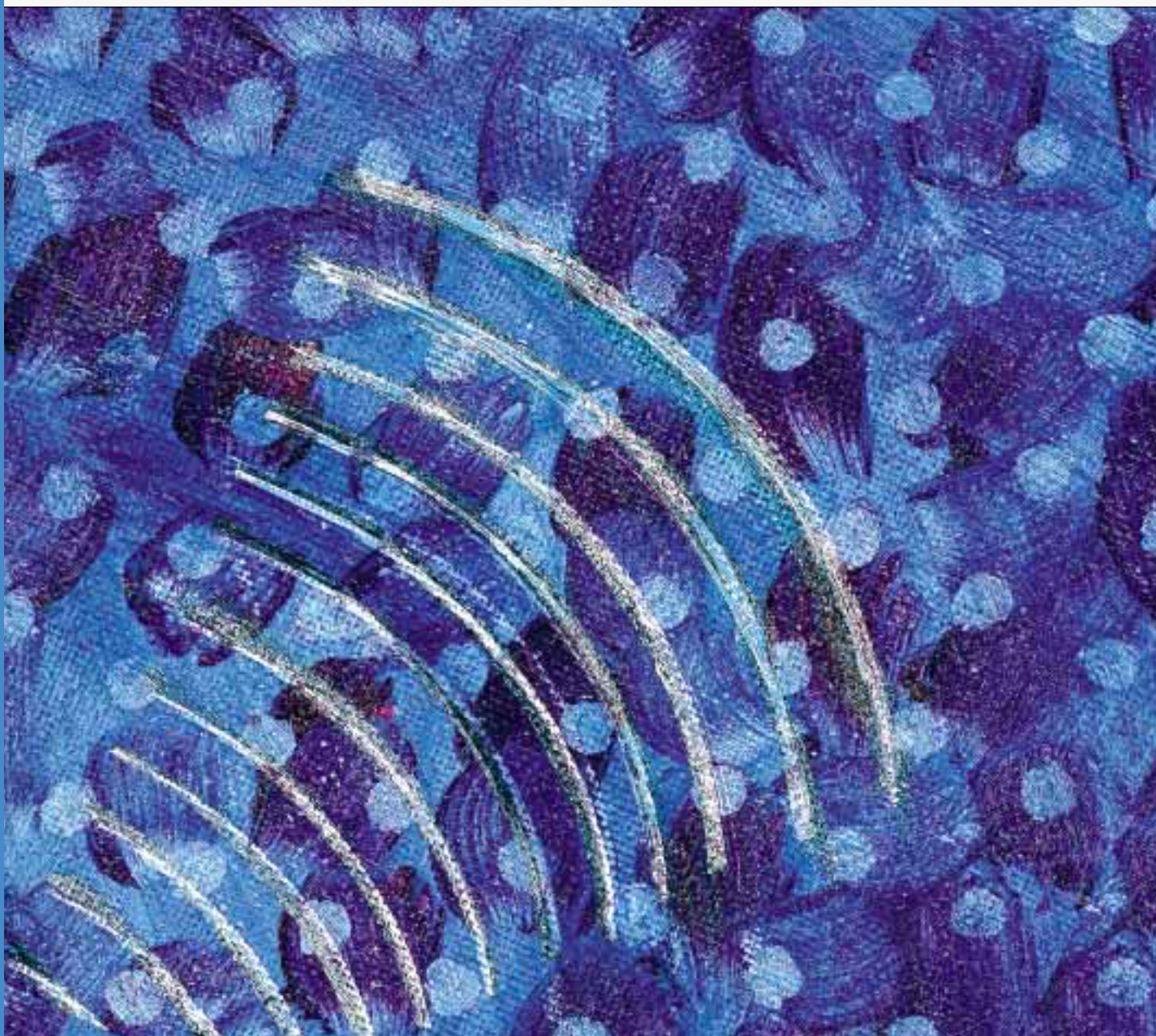

KILPAILUVIRASTON VUOSIKIRJA 2002

KILPAILUVIRASTON VUOSIKIRJA 2002

Sisällys

Lukijalle	4
Toiminta-ajatus, tehtävät ja työn painopistealueet.	7
Kilpailupoliittinen toimintaympäristö.	9
Henkilöstö ja sen kehittäminen	10
Toiminnan tuloksellisuus.	13
Strategiset hankkeet ja muu tapauskäsittely.	15
Julkinen valta markkinoilla.	15
Energia- ja julkiset peruspalvelulaitokset	18
Viestintä- ja telemarkkinat	20
Finanssimarkkinat	23
Teollisuus.	25
Kauppa.	27
Liikenne	28
Palveluala.	28
Ympäristöasiat.	29
Yrityskauppavalvonta	30
Kansainväliset asiat.	38
Viestintä	41
Artikkelit	
Jaana Hautala, Yrityskauppavalvonnan kilpailutesteistä	43
Kirsi Ola, Perusasiaa kartelleista	51
Martti Virtanen, Pk-yritystoiminta ja kilpailulainsäädäntö	59
Kilpailuviraston päätökset 2001	69
Esitykset kilpailuneuvostolle 2001	77
Aloitteet ja lausunnot 2001	77
Kilpailuvirastoa koskevat kilpailuneuvoston päätökset 2001.	80
Kilpailuvirastoa koskevat KHO:n päätökset 2001.	81
Asiantuntijaluennot 2001	82
Edustukset viraston ulkopuolisissa työryhmissä	85
Viraston organisaatio ja yhteystiedot 1.5. 2002	86

Lukijalle

Maaliskuun ensimmäisenä päivänä 2002 tuli kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun aloitin kilpailupolitiikan paimenkoikana. Näistä vuosista on pari mennyt lomaa viettäessä, lähes kuusi viikonlopun viettäessä, toiset kuusi muuten vaan kotona. Kuusi vuotta 24-tuntisiksi päiviksi muutettuna olen omalta osaltani ollut vastuussa markkinoiden toimivuudesta Suomen markkinoilla.

Osa tästä ajasta on kulunut hyödyllisesti ympäröivää maailmaa tarkkaillen. En yllätä ketään, kun totean monen asian muuttuneen. Vuonna 1982 ei luotettu markkinoiden kykyyn allokoita yhteiskunnan resurssit optimaalisesti. Ei myöskään ajateltu kilpailun paineen saavan aikaan uusia innovaatioita. Sen sijaan pidettiin hyvänä ajatusta hintasulusta, joka lisäisi kuluttajien hyvinvointia. Vuoden 1982 hintasulun tärkein yksittäinen talousteoreettinen pohdiskelu liittyi mahdollisuuden vapauttaa joulukinkku hintasulusta. Ministeri Esko Rekolan valtiomiestekojen joukkoon on luettava tätä koskeva myönteinen ratkaisu. Suomalaisten joulupöytään saatiin kinkut.

Vuoden 1988 joulukuun asti oli Suomessa voinut kannattavasti ja laillisesti synnyttää ja ylläpitää kartelleja. Niistä pidettiin kortistoa elinkeinohallituksessa, ettei kartelliyritysten tarvinnut itse niistä huolta pitää. Joulukuun 1988 saivat kartellit kirjeen vastaperustetulta Kilpailuvirastolta. Virasto julisti sodan kartelleille. Lainsäädäntö ei aivan ehtinyt mukaan – kartellit kiellettiin vasta 1992, mutta omaan ja kuluttajien asiaan uskoen, viime metreillä kilpailuneuvostoltakin tukea saaden, virasto puhdisti tämän tunkkaisen tallin. Kartelleja kaatui toista sataa.

Yleisen mielipiteen mukaan Kilpailuvirasto uskalsi kyllä käydä pienyritysten solmimien kartellien kimppuun, mutta puhtia ei riittäisi tarttua todellisiin kilpailuongelmiin. Niidenkin aika tuli. Kotimainen valtionyhtiö toimi välikappaleena, kun Suomen säännellyillä polttonestemarkkinoilla vaurastuneet toimijat yrittivät savustaa uusilla kilpailukeinoilla markkinoille tunkeutuvaa yritystä ulos. Monimutkaisen vuorotanssin jälkeen yhtiö sai tuomionsa – pari miljoonaa markkaa seuraamusmaksua. Virasto oli vaatinut sataa.

Vuonna 1998 virasto teki yllätystarkastuksen Suomen kolmen suurimman metsäteollisuusyrityksen kahteentoista toimipisteeseen. Tarkastuksen aiheena oli epäily yritysten syyllistymisestä kiellettyyn kartelli yhteistyöhön. Epäily osoittautuikin oikeaksi ja kilpailuneuvosto tuomitsi vuonna 2000 metsäyhtiöt kunkin 10 miljoonan markan seuraamusmaksuun. Tässä tapauksessa virasto oli vaatinut kahta kymmentä. Yhtiöt valittivat tuomiostaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka vuonna 2001 vahvisti kartellituomiot, mutta pudotti sanktiot kolmeen miljoonaan markkaan yhtiötä kohti.

Sakkojen putoaminen ”lisenssimaksujen” tasolle on herättänyt melkoista kansainvälistä huomiota. Suomen merkittävimpiin yrityksiin kuuluvat, globalisoitumisessaan pitkälle edenneet toimijat syyllistyivät kotimarkkinoillaan jatkettuun kiellettyyn toimintaan, jonka rangaistavuudesta heillä oli kirkas tieto – ja selvisivät käytännöllisesti katsoen kuivin jaloin.

Samana aikaisesti on ympäri maailmaa herätty huomaamaan, että tällaisilla alustomilla kartelleilla ei ole mitään positiivista annettavaa ja siksi niitä metsätetään tehokkaasti. Koska kartelleja vihataan, ne piiloutuvat taitavasti. Paras lääke on tällöin rangaista kiinni jääneitä todella tuntuvasti. Tämä onkin linja mm. Euroopan Unionissa. Hintakartelleista kiinni jääneet joutuvat maksamaan usein kymmeniä miljoonia euroja sakkoa.

Koska kiinnijoutumisen riski on kuitenkin usein pieni, on maailmalla otettu käyttöön entistä tehokkaampi piiskan ja porkkanan yhdistelmä: on luotu armahdusjärjestelmiä, joiden tarkoituksena on nujertaa kartellit sisältä päin. Se kartellin jäsen, joka esimerkiksi EU:n piirissä ensimmäisenä paljastaa komissiolle kartellin olemassaolon, ennen kuin mitään tutkimuksia on aloitettu, saa tulevat jät-tisakat anteeksi. Seuraavaksi synnintuntoon tullut saa hiukan vähemmän anteeksi jne. Tämä epävarmuus on omiaan murentamaan kartelliveljien luottamuksen ja niissä maissa, joissa tämä järjestelmä toimii, virkaveljemme ovat joutuneet suurentamaan virastojen sisäänkäyntejä, jotta kaikki halukkaat pääsevät vaivattomasti paljastamaan itsensä ja kartellikumppaninsa.

Kuuden sadan tuhannen euron sakko ei murena kartelleja, ei ainakaan maailmaan suurimpiin kuuluvien metsäteollisuusyritysten ollessa kyseessä. Euroopan Unionissa ollaan siirtymässä verkostomaiseen toimintatapaan kilpailuvonnassa. Onkohan sopeuttamisessa kohta sakkojen aika – lainsäädännön sopeuttamiseen on intoa riittänyt.

7.3.2002

Matti Purasjoki

Toiminta-ajatus, tehtävät ja työn painopistealueet

Kilpailuvirasto on kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla toimiva valtion virasto, jonka toiminta-ajatuksena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen sekä talouden tehokkuuden lisääminen kilpailua edistämällä ja sen esteitä poistamalla.

Toiminta-ajatuksensa toteuttamiseksi Kilpailuvirasto

- selvittää sekä oma-aloitteisesti että toimenpidepyyntöjen perusteella kansantalouden suorituskyvyn kannalta olennaisia, taloudelliselle kilpailulle vahingollisia kilpailunrajoituksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin niiden tai niiden vahingollisten vaikutusten poistamiseksi
- tutkii toimivaltaansa kuuluvat yrityskaupat ja ratkaisee virastolle tehdyt poikkeuslupia ja puuttumattomuustodistuksia koskevat hakemukset
- tekee tarvittaessa markkinaoikeudelle (1.3.2002 asti kilpailuneuvosto) esityksiä yrityskauppojen tai kilpailunrajoitusten kieltämiseksi ja seuraamusmaksujen määräämiseksi
- tekee aloitteita kilpailun edistämiseksi ja kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten purkamiseksi
- seuraa elinkeinoelämään liittyvien säädösten valmistelua ja antaa lausuntoja toimialaansa liittyvistä kysymyksistä
- esittää käsityksensä EY:n komissiossa vireillä olevista kilpailunrajoitus- ja yrityskauppa-asioista neuvoa-antavissa kokouksissa sekä
- huolehtii muistakin toimivaltaansa kuuluvista EU-jäsenvaltioiden viranomaisille kuuluvista asioista ja harjoittaa toimialansa kansainvälistä yhteistyötä.

Markkinoiden toimivuutta edistetään sekä puuttumalla kilpailupolitiikan perustana olevan kilpailunrajoituslain (480/92) vastaisiin kilpailunrajoituksiin että yleisemmin vaikuttamalla kilpailun toimivuuteen. Jälkimmäisen toiminnan osuutta viraston toiminnasta pyritään koko ajan laajentamaan ja tehostamaan.

Kilpailunrajoituslaki kieltää määrähinnat, tarjous- ja hintakartellit sekä kartellit, jotka rajoittavat tuotantoa tai jakavat markkinoita tai hankintalähteitä. Myös määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Kilpailunrajoitukselle voi kuitenkin saada – määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä lukuun ottamatta –

*Keskustelun aiheita ovat Suomessa olleet mm. kuntasektorin markkinaehtoistumiskehitys, yrityskauppa-
valvonta ja kilpailuviranomaisten kartellien vastainen työ.*

poikkeusluvan, jos rajoitus osaltaan tehostaa tuotantoa tai hyödykkeiden jakelua, edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jos järjestelyn voidaan katsoa hyödyttävän myös asiakkaita tai kuluttajia. Muita kuin laissa erikseen kiellettyjä kilpailunrajoituksia arvioidaan väärinkäyttöperiaatteen mukaisesti.

Kilpailunrajoituksia käsittelevät Suomessa Kilpailuviraston ohella markkinaoikeus, korkein hallinto-oikeus (KHO) ja erityisesti alueellisten kilpailunrajoitusten osalta myös lääninhallitukset. Markkinaoikeuden asema kilpailuasioiden käsittelyssä on kaksijakoinen. Se käsittelee yhtäältä ensimmäisenä ratkaisijana kilpailunrajoitusten ja yrityskauppojen kieltämistä ja seuraamusmaksujen määräämistä koskevat asiat ja on toisaalta ensimmäinen valitusaste haettaessa muutosta Kilpailuviraston päätöksiin. Markkinaoikeuden päätöksistä voi eräin rajoituksin valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vuonna 2001 viraston keskeisiä toiminta-alueita olivat julkisen palvelutuotannon markkinaehtoistamisen edistäminen sekä kilpailuongelmien selvittäminen energia- ja julkisten peruspalvelulaitosten, viestintä- ja telemarkkinoiden sekä finanssisektorin osalta. Muita keskeisiä valvontakohteita olivat Suomen keskittyneen markkinarakenteen johdosta myös eräät kaupan ja teollisuuden alat. Kansainvälisissä kysymyksissä toiminnan painopiste on ollut EU-asioissa, joissa on keskitytty Suomen markkinoiden kilpailuvalvonnan ja yhteisön kilpailupolitiikan kehittämisen kannalta merkittäviin kysymyksiin.

Julkinen palvelutoiminta on edelleenkin yksi viraston painopistealueista. Myös muut vuoden 2001 painopistealueet ovat edelleen keskeisiä viraston työssä. Uudeksi painopisteeksi näiden rinnalle ovat kuitenkin yhä voimakkaammin nousseissa ympäristöasioihin liittyvät mahdolliset kilpailunrajoitukset. Lisäksi virasto panostaa kilpailunrajoitusten analysointi- ja tutkimusmenetelmien kehittämiseen.

Sekä Suomen että EU:n kilpailupolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu on ollut viime aikoina vilkasta. Keskustelun aiheita ovat Suomessa olleet mm. kuntasektorin markkinaehtoistumiskehitys, yrityskauppa- ja kilpailuviranomaisten kartellien vastainen työ sekä EU:n piirissä että kansallisella tasolla. Osa em. aiheista oli esillä myös helmikuussa 2002 työnsä päättäneen Suomen kilpailupolitiikkaa arvioineen kilpailupolitiikan ohjelmatyöryhmän työssä¹.

¹ Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmäraportti 3/2002: "Kotimarkkinoiden toimivuus ja kansainvälinen kilpailukyky"

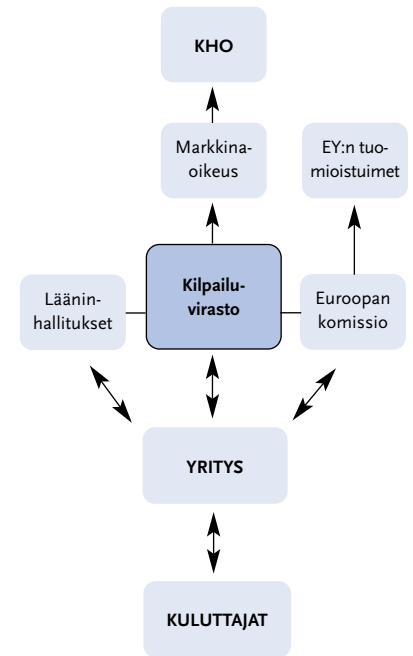
Kilpailupoliittinen toimintaympäristö

Kuntien ja koko julkisen sektorin hyödyketuotanto on Suomessa merkittävän rakennemuutoksen kohteena ja keskustelu julkisen talouden tarkoituksenmukaisesta osuudesta koko kansantaloudesta on käynnissä eri foorumeilla. Palvelutuotannon uudelleenorganisointitarvetta lisäävät mm. väestön ikääntyminen sekä kansainvälisestä verokilpailusta ja verotuksen harmonisointipaineista johtuvat veronalennuspaineet. Kilpailuviranomaisten tehtävänä on näissä oloissa huolehtia siitä, että palvelutuotannon uudistuksiin liittyvät kilpailunäkökohdat tulevat päätöksenteossa riittävän hyvin huomioituiksi.

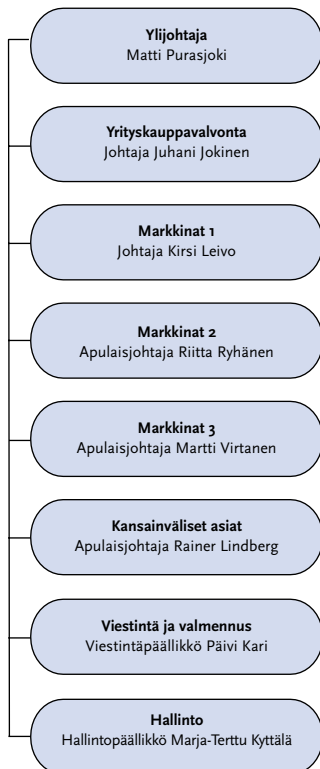
Taloudellisessa toimintaympäristössä viime vuosina tapahtuneet suuret muutokset, kuten globalisaatio, verkostoituminen ja nopea tekninen kehitys, ovat vaikeuttaneet olennaisesti kilpailuviranomaisten työtä liittyen mm. hyödykkeiden ja niitä korvaavien tuotteiden tai palvelujen sekä relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittämiseen. Kansainvälisillä markkinoilla näyttää lisäksi olevan muodostumassa taloudellisesti epävakaa jakso, joka voi vaikuttaa hyvinkin vaihtelevalla tavalla eri toimialojen yrityksiin ja yrityselämään yleisesti. Kilpailuviranomaisten on tästä syystä kiinnitettävä entistä enemmän huomiota koko maailmanlaajuisen elinkeinoelämän ja eri toimialojen kehityspiirteiden seuraamiseen ja ymmärtämiseen.

Taloudellisen toimintaympäristön muutoksista johtuen Kilpailuviraston strategiseksi painopistealueiksi on viime vuosina nostettu perinteisesti monopolististen sektoreiden ohella sellaisia toimialoja, joilla teknologian tai kysynnän ja tarjonnan rakenteen kehityksestä johtuva rakennemuutos on erityisen nopeaa ja joilla esiintyvillä mahdollisilla kilpailunrajoituksilla arvioidaan olevan laajakantoista merkitystä kansantalouden kehitykselle. Tällaisia aloja ovat Suomessa mm. tele- ja joukkoviestintä sekä rahoitus- ja vakuutusala.

EU:n piirissä on viime vuosina ollut ajankohtaista erityisesti osallistuminen kilpailuvalvonnan toimeenpanoasetuksen uudistamiseen ja muiden EU-säädösten valmisteluun. Toimeenpanouudistuksen tavoitteena on hajauttaa komission toimivaltaa jäsenvaltioille ja kohdistaa komission resurssit vain kaikkein merkittävimpien tapausten käsittelyyn sekä luoda puitteet komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten verkostomaiselle yhteistyölle. Tavoitteena on myös muuttaa kilpailuvalvontaa niin, että yhteisön kilpailusäännöt tulisivat sovellettaviksi aina kauppakriteerin täytyessä.

Kilpailuviraston toimintaympäristö

Kilpailuviraston organisaatio 1.5.2002

Jos toimeenpanoasetuksen uudistus toteutuu nyt ehdotetulla tavalla, komission ja kansallisten viranomaisten toiminta tulee muuttumaan merkittävästi. Uudistukset lisäisivät olennaisesti yhteistyötä sekä komission ja kansallisten viranomaisten välillä että kansallisten viranomaisten kesken ja edellyttäisivät näin huomattavia lisäresursseja kansallisten virastojen kansainväliseen toimintaan. Toimeenpanoasetuksen uudistukset edellyttäisivät myös kansallisen lainsäädännön muuttamista.

Elinkeinoelämän kansainvälistyminen on toisaalta muutenkin lisännyt tarvetta yhteistyöhön eri maiden kilpailuviranomaisten välillä. Tästä osoituksena ovat mm. viime vuonna perustetut *European Competition Authorities* -yhdistys (ECA) ja maailmanlaajuinen kilpailuviranomaisten yhteistyöfoorumi *International Competition Network* (ICN), joiden kummankin tavoitteena on edistää kilpailuasioihin liittyvää keskustelua niiden toimintaan osallistuvien maiden kesken.

Kilpailuviraston kansainvälinen yhteistyö on viime vuosina ollut vilkasta EU:n ohella erityisesti OECD:n ja Pohjoismaiden suuntaan. Suomi on edistänyt OECD:n kilpailukomitean ja sen työryhmien toimintaa mm. osallistumalla aktiivisesti kokousten valmisteluun ja lähettämällä asiantuntijoita esiintymään OECD:n järjestämiin seminaareihin. Esimerkkinä pohjoismaisesta yhteistyöstä voidaan mainita vuonna 2001 perustetut kartelliyhdyshenkilöverkosto ja pohjoismaisen lentoliikenteen kilpailuongelmia selvittävä työryhmä.

Suomen kotimarkkinoiden avoimuutta ja kilpailun toimivuutta selvitetään OECD:n tammikuussa 2002 käynnistämässä sääntelyuudistuksen Suomen maatutkinnassa. Tätä kautta Suomi tulee saamaan arvokasta ulkopuolista palautetta kotimarkkinoiden kilpailun tosiasiallisesta toimivuudesta sekä Suomen lainsäädännön, julkisen palvelutuotannon ja hallinnon erityispiirteistä. Maatutkinnan on tarkoitus valmistua keväällä 2003.

Henkilöstö ja sen kehittäminen

Kilpailuviraston palveluksessa oli vuoden 2001 lopussa 57 henkilöä. Vakinaisen henkilökunnan ja määräaikaisten tutkijoiden lisäksi virastossa työskentelee sihteeriharjoittelijoita, siviilipalvelusmiehiä ja kesäaikaan myös korkeakouluharjoittelijoita. Kaiken kaikkiaan virastossa työskenteli viime vuoden aikana yhteensä 87 henkilöä.

Harjoittelijat ja siviilipalvelusmiehet mukaan lukien viraston käytettävissä oli viime vuonna henkilöresursseja yhteensä 61,4 henkilötyövuotta. Yrityskauppavalvonnan osuus näistä oli noin 16 % eli noin 10 henkilötyövuotta. Kansainvälis-

ten asioiden hoitamiseen kohdistui resursseista noin 12 % eli noin 7,5 henkilötyövuotta. Muuhun tapauskäsittelyyn resursseja kului noin 26 henkilötyövuotta.

Virasto on tällä hetkellä organisatorisesti jaettu seitsemään ryhmään, joiden tehtäväalueet ovat:

- Yrityskauppavalvonta
- Markkinat 1: viestintä ja tele, finanssi, energia- ja julkiset peruspalvelulaitokset
- Markkinat 2: kauppa, teollisuus, liikenne ja palvelut
- Markkinat 3: julkiset kilpailunrajoitukset, rakentaminen ja ympäristö
- Kansainväliset asiat: EU-koordinaatio ja muu kansainvälinen yhteistyö sekä lääniyhteistyö
- Viestintä ja valmennus: henkilöstön koulutus, viestintä, tietopalvelu ja käännoispalvelut
- Hallinto: henkilöstö-, talous- ja tietohallinto

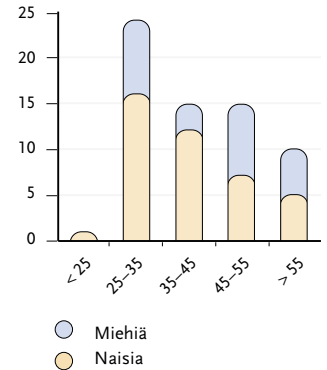
Julkiselle hallinnolle tyypillinen korkeasti koulutettujen työntekijöiden vaihtuvuus on edelleenkin ongelma myös Kilpailuvirastossa. Vuonna 2001 lähtövaihtuvuus oli 22,1 % ja tulovaihtuvuus 19,1 %. Virastossa hankittua erityisasiantuntemusta arvostetaan ja sille on kysyntää sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.

Henkilöstön vaihtuvuus on asettanut – ja asettaa jatkossakin – erityisiä haasteita sekä rekrytoinnille että henkilöstön perehdyttämiselle ja muulle koulutukselle. Merkittävänä rekrytointikanavana on jo usean vuoden ajan toiminut virastossa laajasti harjoitettu korkeakouluharjoittelun tukeminen. Tätä kautta onkin menestyksellisesti onnistuttu herättämään korkeasti koulutettujen nuorten mielenkiinto virastossa tehtävää työtä kohtaan. Ongelmallista on sen sijaan ollut jo kokemusta omaavien eri alojen asiantuntijoiden löytäminen viraston palvelukseen. Keskeisenä syynä tähän on huonon palkkakilpailukyvyyn ohella kilpailuasioihin suuntautuneen työkokemuksen ja erityisasiantuntemuksen yleinen heikko saataavuus työmarkkinoilla.

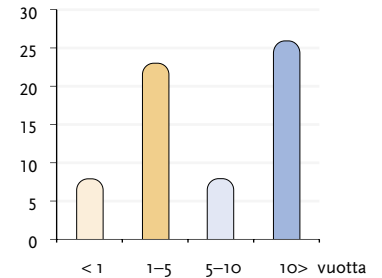
Henkilöstöä koskevat keskeiset tunnusluvut 1)	31.12.2000	31.12.2001
Virassa tai määräaikaisessa virkasuhteessa oleva henkilöstö	57	57
Henkilöstön keski-ikä	41	40,5
Palveluksessaolovuodet keskimäärin	7	6,8
Naisten osuus henkilöstöstä	56 %	63 %
Tutkijakoulutus- ja korkea-asteen tutkintojen osuus	79 %	78 %

1) Tunnuslukuja laskettaessa henkilöstöön on sisällytetty kaikki virassa olevat ja määräaikaiset henkilöt sekä palkattomalla virkavapaalla tai äitiyslomalla olevat henkilöt eli yhteensä 65 henkilöä.

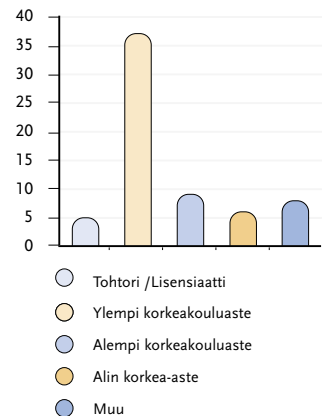
Henkilöstön ikä- ja sukupuolirakenne 31.12. 2001

Henkilöstö virastossa työskentelyajan mukaan 31.12.2001

Henkilöstön koulutusrakenne 31.12.2001

Virastolle määriteltiin vuonna 2001 koko henkilöstöä koskevat osaamistavoitteet, joiden pohjalta henkilöstön koulutusta suunnataan. Toiminnan kannalta keskeisiä osaamisalueita ovat mm. elinkeinoelämän ja yritystoiminnan tunteminen, taloudellinen analyysi ja siihen liittyvä menetelmäosaaminen sekä Suomen ja EU:n kilpailulainsäädännön hallitseminen.

Parantaakseen henkilöstön kykyä selviytyä työn haasteista virasto panostaa nyt entistä enemmän osaamisen johtamiseen ja kehittämiseen. Tavoitteena on siirtää organisaation keskeinen osaamispääoma asiantuntijoilta nuorille tutkijoille perusteellisen ja systemaattisen perehdyttämisen ja koulutuksen avulla. Myös työssä viihtymistä ja jaksamista tuetaan aiempaa aktiivisemmin. Keinoina käytetään mm. yhteisiä virkistystilaisuuksia, asiantuntijaluentoja, terveyttä edistävän liikunnan tukemista ja työaikajärjestelyjen joustavoittamista.

Viime vuonna perustetun viraston sisäisen kartelliryhmän tehtävänä on vastata erityisesti kartelliosaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä. Ryhmä seuraa kansainvälistä kartellikeskustelua, kehittää tutkimusmenetelmiä ja pyrkii luomaan kestäväen järjestelmän kartelliasioiden ajamiseen tuomioistuimissa.

Toinen merkittävä koulutuksen aihealue on markkinamäärittely. Tähän liittyen Kilpailuvirasto järjesti lokakuussa 2001 Helsingissä kansainvälisen *Workshop on Market Definition* -seminaarin. Tilaisuuteen osallistui viraston oman henkilöstön lisäksi noin 250 henkilöä 14 eri maasta. Seminaariesitykset sisältävä julkaisu² valmistui helmikuussa 2002.

Henkilöstön koulutukseen käytettiin vuonna 2001 työaikaa noin 4 % tehollisesta työajasta eli noin 9 henkilötyöpäivää per henkilö. Ulkomailla järjestettyihin kilpailupolitiikkaa käsitteleviin seminaareihin osallistui vuoden aikana 8 henkilöä yhteensä 30 henkilötyöpäivän ajan. Koulutuspalvelujen hankintaan käytettiin vuoden kuluessa yhteensä noin 62 500 euroa (370 000 mk) eli noin 1 110 euroa (6 500 mk) per henkilötyövuosi.

Viraston palkkausjärjestelmää ryhdyttiin kehittämään syksyllä 2001 yhteistyössä Energiamarkkinaviraston kanssa. Uudistuksen valmistelusta vastaa virastossa työryhmä, jossa on kaksi työnantajan ja neljä henkilöstön edustajaa. Lisäksi Kilpailuvirasto on pilottivirastona mukana valtiovarainministeriön asettamassa valtion henkilöstövoimavarojen mitoittamista koskevassa hankkeessa, jossa arvioidaan henkilöresurssien mitoittamista ja sen oikeasuhteisuutta sekä kehitetään menetelmiä henkilöstön oikean määrän ja laadun varmistamiseksi.

2 *Workshop on Market Definition, Compilation of Papers*, Finnish Competition Authority, Helsinki 2002

Toiminnan tuloksellisuus

Kilpailuviraston ratkaisemien kotimaisten kilpailunrajoitus- ja yrityskauppatapausten yhteismäärä aleni vuonna 2001 noin 8 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Syynä tähän oli ennen kaikkea yrityskauppavalvonta-asioiden määrän väheneminen. Yhteensä ratkaisuja tehtiin 432.

Noin kolmasosa muista kuin yrityskaupparatkaisuista liittyi määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön. Toinen lähes yhtä suuri tapausjoukko olivat julkiset kilpailunrajoitukset. Horisontaalisiin ja vertikaalisiin kilpailunrajoituksiin liittyi viime vuonna molempiin 17 prosenttia tapauksista.

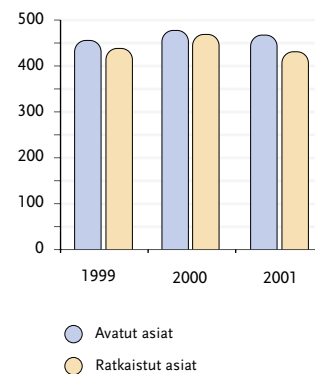
Ratkaistut asiat kilpailunrajoitustyypeittäin, % (ei sisällä yrityskauppavalvonta-asioita)	1999	2000	2001
Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö	29	34	33
Julkiset kilpailunrajoitukset	30	22	30
Horisontaaliset kilpailunrajoitukset	25	26	17
Vertikaaliset kilpailunrajoitukset	12	14	17
Menettelytapakysymykset	4	4	3
Yhteensä	100	100	100

Ratkaistut asiat olivat viraston oman arvion mukaan viime vuonna keskimäärin vaativampia ja yhteiskunnallisesti merkittävämpiä kuin aikaisemmin. Vaikuttavuudeltaan merkittäviksi arvioitiin noin viidesosa kaikista tapauksista, kun vastaava luku vuotta aiemmin oli ollut 15 % ja sitä edellisenä vuonna 10 %. Jo pitkään tavoitteena ollut pyrkimys siirtää viraston resursseja kansantalouden kannalta olennaisten tapausten tutkimiseen näyttää siis ainakin jossain määrin onnistuneen.

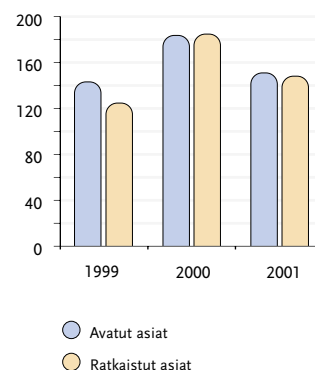
Tapausten vaativuuden lisääntyminen näkyy myös päätösten ja poikkeuslupien käsittelyaikojen pitenemisellä. Viraston päätösten keskimääräinen käsittelyaika oli viime vuonna 489 päivää eli noin 16 kuukautta. Poikkeuslupien kohdalla keskimääräinen käsittelyaika oli noin 9 kuukautta. Osaltaan käsittelyaikojen pitenemiseen on tietysti vaikuttanut myös henkilöstön vaihtuvuus ja siitä seurannut työprosessien hidastuminen.

Tapauskäsittelyä pyritään jatkossa tehostamaan kiinnittämällä aikaisempaa enemmän huomiota vireille tulevien tapausten seulontaan ja nopeaan esikäsitelyyn. Tavoitteena on, ettei merkitykseltään vähäisiä asioita oteta ollenkaan perusteelliseen käsittelyyn, jolloin resurssit voidaan käyttää merkittävämpien tapausten hoitamiseen ja viraston oma-aloitteiseen selvitystoimintaan.

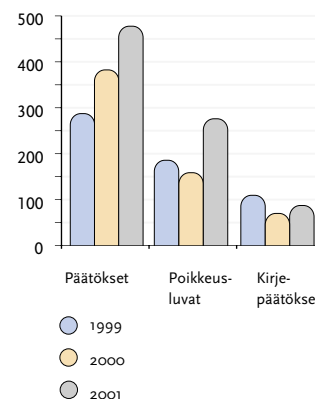
Avatut ja ratkaistut asiat vuosina 1999–2001

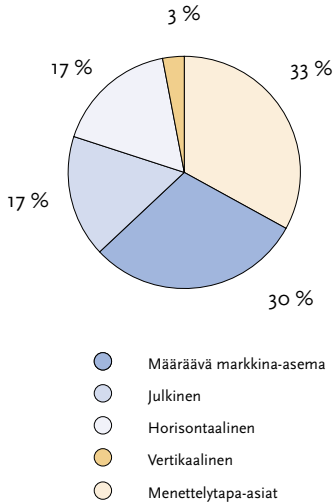
Yrityskauppa-asiat vuosina 1999–2001

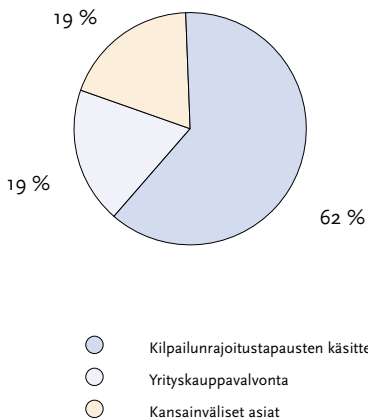
Tapausten käsittelyajat päivinä vuosina 1999–2001

**Muut kuin yrityskauppa-asiat
kilpailunrajoitustyypeittäin vuonna 2001**

**Viraston kustannukset
tehtävälueittain vuonna 2001 *)**

*) Kustannukset yhteensä 21,9 mmm eli 3,7 miljoonaa euroa.

Yrityskauppailmoitusten käsittelyä pystyttiin viime vuonna edelleen nopeutamaan ensimmäisessä käsittelyvaiheessa hyväksytyjen kauppojen osalta. Ilmoitusten keskimääräinen käsittelyaika oli nyt 20 päivää, kun se edellisellä vuonna oli ollut 21 päivää. Lyhin käsittelyaika oli neljä päivää ja pisin 31. Jatkokäsittelyyn siirretyissä tapauksissa käsittely kesti käytännössä useimmiten laissa sallitun enimmäisajan eli neljä kuukautta.

Kilpailuvirastossa käsiteltävien asioiden lisäksi lääninhallituksissa tuli vuonna 2001 vireille yhteensä 82 kilpailunrajoitustapausta. Päätettyjä tapauksia oli 58. Kilpailuviraston aloitteesta käynnistettyjä oli tapauksista noin puolet. Lääninhallitukset keskittyivät selvityksissään erityisesti julkiseen tuotantotoimintaan sekä kaupan ja teollisuuden hinnoittelun ja logistiikkajärjestelyihin. Sen lisäksi ne osallistuivat yhteistyössä Kilpailuviraston kanssa tarkastuksiin ja laajojen kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Lääninhallitukset käyttivät vuonna 2001 kilpailuasioihin yhteensä noin 9 henkilötyövuotta.

Kilpailuneuvostolle tehtiin vuonna 2001 yhteensä neljä esitystä. Kaksi niistä liittyi epäilyyn määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä (tapaukset *Gramex ry* ja *Imatran ajoharjoitteluratasäätiö*) ja kaksi epäilyihin tarjouskartelleihin (tapaukset *Skanska/YIT* ja *Kuopion Taksiautoilijat ry*).

Kilpailuneuvosto ratkaisi viime vuonna yhteensä 15 Kilpailuvirastoa koskevaa asiaa. Tapauksista 7 liittyi Kilpailuviraston esityksiin ja loput viraston päätöksistä tehtiin valituksiin. *Elisa Communicationsia*, *Turun Puhelinta* ja *Salon Seudun Puhelinta* koskeneissa tapauksissa neuvoston ratkaisut olivat Kilpailuviraston esityksen mukaisia seuraamusmaksujen suuruutta lukuunottamatta. Muissa neljässä tapauksessa kilpailuneuvosto päätyi viraston esityksen hylkäämiseen.

Valitustapauksista mielenkiintoisin oli joulukuussa 2001 tehty ratkaisu, jossa kilpailuneuvosto – kilpailijoiden valituksiin perustuen – kielsi Kilpailuviraston ehdollisena hyväksymän yrityskaupan *Sonera Oyj:n* ja *Loimaan Seudun Puhelin Oy:n* välillä. Päätöksestä ovat valittaneet korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä Kilpailuvirasto että *Sonera*.

Korkein hallinto-oikeus teki vuonna 2001 yhteensä 10 Kilpailuviraston toimialaa koskevaa ratkaisua. – Tämän julkaisun lopussa on luettelo kaikista kilpailuneuvoston ja KHO:n viime vuonna tekemistä Kilpailuviraston toimialaa koskevista ratkaisuista. Useimpia tapauksia on kuvattu tarkemmin myös varsinaisessa tekstissä eri toimialoihin liittyvien kuvausten yhteydessä.

Kirjan lopusta löytyy luettelo myös kaikista Kilpailuviraston viime vuonna tekemistä päätöksistä, kilpailuneuvostoesityksistä sekä aloitteista ja lausunnoista. Uutena asiana kirjaan on lisätty luettelot myös Kilpailuviraston asiantuntijoiden pitämistä luennoista ja edustuksista viraston ulkopuolisissa työryhmissä.

Strategiset hankkeet ja muu tapauskäsittely

■ Vuonna 1998 käynnistetyn Julkinen valta markkinoilla -hankkeen tavoitteena on ollut varmistaa toimivan kilpailun edellytykset yksityisen ja julkisen tuotannon välille tilanteessa, jossa julkisen tuotannon aloja avataan kilpailulle ja jossa julkinen tuotanto toisaalta laajenee aloille, joilla aiemmin on toiminut vain yksityisiä yrityksiä. Hankkeen yhteydessä on myös pyritty luomaan kestävä periaatteet julkisen elinkeinotoiminnan kilpailuvaikutusten arvioinnille. Vuotta 2001 voidaan yleisesti luonnehtia hankkeen tuloksien valmistumisvaiheeksi.

Hankkeen painopistettä on viime aikoina siirretty valtion tuotantotoiminnan osalta varsinaisesta tapauskäsittelystä omistajapolitiikkaan vaikuttamiseen markkinahäiriöiden eliminoimiseksi uusien liikelaitosten tai osakeyhtiöiden käynnistämisyhteisöissä. Kuntien osalta keskeistä on ollut hyvien yhteistyösuhteiden luominen Suomen Kuntaliittoon ja muihin kunta-alan kehityksen kannalta keskeisiin sidosryhmiin.

Yhteistyössä lääninhallitusten kanssa tehty selvitys kuntien palvelutuotannon nykytilasta valmistui heinäkuussa 2001³. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä kuntien tekniseen toimeen liittyvä selvitysaineisto koottiin 15 kunnasta eri puolilla Suomea. Selvityksen mukaan markkinatalous ja kilpailutus ovat tulossa yhä vahvemmin mukaan kunnallisten palvelujen tarjontaan. Vaikka varsinaisia liikesuhteita yksityisen sektorin kanssa on toistaiseksi syntynyt suhteellisen vähän, lähes kaikilla selvityksessä mukana olleilla kunnilla oli meneillään asiaan liittyviä kehityshankkeita. Markkinaehtoistumiskehityksen edetessä yhä suurempi osa julkisesta palvelutuotannosta tulee muuttumaan luonteeltaan elinkeinotoiminnaksi ja siten kilpailunrajoituslain soveltamisalaan kuuluvaksi.

Selvitysraportti sisältää useita konkreettisia esimerkkejä kuntien tuotantotoiminnan markkinaehtoistumiskehityksestä. Tarkoituksena on tarjota päätöksentekijöille tietoa siitä, miten markkinaehtoisilla menettelytavoilla ja kilpailulla voidaan käytännössä parantaa kunnan rahoittamien palvelujen kustannustehokkuutta ja laatua. Raportti pyrkii myös jäsentämään päätöksentekijöiden kokonaisnäkemystä kunnallisen tuotannon kilpailu- ja markkinaympäristön kehittämisprosessista.

Julkinen valta
markkinoilla

³ Kilpailuviraston selvityksiä 1/2001: "Markkinat ja kilpailu kuntien tuotantotoiminnassa"

Raporttia jaettiin vuoden 2001 aikana laajasti eri sidosryhmille. Lisäksi se julkaistiin pdf-muodossa Kilpailuviraston kotisivuilla. Julkaisua jaettiin mm. kaikille Suomen kunnille, keskeisille työntekijä- ja yrittäjäjärjestöille sekä tutkimuksen ja tiedotusvälineiden edustajille. Kilpailuviraston asiantuntijat pitivät lisäksi eri tilaisuuksissa yhteensä 15 aiheeseen liittyvää esitelmää.

Kilpailuvirasto on järjestänyt kunta-aiheesta myös kolme alueellista seminaaria yhteistyössä lääninhallitusten ja kaupunkien kanssa. Seminaarit pidettiin elokuussa 2001 Tampereella, marraskuussa 2001 Lahdessa ja maaliskuussa 2002 Kuopiossa. Tilaisuuksiin osallistui kunta-alan edustajien ohella sekä esiintyjinä että muuten runsaasti myös järjestöjen ja alan tutkimuksen edustajia.

Kuntien palvelutuotannon markkinaehtoistaminen on ollut syksystä 2001 asti laajasti esillä julkisessa keskustelussa. Keskustelun vilkkauteen on vaikuttanut myös kilpailupolitiikan ohjelmatyöryhmän marraskuussa 2001 aiheesta julkaissama osaraportti⁴ ja eri järjestöjen julkiset kannanotot asiasta. Yleinen tietoisuus kuntien palvelutuotannon uudistumisen kilpailupoliittisista implikaatioista näyttää näin selvästi kasvaneen hanketyön kuluessa.

Seuraavassa kuvaukset keskeisimmistä Julkinen valta markkinoilla -hankkeessa vuonna 2001 käsitellyistä tapauksista:

- *Ilmatieteen laitoksen (IL)* osalta saatiin valmiiksi selvitys, joka koskee laitoksen toimintaa suomalaisilla säädata-, säätuote- ja sääpalvelumarkkinoilla. Kilpailuvirasto julkaisi maaliskuussa 2001 asiaa koskevan loppuraportin ja teki IL:n kaupallisen toiminnan yhtiöittämistä koskevan aloitteen liikenne- ja viestintäministeriölle.

Laitoksen kaupallisen toiminnan yhtiöittämistä selvittänyt työryhmä esitti kesäkuussa 2001 laitoksen sääpalveluihin liittyvän liiketoiminnan yhtiöittämistä. Siviili-ilmailun lentosääpalvelujen tuottamista ei kuitenkaan työryhmän mielestä tulisi siirtää perustettavaan yhtiöön. Kilpailuvirasto yhtyi asiasta antamassaan lausunnossa työryhmän näkemykseen kaupallisen toiminnan yhtiöittämisestä, mutta esitti eriyvän näkemyksensä lentosääpalvelujen rajaamisesta kaupallisen sääpalvelutuotannon ulkopuolelle. Perusteluna oli se, ettei muistakaan maista ole saatu sellaisia kokemuksia, joiden perusteella lentosääpalvelujen tuotanto ei voisi kuulua kaupallisen sääpalvelutoiminnan piiriin. Myöskään Ilmailulaitos ei ole sitä mieltä, että lentosääpalvelu tulisi ehdottomasti tuottaa viranomaispalveluna. Kilpailuvirasto korosti lausunnossaan myös sitä, että yhtiöitetty liikeyritys tulisi – yhtiöittämiselle asetettujen tavoitteiden varmistamiseksi – erottaa Alankomaiden esimerkin mukaisesti myös fyysisesti Ilmatieteen laitoksesta.

Vuoden 2002 alussa saatiin tärkeä Ilmatieteen laitosta koskeva kilpailuneuvoston päätös asiasta, jossa Kilpailuvirasto oli vuonna 2000 tehnyt neuvostolle esityksen. Kilpailuneuvosto yhtyi ratkaisussaan viraston näkemykseen siitä, että Ilmatieteen laitos oli kesäkuun 1999 ja joulukuun 1999 välisenä aikana syyllistynyt määräävän markkina-asemansa väärinkäyttöön

4 Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmäraportti 17/2001: "Laatua ja tehokkuutta palvelujen kilpailulla"

alentaessaan Ruotsin ilmatieteen laitokselle (SMHI) toimittamansa tutkadatan laatutasoa. Ilmatieteen laitoksen Suomessa toimiva kilpailija *Foreca Oy* (aiemmin *Oy Weather Service Finland Ltd*) osti tarvitsemansa säädatan SMHI:lta. Samanaikaisesti Ilmatieteen laitos käytti omassa kaupallisessa sääpalvelutoiminnassaan heikentämätöntä tutkadataa. Sanktioksi menettelystä kilpailuneuvosto määräsi viraston esityksestä Ilmatieteen laitokselle 20 000 euron suuruisen kilpailunrikkomismaksun.

- Hankinta- ja materiaalitointoihin keskittyvän *Kauppatalo Hansel Oy:n* osalta virasto on jatkanut jo aiemmin käynnistettyjä selvityksiään. Ainakaan tähän mennessä saatujen tietojen perusteella Hanselin toimintaan ei näytä liittyvän kiellettyjä kilpailunrajoituksia. Hanselin kaksoisrooli kilpailuttajana ja tavarantoimittajana on kuitenkin kilpailun näkökulmasta ongelmallinen. – Julkishallinnossa on toisaalta parhaillaan vireillä julkista hankintatoimea koskeva laaja-alainen uudistustyö, johon osaltaan liittyy myös mahdollinen Hanselin lainsäädännöllisen aseman uudistaminen. Asiaa on pohdittu mm. valtiovarainministeriön asettamassa työryhmässä, jossa myös Kilpailuviraston edustajat ovat olleet kuultavina. Uudistustyön tavoitteena on kehittää valtion hankintatoimen organisointia, toimintatapoja ja menetelmiä tehokkuutta ja taloudellisuutta edistävään suuntaan.

Kauppa- ja teollisuusministeriö pyysi elokuussa 2001 Kilpailuvirastolta lausunnon valtiovarainministeriön työryhmän laatimasta valtion hankintatoimen kehittämishankkeen loppuraportista (VM:n työryhmämuistio 18/2001). Kilpailuvirasto totesi lausunnossa, että raportin ehdotuksissa ovat hieman liikaakin etualalla mahdolliset mittakaavaedut ja valtiontalouden säästöt. Hankintatoimen keskusjohtoisuuden lisäämisellä saavutetaan kyllä mittakaavaetuja ja alennetaan transaktiokustannuksia, mutta samalla saatetaan ylläpitää tai luoda monopolistisia rakenteita. Julkisen hankintatoimen kehittämisen ydinasia tulisi Kilpailuviraston mielestä olla hankintayksiköiden vastuullisuuden ja toimintavapauden kehittäminen. Tällaisissa tulosvastuullisissa olosuhteissa julkiset hankintayksiköt ja niiden keinotekoisista kilpailunesteistä vapaat kauppakumppanit löytäisivät parhaiten sekä perinteiset mittakaavaedut että uusien innovatiivisten toimintamallien mukaiset hankintaratkaisut. Tällaiseen ympäristöön tulisi myös valtion yhteishankintayksikön Hanselin sijoittua niin, että sillä olisi toisaalta täydellinen toimintavapaus, mutta niin että se ei toisaalta nauttisi keinotekoisista kilpailueduista, eikä pääsisi hyötymään kilpailua vääristävistä institutionaalisista olosuhteista.

- Selvitykset *Metsähallituksen* epäillystä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä siemen- ja taimituotannon markkinoilla lopetettiin toukokuussa 2001. Selvityksissä ei saatu näyttöä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Metsähallituksen liiketoiminnallinen siemen- ja taimituotanto yhtiöitettiin selvitysten aikana *Forelia Oy*:ön, mitä Kilpailuvirastokin oli jo aiemmin esittänyt.
- *Tielaitoksen* osalta viraston työn painopiste on ollut osallistumisessa Tielaitoksen organisaatiouudistuksen seurantar ryhmän työhön. Lisäksi saatettiin loppuun selvitys, joka koski epäiltyä saalistushinnoittelua vuonna 1999 toteutetuissa yleisten teiden hoidon alueurakoissa. Selvityksessä ei saatu näyttöä saalistushinnoittelusta.
- Työministeriö pyysi toukokuussa 2001 Kilpailuvirastolta lausuntoa *työvoimahallinnon henkilöstövuokrausta* koskevasta asetusluonnoksesta, jossa ajatuksena on vakiinnuttaa työvoimatoimistojen maksullinen henkilöstövuokraus osaksi työnantaja-asiakkaiden maksullista palvelutoimintaa. Lausuntopyyntöä haluttiin selvittää, käyttäisivätkö työvoimaviranomaiset tällöin määräävää markkina-asemaansa kilpailunrajoituslain vastaisesti. Kilpailuvirasto totesi antamassaan lausunnossa, että kilpailun kannalta paras ratkaisu olisi yhtiöittää työ-

Energia- ja julkiset peruspalvelulaitokset

voimahallinnon henkilöstövuokraus työvoimahallinnon muusta toiminnasta erilliseksi yhtiöksi. Valtion omistamalle yhtiölle tulisi lisäksi antaa joka suhteessa samat toimintanellytykset kuin yksityisille yrityksille, jolloin ratkaisu olisi läpinäkyvä kaikille toimijoille.

- Kilpailuvirasto on ottanut kantaa myös siihen, voivatko *kuntayhtymien tai muiden vastaavien hallinnollisten kokonaisuuksien alaiset oppilaitokset* sopia keskenään koulutuspalvelujen tarjonnasta työhallinnon järjestämissä tarjouskilpailuissa vai pidetäänkö sopimuksia kilpailurajoituslain vastaisina. Kilpailuvirasto totesi asiasta työministeriölle antamassaan lausunnossa, ettei nykyinen kilpailulainsäädäntö aseta sopimuksille esteitä, koska kahden omistuspohjaltaan saman elinkeinonharjoittajayksikön välinen yhteistyö jää pääsääntöisesti kilpailurajoituslain 5 ja 6 §:ssä säädettyjen kieltojen soveltamisen ulkopuolelle. Lausunnossa todetaan kuitenkin myös se, että kunnat ja kuntayhtymät voivat markkinaehtoisten koulutuspalvelujen myyjinä rajoittaa näin merkittävästi kilpailua ja että koulutuspalvelujen tuotajakentän keskittyminen on kilpailun kannalta erittäin epätoivottavaa. Kilpailullisten olosuhteiden luomiseen saman kunnan tai kuntayhtymän omistuksessa olevien oppilaitosten välillä tulisikin jatkossa kiinnittää erityistä huomiota.
- *Raha-automaattiyhdistyksen eli RAY:n tukitoimintaa* koskeneesta selvityksestä annettiin lopplausunto tammikuussa 2001. Asiaa on lähemmin selostettu jo vuoden 2001 vuosikirjassa. Mielenkiintoista asiassa on se, että tapauksen yhteydessä kehitetyllä kilpailuvaikutusten analyysikehikolla on sittemmin todettu olevan yleisempääkin merkitystä esimerkiksi asioissa, jotka koskevat valtion tukea liikuntatoiminnalle ja liikuntapaikkarakentamiselle.
- *Pirkanmaan sairaanhoitopiirin Laboratoriokeskusta* koskevaan tapaukseen liittyen Kilpailuvirasto teki vuonna 2001 sosiaali- ja terveysministeriölle aloitteen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamiseksi. Virasto piti aloitteessaan kilpailun toimivuuden kannalta välttämättömänä, että julkisen terveydenhuollon yksiköt noudattavat elinkeinonharjoittajina toimiessaan samanlaisia liiketaloudellisia hinnoitteluperiaatteita kuin kilpailijansa. Nykyisten säännösten mukaan sairaalassa tehtävistä laboratorio- ja röntgen-tutkimuksista, joihin ei liity muita tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä, voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia vastaava maksu. Tilanne on sama myös terveyskeskuksissa tehtävien laboratorio- ja kuvantamistutkimusten osalta.
- Myös *Suomen Hammaslääkäriliiton* kilpailurajoituslain vastaista menettelyä koskevaa viraston päätöstä voidaan pitää yleiseltä kannalta merkittävänä. Kyse oli Helsingin kaupungin hammashoitopalveluja koskevasta tarjouskilpailusta, jossa Hammaslääkäriliitto kannusti jäseniään boikotoimaan tarjouskilpailua vedoten siihen, että kaupunki oli varannut hoidettavien potilaiden hoitosuunnitelman teon itselleen palvelun varsinaisesti toteuttavan yksityisen hammaslääkärin sijasta. Kilpailuviraston puuttuttua asiaan Suomen Hammaslääkäriliitto perui kuitenkin boikottiin tähtäävät menettelytapansa.

■ *Energia- ja julkisten peruspalvelulaitosten osalta Kilpailuviraston tavoitteena on puuttua erityisesti selkeisiin syrjintä- ja kohtuuttoman hinnoittelun tapauksiin sekä sitoviin tai asiakkaiden toimintavapautta muuten rajoittaviin järjestelyihin. Tarkoitus on varmistaa ja lisätä kilpailunedellytyksiä sähkö- ja muiden energiamuotojen markkinoilla sekä julkisissa peruspalveluissa ja estää kilpailijoiden ja uusien toimintamuotojen keinotekoinen poissuljenta. Erityisesti energia-alalla valvontaa pyritään kohdis-*

tamaan ns. luonnollisiin monopoleihin kiinnittäen erityistä huomiota sellaisiin kilpailuhaittoihin, joita voi syntyä, kun yritykset toimivat samanaikaisesti sekä kilpailla että monopolistisilla markkinoilla.

Kilpailuneuvostossa oli vuoden 2001 aikana vireillä yhteensä kuusi hankkeeseen liittyvää prosessia, joista ratkaistiin *Helsingin Energiaa* ja *Kuopion Energiaa* koskevat Kilpailuviraston esitykset sekä *Olostunturia* koskeva valitusasia. *Vapoa* koskenut prosessi päättyi Vapon peruutettua valituksensa. Markkinaoikeudessa ovat edelleen vireillä *Helsingin Sataman* perimien matkustajamaksujen kohtuuttomuutta koskeva viraston esitys ja *Kuusamon alueiden vesihuollon* hinnoittelua koskeva tapaus.

Kilpailuneuvosto katsoi *Helsingin Energiaa* ja *Kuopion Energiaa* koskeneissa päätöksissä, etteivät energialaitokset olleet syyllistyneet määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön sähkön ja kaukolämmön hinnoittelussa ja hylkäsi näin Kilpailuviraston vaatimukset ylihinnoittelun kieltämisestä ja seuraamusmaksun määräämisestä. Neuvosto tarkasteli sähköverkon hinnoittelua yhtäältä hintavertailun ja toisaalta energialaitosten kannattavuuden näkökulmasta ja katsoi, ettei verkkohinnoittelussa ollut ilmennyt kilpailunrajoituslaissa tarkoitettua kohtuuttomuutta. Kohtuuttomuutta ei kilpailuneuvoston mukaan tullut esille myöskään sähkön energian eikä kaukolämmön myynnin osalta. Neuvosto totesi lisäksi, että kilpailuviranomaisen suora puuttuminen hintatasoon tulee kyseeseen lähinnä silloin, kun ensisijaiset keinot on osoitettu riittämättömiksi tai yrityksen hinnoittelu on *ilmeisen* kohtuutonta.

Kilpailuneuvosto otti ratkaisuisaan kantaa myös sähkömarkkinalain ja kilpailunrajoituslain soveltamiseen kohtuuttoman hinnoittelun arvioinnissa. Kilpailuneuvoston mukaan se, että hinnoittelu ei täytä sähkömarkkinalain kohtuullisuusvaatimusta, ei välttämättä merkitse samalla sitä, että hinnoittelu olisi automaattisesti myös kilpailunrajoituslain vastaista. Sitä vastoin hinta, joka on sähkömarkkinalain mukaan tarkasteltuna kohtuullinen ja siten hyväksyttävä, ei voi olla kohtuuton kilpailunrajoituslain nojalla.

Edellä kuvatut kilpailuneuvoston päätökset vaikuttavat olennaisesti kohtuutonta hinnoittelua koskevien tapauksien käsittelyyn. Asia on merkittävä, koska useimmat Kilpailuvirastossa vireillä olevista luonnollisia monopoleja koskevista tapauksista koskevat nimenomaan hinnoittelukäytännön ja muiden toimitusehtojen epäilyä kohtuuttomuutta ja epätasapuolisuutta ja/tai kustannusvastaamattomuutta. Esimerkkinä voidaan mainita virastoon viime vuonna saapuneet lukuiset kaukolämmön kohtuutonta hinnoittelua koskevat toimenpidepyynnöt.

Viimeksi mainittujen toimenpidepyyntöjen taustalla on kiristynyt kilpailu sähkömarkkinoilla ja tästä aiheutunut myyntikatteiden kaventuminen, mikä on aiheuttanut sähkön ja kaukolämmön yhteistuotantoa harjoittaville yrityksille paineita korottaa kaukolämmön hintoja. Lisäksi lämmöntuotannon polttoaineiden hinnannousun myötä energiayhtiöt ja -laitokset ovat nostaneet selvästi kaukolämmön energimaksuja.

”

Energialaitoksia

koskevat kilpailuneuvoston päätökset vaikuttavat olennaisesti kohtuutonta hinnoittelua koskevien tapauksien käsittelyyn.

Viestintä- ja tele- markkinat

Vesihuollossa tapahtui merkittävä uudistus, kun uusi vesihuoltolaki tuli voimaan 1.3.2001. Koska sektorilla ei ole omaa valvontaviranomaista, on tärkeää pitää huolta siitä, että kilpailupoliittiset tavoitteet otetaan huomioon alan lainsäädännössä ja sen perusteella annettavissa määräyksissä ja ohjeissa. Kilpailuvirasto osallistui lain valmisteluun antamalla lakiluonnoksesta lausunnon keväällä 2000.

■ *Viestintä- ja telemarkkinoilla tavoitteena on puuttua erityisesti sellaisiin kilpailunrajoituksiin, joilla estetään uusien toimintamuotojen kehitystä tai rajoitetaan alalle tuloa. Kysymys on tyyppillisesti määrävän markkina-aseman hyväksikäyttöön liittyvästä hinnoittelusta erilaisten ”pullonkaulatekijöiden” kuten kiinteän puhelinverkon ja matkaviestinverkon osalta. Myös vakiintuneiden markkina-asemien puolustaminen sitovien toimitusehtojen avulla on alalla yleistä.*

Vakiintuneiden markkina-asemien puolustaminen on sääntelystä vapautuneiden telemarkkinoiden ohella todennäköistä myös keskittyneillä graafisen joukkoviestinnän markkinoilla. Uuden teknologian käyttöönottoon ja eri palvelu- ja viestintämuotojen konvergoitumiseen liittyy yritysten yhteistyöjärjestelyjä, jotka saattavat korkeiden investointikustannusten vuoksi olla välttämättömiä, mutta jotka saattavat kuitenkin vahingollisella tavalla vaarantaa joidenkin yritysten kilpailumahdollisuuksia sekä alan teknistä ja taloudellista kehitystä.

Televiestintä

Telealaan liittyen Kilpailuvirasto antoi vuonna 2001 lausunnot mm. esityksestä laiksi sähköisestä allekirjoituksesta, ehdotuksesta .eu -aluetunnuksen toteuttamisesta Internetin nimihallinnossa, nykyisten markkinamäärittelyiden soveltuvuudesta huomattavan markkinavoiman määrittelyyn sekä viestintälainsäädännön uudistuksesta. Lisäksi virasto osallistui EU:n sähköisen viestinnän verkkojen ja palvelujen yhteisiä sääntelyjärjestelmiä koskevan direktiiviehdotuksen eli ns. puitedirektiivin valmisteluun.

Ohessa selostukset kahdesta merkittävästä viime vuonna tehdystä telealaa koskevasta ratkaisusta. Molemmat tapaukset koskivat tietoliikennekonserni *Elisa Communications Oyj*:tä.

- Maaliskuussa 2001 tehty ratkaisu koski tapausta, jossa Elisan katsottiin 2.–21.1.2001 toteuttamassaan ISDN-tarjouskampanjassa syyllistyneen kohtuuttoman tai muuten kilpailua rajoittavan hinnoittelukäytännön soveltamiseen tarjoamalla ISDN-liittymää ja ISDN-verkkopäätteen asennusta kustannusvastaamattomaan ja syrjivään hintaan. Tarjouksessa ei myöskään selkeästi ilmoitettu, mikä osa hinnasta muodostuu liittymästä ja mikä osa verkkopäätteen vuokrasta. Virasto tarkasteli samassa yhteydessä myös Elisan aikaisemmin toteuttamia tar-

jouskampanjoita. Koska yhtiö sitoutui jatkossa luopumaan vastaavien tarjouskampanjoiden järjestämisestä, virasto ei katsonut aiheelliseksi viedä asiaa kilpailuneuvoston käsitte-lyyn.

- Kesäkuussa 2001 annetussa päätöksessä Elisan todettiin syyllystyneen määrävän markkina-asemansa väärinkäyttöön, kun se oli hinnoitellut Internet-lähipuhelun ja kiinteähintaisen Nettitaksa-palvelun tuottamisessa tarvittavan yhteenliittämispalvelun hinnan korkeammalle kuin loppuasiakaspalveluista perimänsä hinnat. Lisäksi Elisa oli perusteettomasti syrjinyt *Jippii Group Oyj*:tä ns. terminointikorvausten maksamisessa. Koska Internet-lähipuhelua ja Nettitaksa-palvelua voi käyttää ainoastaan soitettaessa Elisan verkkoon liitettyyn Internet-palveluun, vastaavien palvelujen tarjoaminen Elisan liittymäasiakkaille edellyttää kilpailijoilta yhteenliittämispalveluiden ostamista Elisalta. Kilpailevat operaattorit eivät kuitenkaan olleet pystyneet tarjoamaan Nettitaksa-palvelua vastaavaa kiinteähintaista Internet-puhelutuotetta kilpailukykyiseen hintaan, koska Elisan yhteenliittämisestä perimät maksut olivat olleet selvästi korkeammat kuin Elisan Nettitaksa-palvelusta perimä hinta. Koska Elisa sitoutui välittömästi poistamaan kilpailua rajoittaneet hinnoittelukäytännöt, virasto ei pitänyt tarpeellisena tehdä asiasta esitystä kilpailuneuvostolle.

Kilpailuneuvosto teki vuoden 2001 kuluessa neljä televiestintään liittyvää päätöstä. Näistä merkittävimpiä olivat ennakkopäätökset tilaajayhteyksien ja kiinteiden yhteyksien hinnoittelusta. KHO teki telealaa koskien merkittävän päätöksen puhelinosuuskuntien omistaja-alennuksia koskevassa asiassa.

- Toukokuussa 2001 kilpailuneuvosto antoi päätökset koskien *Elisa Communications Oyj*:n, *Turun Puhelin Oy*:n sekä *Salon Seudun Puhelin Oy*:n tilaajayhteyksien ja kiinteiden yhteyksien hinnoittelua. Kilpailuneuvosto totesi päätöksissään, että kukin mainituista puhelinyhtiöistä oli määrävässä markkina-asemassa omalla toimialueellaan kiinteiden tilaajayhteyksien verkkojen tarjonnassa ja että yhtiöt olivat käyttäneet väärin määrävää markkina-asemaansa hinnoitteleamalla tilaajayhteydet syrjivällä, sitovalla ja kohtuuttomalla tavalla. Kilpailunrajoitus toteutettiin sekä kaksoishinnoittelulla, jossa uusilta asiakkailta eli lähinnä uusilta kilpailijoilta perittiin selkeästi korkeampia hintoja kuin vanhoilta asiakkailta että syrjivästi porastetulla määrälennustaulukolla ja sitovilla sopimusehdoilla, joissa hinnat sidottiin sopimuksen kestoon. Tilajayhteyksien verkkoa hallitsevat yhtiöt olivat perineet markkinoille pyrkiviltä kilpailijoiltaan pullonkaulahyödykkeestä olennaisesti korkeampaa hintaa kuin mikä oli ollut yhtiön omalle palveluoperaattorilleen tarjoama hinta. Hintaruvin seurauksena tulo paikallismarkkinoille oli muodostunut kilpailijoille kannattamattomaksi.

Menettelyn katsottiin vaikuttaneen myös siihen, että yhtiöiden markkinaosuudet olivat niiden perinteisillä toimialueilla säilyneet yli 90 prosentissa. Yhtiöt olivat estäneet tilaajayhteyksien hinnoittelullaan uusien yrittäjien alalle pääsyn ja suojanneet omaa määrävää markkina-asemaansa. Kilpailuneuvosto langetti Elisalle 25 miljoonan markan (eli 4,2 miljoonan euron), Turun Puhelimelle 3,5 miljoonan markan (eli noin 590 000 euron) ja Salon Seudun Puhelimelle miljoonan markan (eli noin 170 000 euron) suuruiset seuraamusmaksut. Seuraamusmaksuja määrätessään kilpailuneuvosto otti huomioon yhtiöiden liikevaihdon ohella erityisesti hinnoittelusta aiheutuneet vahingolliset vaikutukset. – Turun Puhelin ja Salon Seudun Puhelin valittivat kilpailuneuvoston päätöksistä. KHO hylkäsi kuitenkin molempien yhtiöiden valitukset huhtikuussa 2002 antamissaan ratkaisuisissa.

- Joulukuussa 2001 kilpailuneuvosto antoi päätöksen koskien Suomen suurimman matkapuhelinoperaattorin *Soneran* epäilyä kilpailun rajoittamista kansallisen verkkovierailun hinnoittelussa. Asian oli saattanut kilpailuviranomaisten käsittelyyn *Soneran* ruotsalainen kilpailija *Telia*. Kilpailuneuvosto vahvisti päätöksellään Kilpailuviraston kannan siitä, että *Soneralla* ei ole yksin eikä yhdessä maan toiseksi suurimman matkapuhelinoperaattorin *Radiolinjan* kanssa määräävää markkina-asemaa valtakunnallisiin matkaviestinverkkoihin pääsyn markkinoilla. Neuvosto kuitenkin kumosi Kilpailuviraston päätöksen siltä osin kuin virasto oli katsonut, että *Soneran* hinnoittelu ei ole aiheuttanut vahingollisia vaikutuksia taloudelliselle kilpailulle ja palautti asian virastolle uudelleen käsiteltäväksi. Tavoitteena on selvittää, missä määrin *Sonera* verkkopalvelunsa hinnoittelulla voi mahdollisesti muutoin vaikeuttaa tai hidastaa kilpailijoiden alalle tuloa.
- KHO antoi elokuussa 2001 päätöksensä *Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunnan (PHP)* omistaja-alennuksia koskevassa asiassa. Kilpailuneuvosto oli elokuussa 2000 katsonut Kilpailuviraston esitykseen perustuen, että määräävässä markkina-asemassa olevan PHP:n myöntämä omistaja-alennus on rinnastettavissa uskollisuusalennukseen ja määrännyt PHP:n lopettamaan kilpailunrajoituslain vastaisen sitovan, syrjivän ja kustannusvastaamattoman alennuskäytännön soveltamisen. KHO hylkäsi päätöksessään PHP:n valituksen ja vahvisti sen syyllistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.

Joukkoviestintä

- *Suomen Tietotoimistolla (STT)* katsottiin kesäkuussa 2001 annetussa Kilpailuviraston päätöksessä olevan määräävä markkina-asema suomenkielisten uutisten osalta sekä kotimaan, politiikan, kulttuurin, ulkomaan että urheilun päivänuutisten markkinoilla Suomessa. Ruotsinkielisten uutisten osalta sillä katsottiin olevan vastaava asema myös talousuutisten markkinoilla. STT:llä ei ollut ennen 1.1.2001 julkista hinnastoa perusuutispalvelustaan, joten sen hinnoittelu ei ollut läpinäkyvää. Lisäksi STT:n tapaa myydä ja hinnoitella perusuutispalvelu vain eri uutisaihealueet kattavana kokonaisuutena pidettiin laissa kiellettyinä sitomisena. Hinnoittelujärjestelmän katsottiin lisäksi sisältävän ilmaisjakelulehtiä syrjiviä piirteitä.
STT muutti selvitysten aikana perusuutispalvelun hinnoitteluun niin, että asiakas voi nyt ostaa palvelusta vain haluamansa uutisalueet sekä ilmoitti muuttavansa ilmaisjakelulehtien hinnoittelun vastaamaan sanomalehtien tilannetta vuoden 2002 alusta lähtien. Jotta Kilpailuvirasto voi varmistua uudistusten toteuttamisesta, STT:n tuli päätöksen mukaan raportoida virastolle uudistuksista 15.1.2002 mennessä. Koska myöskään STT:n uutispalvelulisten hinnoittelu ei viraston käsityksen mukaan vastannut lain vaatimuksia, virasto edellytti, että STT poistaa jatkossa uutispalvelulisten hinnoitteluun liittyvät syrjivät piirteet ja esittää virastolle asiasta selvityksen 31.3.2002 mennessä. Virasto ei tehnyt kilpailuneuvostolle esitystä seuraamusmaksun määräämiseksi, koska STT oli oma-aloitteisesti pyytänyt selvittämään hinnoittelunsa kilpailuoikeudellista hyväksyttävyyttä ja pyrkinyt aktiivisesti muuttamaan menettelyjään. – STT:lle myönnettiin kesäkuussa 2001 lisäksi poikkeuslupa uutispalvelujen tuottamista koskevaan hintayhteistyöhön.
- Joulukuussa 2001 Kilpailuvirasto esitti, että kilpailuneuvosto määräisi esiintyvien taiteilijoiden sekä äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys *Gramex ry:lle* 3 miljoonan markan (eli noin 505 000 euron) seuraamusmaksun määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. *Gramex* oli soveltanut *Radio Novaan*, joka on valtakunnallinen kaupallinen radiokanava, erilaista esitystariffia kuin paikallisradioihin ja tehnyt myös joillekin erikoiskanaville muusta

kaupallisesta radiotoimialasta poikkeavia esityskorvaustarjouksia. Kilpailuvirasto katsoi päätöksessään, että paikalliset ja valtakunnalliset kaupalliset radioasemat toimivat samoilla radiomainosajan myynnin valtakunnallisilla markkinoilla, mistä syystä erisuuruisten esityskorvausten periminen kaupallisilta radioasemilta ilman hyväksyttävää syytä johtaa niiden välisen kilpailun vääristymiseen.

- *Postin* hinnoittelun kohtuullisuutta koskevassa Kilpailuviraston ratkaisussa todettiin, ettei Posti ollut syyllistynyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön huhtikuussa 2000 toteuttamansa palvelu-uudistuksen yhteydessä. Uudistuksen katsottiin päinvastoin olleen tarpeen kotimaan pakettipalvelujen kannattavuuden parantamiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Posti oli lisäksi antanut suurimman hinnankorotuksen kokeneille asiakasryhmille aikaa varautua muutokseen ja pyrkinyt torjumaan uudistuksen mahdollisia haitallisia vaikutuksia uudella palveluvaihtoehdolla. – Postin tuleviin menettelytapoihin erityisesti sähköisten palvelumuotojen kehittämisen osalta on pyritty vaikuttamaan neuvottelemalla jo etukäteen Postin kanssa kilpailunäkökulman huomioimisesta tulevien toimintojen suunnittelussa.
- Kilpailuneuvosto totesi tammikuussa 2001 antamassaan päätöksessä Kilpailuviraston esityksestä poiketen, ettei *MTV Networks Europeen (MTVNE)* valitsema jakelutieratkaisu vähentänyt tai ollut omiaan vähentämään tehokkuutta tai vaikeuttanut toisen elinkeinon harjoittamista ja ettei kyseessä näin ollut kilpailunrajoituslain 9 §:ssä tarkoitettu kielletty kilpailunrajoitus. Kilpailuvirasto oli alun perin aloittanut asian selvittämisen Suomen Satelliitti- ja antenniliitto *SANT ry:n* aloitteesta. *SANT ry:n* mukaan *MTV Europeen* jakelujärjestelyt olivat aiheuttaneet vääristyneen kilpailuasetelman eri jakeluteiden kautta *MTV*-kanavaa myyvien yrittäjien välille. Kilpailuneuvoston arvion mukaan *MTVNE:n* jakelutieratkaisu oli kuitenkin normaalien kaupallisten periaatteiden mukainen, eikä yhtiön näin katsottu kohdelleen asiakkaitaan mielivaltaisesti tai syrjivästi. Harkitessaan sopimuksen mahdollisia haittoja kuluttajille, kilpailuneuvosto otti huomioon, ettei valittu jakelutieratkaisu estä kuluttajaa hankkimasta *MTV*-kanavaa satelliitin kautta. – Kilpailuvirasto ei valittanut kilpailuneuvoston päätöksestä.

■ *Finanssimarkkinoilla rakennemuutos ja keskittymiskehitys jatkuu, minkä yhteydessä ilmenee pyrkimyksiä puolustaa säännellymmissä taloudellisissa oloissa aikanaan vakiintuneita toimintatapoja ja markkina-asemia käyttämällä ulkomaisia kilpailijoita poissulkevia järjestelyjä tai sitovia tai asiakkaan toimintavapautta muutoin olennaisesti rajoittavia ehtoja. Kilpailuviraston tavoitteena on puuttua erityisesti sellaisiin kilpailunrajoituksiin, joilla alan yritykset pyrkivät puolustamaan vakiintuneita markkina-asemiaan toimintaympäristön edelleen kansainvälistyessä ja alan rakenteen muuttuessa mm. rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden integraation seurauksena.*

Kilpailuvirasto oli mukana sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa lakisääteisen työeläkejärjestelmän kilpailutyöryhmässä, jonka työ valmistui helmikuussa 2002.⁵ Kilpailuviraston mielestä työryhmän raporttiin sisältyi sinänsä eräitä työ-

⁵ Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 2001:35

”

Työeläkelaitos-

ten välistä yhteistyötä esimerkiksi laskuperustekorona määräytymisessä on pidettävä toimivan kilpailun näkökulmasta vieraana.

eläkevakuutusmarkkinoiden kilpailuun myönteisesti vaikuttavia uudistusehdotuksia, esimerkkinä vakuutuskannan siirtomahdollisuuden laajentaminen. Suurin osa työryhmän käsittelemistä kilpailun kannalta keskeisistä aiheista päätettiin kuitenkin siirtää jatkovalmisteluun.

Työeläkevakuuttaminen on Suomessa uskottu ns. hajautetun järjestelmän myötä yksityisille työeläkelaitoksille, jotka kilpailevat keskenään asiakkaista. Hajautuksen on katsottu sekä vähentävän sijoitustoimintaan liittyvää riskiä että tehostavan työeläkejärjestelmän toimintaa. Työeläkejärjestelmää kehitettäessä tulisikin Kilpailuviraston mielestä pyrkiä varmistumaan siitä, että nämä hajautetulle järjestelmälle asetetut tavoitteet voitaisiin myös käytännössä saavuttaa.

Kilpailuviraston työryhmämuistioon liittämässä ns. täydentävässä lausumassa kiinnitetään huomiota erityisesti kahteen seikkaan eli työeläkelaitosten yhteistyöhön hinnoitteluun ja kilpailuolosuhteisiin vaikuttavissa asioissa sekä kannansiirtomahdollisuuden rajoituksiin.

Työryhmämuistiossa ei Kilpailuviraston mielestä kiinnitetä huomiota siihen, että työeläkelaitosten laaja keskinäinen yhteistyö hinnoitteluun ja kilpailuedellytysten tasapuolisuuteen vaikuttavissa asioissa on kilpailun kannalta haitallista. Työeläkelaitosten välistä yhteistyötä esimerkiksi laskuperustekorona määräytymisessä on pidettävä toimivan kilpailun näkökulmasta vieraana. Nykyisen järjestelmän on katsottu myös johtavan työeläkelaitosten kilpailuedellytysten epätasapuolisuuteen, koska työeläkeyhtiöiden rooli laskuperustekorona valmistelussa on korostunut työeläkekassojen ja -säätiöiden vaikutusmahdollisuuksiin nähden.

Työryhmän ehdottama malli, jossa kannansiirto edellyttäisi sekä luovuttavan että vastaanottavan työeläkelaitoksen suostumusta, rajoittaisi Kilpailuviraston mielestä tarpeettomasti kilpailumahdollisuuksia. Kilpailun kannalta ongelmallinen on myös ehdotus siitä, että työntajan tulisi siirron jälkeen pysyä uudessa eläkelaitoksessa vähintään viiden vuoden ajan.

Rahoitusalaan liittyen Kilpailuvirasto antoi vuonna 2001 lausunnot mm. pankkipalvelutyöryhmän sekä rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvontaa käsittelevän työryhmän muistioista, luonnoksesta hallituksen esitykseksi arvopaperimarkkinalain muuttamiseksi sekä luonnoksesta hallituksen esitykseksi eläkesäätiölain ja vakuutuskassalain muuttamiseksi.

Tammikuussa 2001 tehtyjä *Helsingin Pörssin* ja *Suomen Arvopaperikeskuksen* toimintaa koskeneita viraston päätöksiä selostettiin jo vuoden 2001 vuosikirjassa. Molemmat tapaukset ovat edelleen valitukseen perustuen vireillä markkinaoikeudessa. – Seuraavassa kuvaukset muista keskeisistä vuonna 2001 tehdyistä rahoitusalaan koskeneista ratkaisuista.

- Kilpailuvirasto uudisti tammikuussa 2001 *Automatia Rahakortit Oy*:lle myönnetyn poikkeusluvan osakkaiden, eli *Nordean*, *OKO:n* ja *Sammon*, yhtiössä tekemälle rahakorttiyh-

teistyölle. Lupa myönnettiin sillä perusteella, että yhteistyön voidaan edelleen katsoa edesauttavan uusien maksuvälineiden markkinoille tuloa ja alan teknistä kehitystä ja tuottavan siten jo aiemmissä päätöksissä todettuja tehokkuushyötyjä. Lupa on voimassa 30.5.2002 saakka.

- Kesäkuussa 2001 Kilpailuvirasto myönsi samaan yritysryhmään kuuluvalla *Automatia Pankkiautomaatiit Oy*:lle poikkeusluvan myös rahahuoltoyhteistyölle. Virasto totesi kuitenkin päätöksessään, että Automatialle muodostuu yhteistyön johdosta määräävä markkina-asema rahahuoltopalvelujen tarjonnan markkinoilla, joten hyötyjen välittymistä asiakkaille tai kuluttajille ei voida pitää itsestäänselvänä. Lupa myönnettiin tästä syystä haettua suppeampana ja siihen sisältyy ehtoja, joilla pyritään toisaalta varmistamaan muidenkin kuin osakaspankkien vapaa liittyminen järjestelmään ja toisaalta kaikille osapuolille vapaus valita jatkossakin paras mahdollinen yhteistyökumppani rahahuollossa. Automatia sitoutui lisäksi nimittämään Kilpailuviraston hyväksymän riippumattoman asiantuntijan valvomaan ehtojen noudattamista. Poikkeuslupa on voimassa 31.5.2006 saakka.
- Kilpailuneuvosto antoi toukokuussa 2001 ratkaisun, joka koski *luottokorttiyhtiöiden ja luottokortteja vastaanottavien kauppioiden* välistä sopimusehtoa, jolla kauppiailta kielletään käsittelymaksun periminen luottokorttiasiakkaalta ja alennuksen antaminen muilla maksutavoilla maksaville asiakkaille. Kilpailuvirasto oli katsonut sopimusehdon olevan kilpailunrajoituslain 9 §:ssä tarkoitettu vahingollinen kilpailunrajoitus ja tehnyt asiasta esityksen kilpailuneuvostolle. Kilpailuneuvosto päätyi omassa ratkaisussaan hylkäämään Kilpailuviraston esityksen. Päätöksestä on valitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

■ *Teollisuudessa Kilpailuviraston tavoitteena on puuttua erityisesti yritysten keskittymisestä ja oligopolirakenteen yleistymisestä aiheutuviin kilpailunrajoituksiin. Tällaisia haitallisia menettelytapoja ovat mm. tietojenvaihdon helpottuminen kilpailijoiden kesken ja mahdollisuus saavuttaa yhteisymmärrys äänettömästi. Erityistä huomiota kiinnitetään myös jakelujärjestelmien kilpailuvaikutuksiin ja määräävän markkina-aseman väärinkäytön estämiseen mm. hinnoittelu- ja alennusjärjestelmissä.*

Kilpailupoliittisesti merkittävin teollisuutta koskeva ratkaisu oli viime vuonna KHO:n joulukuussa tekemä ratkaisu metsäyhtiöiden (*Metsäliitto, Stora Enso, UPM-Kymmene*) puunostokartellia koskeneessa asiassa:

Ratkaisussaan KHO totesi, samoin kuin Kilpailuvirasto ja kilpailuneuvosto sitä ennen, että em. yhtiöt olivat harjoittaneet raakapuun hankintamarkkinoilla kilpailunrajoituslain vastaista hintayhteistyötä ja hankintalähteiden jakamista ja määräsi yhtiöille lain rikkomisesta seuraamusmaksut. Maksujen määrä, 3 miljoonaa markkaa eli noin 505 000 euroa per yhtiö, oli kuitenkin huomattavasti pienempi kuin kilpailuneuvoston yhtiöille määräämä 10 miljoonan markan (eli noin 1,7 miljoonan euron) suuruinen maksu. Kilpailuviraston alkuperäiseen esitykseen (20 miljoonaa markkaa) verrattuna maksut alenivat prosessin aikana noin seitsemäsosaan.

Seuraamusmaksujen määrää arvioidessaan KHO piti raskauttavana sitä, että yritykset olivat jatkaneet kiellettyä tietojenvaihtoa vuodesta 1993 vuoteen 1997 ja sitä, että menettely oli nimenomaan todettu kielletyksi vuoden 1994 poikkeuslupapäätöksessä. Siitä huolimatta

Teollisuus

asiassa ei KHO:n mielestä kuitenkaan ollut perusteita ylittää seuraamusmaksujen normaaliasteikon ylärajaa 4 miljoonaa markkaa. Maksujen alentamista perusteltiin sillä, että kielletty tietojenvaihto oli tapahtunut suurelta osin metsäyhtiöiden vastapuolen eli raakapuun myyjien aloitteesta ja näiden läsnäollessa. Toiminnan todettiin lisäksi olleen alueellisesti rajattua ja sen katsottiin sisältävän piirteitä, joilla KHO katsoi olevan myös hyödyllisiä vaikutuksia raakapuukauppaan.

Elintarvikesektorilla vuoden 2001 merkittävimmät ratkaisut olivat kananmunantuottajien piirissä käynnistettyä horisontaalista yhteistoimintaa koskeva poikkeuslupapäätös ja Kilpailuviraston päätös *Sucros Oy*:tä koskeneessa asiassa. Ohessa lisäksi kuvaukset kolmesta muusta teollisuuden alaan liittyvästä tapauksesta.

- *Kananmunantuottajien* yhteistoiminnan tarkoituksena oli supistaa vientiin menevää tuotantoa, koska vienti ei ollut tuottajien kannalta kannattavaa. Tähän ns. laatutuotantosopimukseen kuuluu noin 80 % kananmunien tuottajista. Päätöksessään Kilpailuvirasto salli järjestelyyn sisältyvät tuottajakohtaiset vapaaehtoiset tuotantotouot, mutta kielsi hintayhteistyön ja markkinointikanavien sulkemisen järjestelyn ulkopuolella toimivilta tuottajilta.
- Kilpailuvirasto katsoi sokeriyhtiö *Sucros Oy:n* käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa sokerijuurikkaiden hankintamarkkinoilla edellyttämällä, että sokerijuurikkaiden viljelijöiden tulee hankkia sokeriyhtiön osakkeita saadakseen oikeuden toimittaa sokerijuurikkaita sokeriyhtiölle. Asiaa selvittäessä ilmeni, että velvoite hankkia sokeriyhtiön osakkeita perustui sokeriyhtiön ja viljelijöitä edustavan toimialajärjestön väliseen ns. toimialasopimukseen ja että kyseinen ehto oli sisällytetty sopimukseen toimialajärjestön vaatimuksesta. Asian käsittelyn aikana osapuolet ilmoittivat, että osakesidonnaisuusvaatimus poistetaan sopimuksesta ennen viljelykauden 2002 alkua. Tästä ja tapauksen muista erityispiirteistä johtuen Kilpailuvirasto katsoi, ettei asiassa ollut syytä ryhtyä enempiin toimenpiteisiin.
- *Nokia Matkapuhelimet Oy:n* matkapuhelien jakelua Suomen markkinoilla koskeva selvitys päätettiin virastossa sen jälkeen, kun asiassa oli käynyt ilmi, että lainvastaista menettelyä koskeva epäily oli perusteeton. Alun perin selvityksiin oli ryhdytty sen takia, että virasto oli saanut useita valituksia Nokian kieltäytymisestä myöntää matkapuhelien edustus alan vähittäisliikkeille. Nokian kauppiaille asettamien valintakriteerien eräät sanamuodot antoivat aikaisemmin mahdollisuuden pitää toimitusehtoja kilpailunrajoituslain vastaisina. Epäselvyydet koskivat mm. kauppiaiden välistä keskinäistä kaupankäyntiä ja kauppiaille asetettavaa vähimmäisliikevaihtovaatimusta. Asia poistettiin käsittelystä sen jälkeen, kun Nokia oli ilmoittanut muuttavansa asiakirjojensa tekstejä niin, ettei väärinkäsityksiä enää voi syntyä.
- Kalentereita kustantava *Ajasto Oy*:tä koskeneessa tapauksessa KHO vahvisti kilpailuneuvoston kannan, jonka mukaan Ajaston katsottiin käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa vuosien 1995–97 aikana. Myös neuvoston määräämä 2 miljoonan markan (eli noin 340 000 euron) seuraamusmaksu jäi voimaan sellaisenaan.
- Rakennusalalla toimivia *YIT-Yhtymä Oy*:tä ja *Skanska Pohjanmaa Oy*:tä koskeneessa tapauksessa KHO vahvisti kilpailuneuvoston ratkaisun, jonka mukaan em. yhtiöt olivat syyllistyneet tarjouskartelliin *Rakennusliike Hakoranta Ky:n* konkurssipesään kuuluneen kiinteistöomaisuuden myynnin yhteydessä. Kilpailuneuvosto oli aiemmin viime vuonna palauttanut saman tapauksen Kilpailuvirastolle todettuaan, ettei kilpailunrajoitusta voitu pitää vähämerkityksellisenä.

■ *Kauppan alalla Kilpailuvirasto pyrkii puuttumaan erityisesti ostovoiman väärinkäyttöön sekä hinnoittelu- ja logistiikkatoimintojen kehittymisestä ja keskittymisestä aiheutuviin kilpailunrajoituksiin. Uusien toimijoiden ja tuotteiden alalle pääsyn turvaamiseksi vaikutetaan mm. kuntien kauppapaikkapolitiikkaan ja muuhun viranomais-sääntelyyn sekä huolehditaan siitä, ettei yritysten keskinäisiin laadunvalvonta- ja kiertäjäjärjestelyihin sisälly kohtuuttomia ja syrjiviä ehtoja.*

Kauppan alan tärkeimmät päätökset koskivat viime vuonna *K-ryhmän* ketjutoiminnan uudistamiseen liittyviä määrähinnoittelua koskevia poikkeuslupahakemuksia sekä *S-ryhmän* horisontaalista yhteistyötä koskevia poikkeuslupahakemuksia. Tapauksia ratkaistiin vuoden aikana yhteensä 16. Eri kaupparyhmittymien hankinta- ja logistiikkayhteistyö oli puolestaan esillä ratkaistaessa *Inex Partners Oy:n* ja *Finnfrost Oy:n* poikkeuslupahakemuksia.

Päivittäistavarakaupan ketjuja ja hankintayhteistyötä koskevat poikkeusluvut myönnettiin lyhyemmiksi ajoiksi kuin oli haettu ja niihin asetettiin ehtoja, joiden tarkoituksena on varmistaa, että vähittäisportaalla säilyy mahdollisuus myös omien kilpailukeinojen käyttöön ja oman ketjuorganisaation kilpailuttamiseen. Ehdolla pyritään vaikuttamaan myös siihen, että tavarantoimittajat voivat edelleen myydä tuotteitaan kaupalle myös ohi ketjuorganisaation. Myös käyttötavara-kauppaa koskevissa poikkeusluvuissa asetettiin vastaavia ehtoja.

S-ryhmä muutti viime vuonna Kilpailuviraston vaatimuksesta strategiaa linjauksiaan niin, että alueosuuskauppojen toimialueita ei enää määritellä ryhmässä yhteisin päätöksin. Muutos lieventää osuuskauppojen välistä tiukkaa maantieteellistä aluejakoa, jonka mukaan osuuskaupat saivat aiemmin harjoittaa liiketoimintaa pääsääntöisesti vain omilla alueillaan. Kilpailuviraston mielestä aluejako oli kilpailunrajoituslain kieltämää markkinoiden jakamista. Virasto ei myöskään nähty edellytyksiä menettelyn sallimiselle poikkeusluvalla. Koska markkinoiden jaon vaikutukset kauppan alan kilpailuun jäivät kuitenkin käytännössä vähäisiksi ja koska tiukka markkinoiden jako purettiin, Kilpailuvirasto ei esittänyt asiassa kilpailuneuvostolle seuraamusmaksun määräämistä.

Autokauppaan liittyen virasto on osallistunut EY:n moottoriajoneuvojen jakelua koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen uudistamisen valmisteluun. Kilpailuvirasto on aiemmin esittänyt käsityksensä, ettei nykyinen autoverojärjestelmä ole neutraali rinnakkaistuoja kohtaan ja virastossa on vireillä useita valituksia, jotka koskevat verotuksellista syrjintää sekä rinnakkaistuonnin että -viennin yhteydessä. Viime vuonna myös EY:n tuomioistuimen julkisasiamies päätyi ratkaisuehdotuksessaan samaan johtopäätökseen.

Liikenne

Lokakuussa 2001 aloitti toimintansa Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kilpailuvirastojen perustama työryhmä, jonka tehtävänä on laatia selvitys *lentoliikenne-markkinoista* Pohjoismaissa. Selvitys tulee sisältämään kuvauksen sekä markkinaolosuhteista että lentoyhtiöiden ja muiden alan toimijoiden, kuten ilmailuviranomaisten ja tietokoneperusteisia varausjärjestelmäpalveluita tarjoavien yritysten, toiminnasta. Työ valmistuu toukokuussa 2002.

Suomen lentoliikennemarkkinoiden osalta Kilpailuvirastossa on vireillä laaja *Finnairia* koskeva selvitys, jossa selvitetään Finnairia markkina-asemaa ja eräitä sen toimintaan liittyviä erityispiirteitä kuten bonusjärjestelmää.

Kilpailuviraston liikenne- ja viestintäministeriölle antamassa lausunnossa esityksestä rautatielaiksi, laiksi ratahallintokeskuksesta ja rautatiekuljetuslain muuttamisesta esityksen perussävyyn todettiin olevan varovainen ja toteuttavan vain EU:n määräyksistä johtuvat pakolliset muutokset. Kilpailua ehdotettiin avattavaksi vain EU:n sisäisessä kansainvälisessä liikenteessä, mutta kotimainen tavara- ja henkilöliikenne sekä Suomen ja Venäjän välinen liikenne pysyisivät edelleen *VR-konsernin* (entinen Valtionrautatiet) yksinoikeutena. Kilpailuviraston lausunnossa uudistettiin jo aiemmin esitetyt näkökannat kilpailun laajemman avaamisen puolesta.

Liikenteen osalta tehtiin viime vuonna myös kaksi seuraamusmaksuesitystä kilpailuneuvostolle:

- Maaliskuussa 2001 tehdyssä esityksessä *Imatran ajoharjoitteluratasäätiön ja Lappeenrannan – Imatran autokoulu yhdistys ry:n* muodostamalla elinkeinoharjoittajien yhteenliittymällä katsottiin olevan määrävävä markkina-asema liukkaan kelin ajoharjoitteluradan radankäyttöpalveluiden tarjonnassa Imatran-Lappeenrannan seudulla. Yhteenliittymän katsottiin lisäksi käyttäneen markkina-asemaansa väärin ryhtymällä antamaan opetuslupaopettajille maksua vastaan pakollista perehdyttämiskoulutusta radalla toimimiseen. Säätiölle esitettiin 10 000 markan (eli noin 1700 euron) ja autokoulu yhdistykselle 30 000 markan (eli noin 5000 euron) suuruisia seuraamusmaksuja.
- Toinen, huhtikuussa 2001 tehty esitys koski *Kuopion Taksiautoilijoiden* harjoittamaa kiellettyä yhteistyötä kahdessa eri tarjouskilpailussa. Kilpailuvirasto esitti kilpailunrajoituksiin osallistuneille taksiautoilijoille 15 000 markan (eli noin 2500 euron) suuruista seuraamusmaksua per autoilija ja lisäksi 15 000 markan seuraamusmaksua Kuopion Taksiautoilijat ry:lle.

Palveluala

Vuonna 2001 käsitellyistä palvelusektorin asioista merkityksellisin oli kauppa- ja teollisuusministeriölle annettu lausunto *majoitus- ja ravitsemisalaa* koskevasta lainsäädäntöhankkeesta. Lausunnossa arvioitiin mm. parhaillaan uudistettavan alkoholilainsäädännön ja juuri uudistetun liikeaikalain yhtymäkohtia ja vaikutuksia majoitus- ja ravitsemiselinkeinon kilpailuolosuhteisiin. Lisäksi siinä käsiteltiin elinkeinoharjoittajien oma- ja viranomaisvalvonnan, arvonlisä- ja alkoholive-

rotuksen, ns. ulosmyynnin sääntelyn sekä ns. harmaan talouden merkitystä ja vaikutuksia kilpailuun.

Toistensa kanssa kilpailevia ravitsemisalan elinkeinoja tulee Kilpailuviraston mielestä kohdella sääntelyssä samalla tavalla. Ainoastaan erityiset järjestyksenpitoon, terveyden ja turvallisuuden takaamiseen tai ympäristönsuojeluun liittyvät näkökohdat voivat edellyttää muuta. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi ei ole kuitenkaan tarpeellista säilyttää majoitus- ja ravitsemisalan elinkeino-oikeudellisia erityissäännöksiä.

Lausunnossa katsottiin, että yritystoiminnan aloittaminen pitäisi myös majoitus- ja ravitsemistoiminnassa olla menettelyllisesti mahdollisimman yksinkertaista ja tasapuolista. Tämä merkitsee yleisellä tasolla sellaisten joustavien säästöjen toteuttamista, jotka takaavat mm. vapaan toiminta-ajatuksen toteuttamisen, vapaan hinnoittelun ja vapaiden aukioloaikojen määrittämisen. Sääntelyn hyötyjä ja tarvetta on arvioitava kriittisesti ja otettava huomioon myös sääntelyn aiheuttamat kustannukset yrityksille ja valtiolle sekä hyödyt ja haitat kuluttajille.

Kilpailunrajoitusten perusteina tuodaan yhä useammin esille ympäristötavoitteet ja -lainsäädäntö. Kilpailuvirasto on tähän liittyen käynnistämässä selvitystyön erilaisten ympäristöväittämien kilpailupoliittisista ulottuvuuksista. Ympäristöasioiden ja kilpailupolitiikan jännite ilmenee esimerkiksi kierrätysjärjestelmissä, joiden avoimuus pyritään varmistamaan ennakkopäätöksin. Erityistä huomiota kiinnitetään tuontiyritysten asianmukaisiin toimintamahdollisuuksiin.

Keskeisenä selvityskohteena ympäristöasioissa olivat vuonna 2001 juomapakkausten uudelleenkäyttöjärjestelmään liittyvät kysymykset. Virasto on edustettuna myös valtiovarainministeriön elokuussa 2001 asettamassa juomapakkausten ympäristöohjausjärjestelmiä selvittävässä työryhmässä, jonka toimikausi päättyi lokakuussa 2002.

Ympäristöasiat

Yrityskauppavalvonta

■ Yrityskauppavalvonnalla ylläpidetään markkinoiden toimivuutta puuttamalla sellaisiin määräävään markkina-asemaan johtaviin tai tällaista asemaa vahvistaviin yrityskauppoihin, jotka merkittävästi estävät kilpailua Suomessa. Yrityskauppoja arvioidaan niiden kotimaassa ilmenevien vaikutusten mukaan ja arvioinnissa otetaan huomioon myös markkinoiden tuleva kehitys.

Kilpailuvirasto teki vuonna 2001 yhteensä 104 yrityskauppapäätöstä. Viidessä tapauksessa näistä yrityskaupan hyväksymiselle asetettiin ehtoja. Vuonna 2000 yrityskaupparatkaisuja tehtiin 114.

Vaikka ratkaisuja tehtiin viime vuonna lähes sama määrä kuin vuotta aiemmin, kaikkien käsiteltyjen yrityskauppatapausten määrä aleni aiempaan verrattuna. Uusia tapauksia tuli viime vuonna vireille 150, kun niitä vuotta aiemmin oli tullut 184. Kirjallisia lausuntoja muissa kuin yrityskauppailmoituksina käsittelyyn tulleissa asioissa annettiin viime vuonna 23.

Edellisiin vuosiin verrattuna yrityskauppavalvonnan työmäärää ovat lisänneet aikaisemmin annettuihin yrityskauppapäätöksiin liittyvien ehtojen valvonta ja hakemukset ehtojen muuttamiseksi.

Vuoden 2001 merkittävimmät yrityskaupparatkaisut olivat:

Yrityskaupan osapuolet	Päätöksen päivämäärä ja diaarinumero
Carlsberg AS / Orkla ASA:n panimoliiketoiminnot	2.1.2001, dno 573/81/00
Georgia-Pacific Corporation / Fort James Corporation	30.1.2001, dno 830/81/2000
Suomen Posti Oy / Atkos Printmail Oy	2.2.2001, dno 2/81/01
Metsäliitto Osuuskunta / Vapo Oy	8.3.2001, dno 1021/81/00
YIT-Yhtymä Oyj / Calor AB	7.5.2001, dno 1025/81/00
Sonera Oyj / Loimaan Seudun Puhelin Oy	3.8.2001, dno 1202/81/00, (kilpailuneuvoston kieltopäätös 18.12.2001, valitus vireillä KHO:ssa)

- **Carlsberg / Orkla:** Kilpailuvirasto hyväksyi 2.1.2001 ehdollisena yrityskaupan tanskalaisen Carlsberg A/S:n ja norjalaisen Orkla ASA:n välillä. Kaupan hyväksymisen pääehtona oli se, että Orkla luopuu omistamistaan Hartwallin osakkeista eikä aseta edustajaansa Hartwallin hallitukseen tai muihin toimielimiin. Päätökseen sisältyi myös osapuolten antamiin sitoumuksiin perustuva ehto, jonka mukaan Carlsberg sitoutuu varmistamaan, että Sinebrychoff ei paljasta myyntitietojaan tai teknisiä tietojaan Panimoliiton kokouksissa tai Panimoliitolle tilastointitarkoituksissa tai muutoin.

Orkla on syksyn 2001 aikana myynyt omistamansa Hartwallin osakkeet. Myös muut ehdot on toteutettu joko alkuperäisessä päätöksessä edellytetyllä tavalla tai Kilpailuviraston myö-

hemmin määräämällä tavalla. Kilpailuvirasto on antanut Carlsbergille lausunnon Panimoliiton toimintaan liittyvästä tietojenvaihtoa koskevasta ehdosta. Kilpailuvirasto totesi, että yritys-kauppavalvontaa koskevien säännösten nojalla ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä ratkomaan juomapakkausten kierrätyksen ja yhtenäispäälystejärjestelmän hallinnoinnin mahdollisesti edellyttämän kilpailijoiden välisen tietojenvaihdon kilpailuoikeudellista hyväksytävyyttä. Tämä arviointi on tarkoituksenmukaista tehdä kilpailunrajoituslain kilpailunrajoituksia eikä yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten perusteella, jolloin arvioinnissa voidaan paremmin ottaa huomioon kilpailunrajoituksen kokonaisvaikutukset.

- **Georgia-Pacific / Fort James:** Kilpailuvirasto hyväksyi 30.1.2001 ehdollisena yritysjärjestelyn, jonka lopputuloksena Fort James Corporation sulautuu Georgia-Pacific Corporationiin. Georgia-Pacific Corporation on yhdysvaltalainen monialakonserni, joka valmistaa mm. paperia ja ns. annostelijoita saniteettialan tuotteita varten. Fort James Corporation puolestaan valmistaa kuluttajille ja suurtalouksille pehmpaperituotteita sekä paperipyhkeitä. Fort James'illa on Suomessa tuotantolaitokset Nokialla ja Ikaalisissa. Sulautuman aiheuttamat kilpailuongelmat johtuivat mm. Georgia-Pacificin ja sen Suomen markkinoiden pääkilpailijan *Metsä-Tissue Oyj:n* keskinäisistä järjestelyistä, joiden seurauksena Georgia-Pacificin ja Metsä-Tissuen välille muodostui niin merkittäviä siteitä, ettei yhtiöiden välinen kilpailu olisi ollut aitoa. Keskittymä saattoi näiden siteiden vuoksi johtaa Georgia-Pacificin ja Metsä-Tissuen yhteisen määräävän markkina-aseman syntymiseen. Yhtiöiden yhteinen markkinaosuus on useilla Suomen pehmpaperimarkkinoiden segmenteillä erittäin korkea, 85–100 %.

Georgia-Pacificin ja Metsä-Tissuen yhteistyö koski erityisesti annostelijoiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tuotekehittelyä, markkinointia, myyntiä sekä niiden kehittämiseen liittyviä strategisia linjauksia Georgia-Pacificin ja Metsä-Tissuen yhteisytyksessä. Kaupan hyväksymisen ehtona oli, että Georgia-Pacific Corporation luopuu tästä Metsä-Tissue Oyj:n kanssa harjoittamastaan yhteistyöstä. Näiden siteiden katkaisemisen tuloksena luotiin edellytykset Georgia-Pacificin ja Metsä-Tissuen aidolle kilpailulle Suomessa.

- **Suomen Posti / Atkos Printmail:** Kilpailuvirasto hyväksyi 2.2.2001 yrityskaupan, jossa Atkos Printmail Oy siirtyy Suomen Postin ja TietoEnatorin yhteisestä määräysvallasta Postin yksinomaiseen määräysvalttaan. Tehty päätös oli ehdollinen ja se tehtiin määräämättä asiaa jatkosäätelyyn. Atkos Printmail tarjoaa asiakkailleen mm. tulostus-, postitus- ja suoramarkkinointipalveluja. Yhtiöllä on merkittävää markkinavoimaa tulostus- ja postituspalveluissa. Päätöksessään virasto toteaa, että Postin tarjoama eKirje sekä Atkos Printmailin tulostus- ja postituspalvelut vastaavat toisiaan sillä erotuksella, että Postin eKirje-palveluun sisältyy myös kirjeiden kuljetus vastaanottajalle.

Postilla on osoitteellisten kirjelähetysten jakelussa monopoliasema Suomessa. Päätöksessään Kilpailuvirasto toteaa, että Postille avautuu yrityskaupalla mahdollisuus eKirje-palveluissa ristiinsubventoida postimaksulla palvelun sisältämiä kilpailtuja osia kuten tulos-tusta ja postitusta. Mahdollisen ristiinsubvention ja Atkos Printmailin kilpailijoita syrjivien kirjeiden jakeluehtojen avulla Posti voi suosia Atkos Printmailia sen kilpailijoiden kustannuksella. Yrityskaupan seurauksena Postille syntyy myös mahdollisuus paketoivan hinnoittelun ja yhteismarkkinoinnin avulla vaikeuttaa uusien kilpailijoiden tuloa markkinoille.

Kaupan hyväksymisen ehdoksi määrättiin, että Posti pitää Atkos Printmailin erillisenä tytäryhtiönään eikä myöskään siirrä yhtiön nykyisiä liiketoimintoja Suomen Posti Oy:öön. Lisäksi päätökseen sisältyy ehto, jolla Posti sitoutuu tarjoamaan eKirjettä vastaavan tuotteen jakelupalvelua yleisin, yhtäläisin, syrjimättömin sekä läpinäkyvin ehdoin ulkopuolisille yhtiöille ja Posti-konserniin kuuluville yrityksille. Sitoumuksilla vähennetään yrityskaupan toteuttamisen myötä syntyvää ristiinsubventoinnin riskiä.

- Metsäliitto / Vapo:** Kilpailuvirasto pyysi 23.1.2001 Euroopan komissiota siirtämään Vapo/Metsäliitto -yrityskaupan osittain tutkittavakseen. Siirtopyyntö perustui EY:n yrityskeskittymien valvontaa koskevan asetuksen (4064/89) 9. artiklaan. Aloitteen pyynnön esittämisestä teki komissio. Kilpailuvirasto hyväksyi kaupan 8.3.2001, mutta asetti sen toteuttamiselle ehtoja.

Yrityskaupassa Suomen valtio myi 33,3 % omistamistaan Vapon osakkeista Metsäliitolle. Osapuolten välisen osakassopimuksen mukaan Vaposta tuli yhteisyritys, joka on valtion ja Metsäliiton yhteisessä määräysvallassa eli ne päättävät yhdessä Vapon liiketoiminnasta.

Lähtökohtana viraston arviossa oli Vapon määräävä markkina-asema energiaturpeen markkinoilla ja sen toiminta myös puupolttoaineiden markkinoilla. Metsäliittoon kuuluu puolestaan puupolttoaineisiin erikoistunut valtakunnallinen bioenergia-yhtiö Biowatti Oy. Puupolttoaineet ovat käytännössä ainoa turpeen kanssa kilpaileva energiamuoto. Metsäliiton osuus yhteensä noin 6,4 TWh:n puupolttainemarkkinoista on noin 30 % ja Vapon noin 20 %. Puu- ja turvepolttoaineita käyttävät erityisesti teollisuus sekä lämpö- ja sähkölaitokset.

Yrityskauppa olisi ilman ehtoja johtanut kilpailua merkittävästi estävän määrävän markkina-aseman vahvistumiseen turpeen markkinoilla ja määrävän markkina-aseman synty-miseen puupolttoaineiden markkinoilla. Yrityskaupan hyväksymisen keskeisenä ehtona oli se, että Vapo luopuu käytännössä kokonaan konsernin ulkopuolisista puupolttoaineen raaka-ainehankinnoista ja puupolttainetoimituksista Suomessa. Metsäliitto puolestaan sitoutuu luopumaan osasta Biowatin puupolttoaineiden toimitussopimuksia yrityskeskittymään kuulumattomien asiakkaiden kanssa sekä osasta konsernin ulkopuolisia puupolttoraaka-ainei-den hankintoja koskevia sopimuksia.

Yrityskeskittymästä irrotettavat toiminnot muodostavat elinkelpoisen, kilpailukykyisen ja myös alueellisesti kattavan liiketoiminnallisen kokonaisuuden, jonka osuus puupolttai-neiden kokonaismarkkinoista on 20–40 %. Liiketoimintojen ostajalta edellytetään viraston asettamissa ehdoissa riippumattomuutta kaupan osapuolista sekä riittäviä taloudellisia ja muita resursseja. Ostajan tulee olla Kilpailuviraston hyväksymä, ja ehtojen toteuttamista asetettiin valvomaan riippumaton asiantuntija.

Suomen valtio ja Metsäliitto pysyivät 21.12.2001 Kilpailuvirastoa muuttamaan kaupan ehtoja, koska keskittymästä irrotettaville osille ei ollut löytynyt kiinnostuneita ostajia. Myöhemmin, 19.3.2002, kaupan osapuolet kuitenkin ilmoittivat tehneensä uuden esisopimuk-sen Vapon osakkeiden kaupasta siten, että Kilpailuviraston päätöksessä tarkoitettu kauppa purkautuu.
- YIT / Calor:** Kilpailuvirasto hyväksyi 7.5.2001 yrityskaupan, jossa YIT-Yhtymä Oyj hankki ruot-salaisen Calor AB:n koko osakekannan. Sekä YIT että Calorin Suomessa toimiva tytäryhtiö *Kalmeri Oy* tarjoavat Suomessa putkistojen asennus- ja kunnossapitopalveluja prosessi- ja voimateollisuudelle. Kauppa hyväksyttiin sellaisenaan jatkokäsittelyn jälkeen.

Kilpailuvirasto tutki erityisesti suurten, useiden miljoonien markkojen arvoisten teol-lisuusputkistourakkamarkkinoiden kilpailutilannetta, sillä osa viraston kuulemista markki-naosapuolista ilmoitti keskittymän saavuttavan erittäin vahvan markkina-aseman suurissa teollisuusputkistourakoissa. Selvitysten mukaan keskittymän huomattavasta markkina-osuudesta ja muista kilpailueduista huolimatta putkistourakoinnin markkinoilla on jäljellä siinä määrin kilpailevia vaihtoehtoja, että keskittymän ei voitu katsoa saavuttavan merkittä-västi kilpailua estävää määrävää markkina-asemaa. Keskittymän kilpailijoiden todettiin yri-tyskaupan julkistamisen jälkeen saaneen suuria urakoita, joiden markkinoihin suurimmat epäilyt kilpailuongelmista olivat kohdistuneet. Myös urakoiden jakaminen pienempiin osiin oli lisännyt tilaajien käytettävissä olevia vaihtoehtoja. Muun muassa näiden tekijöiden vuoksi

Kilpailuvirasto katsoi, että yrityskauppa ei synnytä tai vahvista kilpailunrajoituslaissa tarkoitettua määräävää markkina-asemaa.

- **Sonera / Loimaan Seudun Puhelin / Turun Puhelin:** Sonera Oyj ilmoitti 16.2.2001 Kilpailuvirastolle yrityskaupan, jossa se hankkii suunnatussa osakeannissa 16,67 % Loimaan Seudun Puhelin Oy:n (LSP) osakekannasta ja äänistä. Tämä tuottaa tosiasiallisen määräysvallan LSP:ssa, koska sen omistus on muuten hyvin hajautunutta. Kaupan ehtona oli se, että LSP on ennen osakkeiden merkitsemistä ostanut Turun kaupungilta 33 % Turun Puhelimen (TP) osakekannasta. Kyseessä on kokonaisjärjestely, jossa LSP hankkii määräysvallan TP:ssa ja Sonera LSP:ssa.

Hankinnan kohde LSP on 11 kunnan alueella toimiva puhelinyhtiö, jonka omistajia ovat noin 11 500 puhelinliittymän omistajaa. TP on telealan konserni, joka toimii paikallisesti monilla keskeisillä sähköisen viestinnän alueilla. LSP:lla ja TP:lla on omilla toimialueillaan ollut merkittävästi markkinavoimaa televerkon tilaajajohdon, paikallisen runkoverkon ja kaapelitelevisioverkon vuokrauksen sekä yksityisasiakkaille ja pk-yrityksille tarjottavien paikallisten telepalveluiden markkinoilla. Sekä tilaajayhteysverkkojen että kaapelitelevisioverkojen päätyminen matkaviestinnän markkinoita samanaikaisesti hallitsevan Soneran yritysryhmän haltuun lisää tämän markkinavoimaa. Lisäksi LSP ja TP ovat toimineet Soneran kilpailijoiden eräiden tuotteiden keskeisinä jakelukanavina.

Kaupan hyväksymisen keskeisinä ehtoina oli se, että LSP ja TP luopuvat valtaosasta Soneran kilpailijoille aiemmin vuokraamastaan matkaviestininfrastruktuurista ja se, että Sonera myy Turun alueelle rakentamansa paikallisen kiinteän alueverkon. Lisäksi TP sitoutui myymään yhden teleliikenteen aluekeskuksistaan ja vuokraamaan kilpailijoille osan kaapelitelevisioverkkokapasiteetistaan. Osapuolille asetettiin myös muita kiinteän verkon ja matkaviestinverkon infrastruktuurin tarjontaan ja eräiden tuotteiden jakeluun liittyviä käyttäytymisehtoja. Ehtojen noudattamista asetettiin valvomaan Kilpailuviraston hyväksymä riippumaton asiantuntija.

Yrityskauppa olisi Kilpailuviraston mielestä ilman ehtoja johtanut kilpailua merkittävästi estävän määräävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen ainakin televerkon tilaajajohdon, runkoverkon ja kaapelitelevisioverkon sekä matkaviestinverkkojen ylläpitämiseen tarvittavien fyysisten laitteiden vuokrauksen markkinoilla paikallisesti ja matkaviestinpalveluiden markkinoilla valtakunnallisesti. Ilman ehtoja yrityskauppa olisi käytännössä johtanut tilanteeseen, jossa yksi yritysryhmä olisi LSP:n ja TP:n toimialueilla hallinnut samanaikaisesti kaikkia keskeisiä asiakasrajapintoja sekä kilpailevien kiinteän verkon ja matkaviestinpalvelujen tarjoamisessa tarvittavaa infrastruktuuria.

Kilpailuviraston päätöksestä valittiin kilpailuneuvostolle. Valittajia olivat paikalliset puhelinyhtiöt *Lännen Puhelin Oy* ja *Salon Seudun Puhelin Oy* sekä verkko-operaattori *Suomen 2 G Oy* ja Soneran kanssa kilpaileva matkaviestinoperaattori *DNA Finland Oy*. Kilpailuneuvosto katsoi päätöksessään 18.12.2001 kahdella viimeksi mainitulla yhtiöllä olevan valitusoikeus viraston päätöksestä. Kilpailuneuvosto kumosi viraston päätöksen ja kielsi yrityskaupan. Suomen 2 G Oy:tä ja DNA Finland Oy:tä lukuun ottamatta kaikki asianosaiset ovat valittaneet ratkaisusta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Useissa viime vuoden yrityskauppapäätöksissä ja kaupan osapuolille annetuissa lausunnoissa otettiin kantaa yrityskauppasäännösten tulkintakysymyksiin. Eniten tulkintaongelmia aiheutti saman toimialan kauppvoja koskeva kahden vuoden

*Kilpailuneuvosto
kielsi – kilpailijoiden
valitukseen perustuen –
Kilpailuviraston ehdollisena
hyväksymän yrityskaupan.*

sääntö, joka vaikuttaa nyt täydellä tehollaan yrityskauppavalvontaa koskevien sääntösten oltua voimassa yli kahden vuoden ajan. Käytännön yrityskauppatilanteissa tulee edelleen esille uusia tulkintatilanteita.

- *Kahden vuoden sääntö ja yhteisyritys määräysvallan hankkijana*⁶ (548/80/01): Kilpailuvirastolle esitettyssä lausuntopyyntöissä oli kyse järjestelystä, jossa yhteisyritys (JV) hankki sen kanssa samalla toimialalla liiketoimintaa harjoittavan yhtiön (Kohde). JV puolestaan oli edeltävän kahden vuoden aikana ollut itse yrityskaupan kohteena siten, että sen aikaisemmin kokonaan omistaneen Yksityishenkilön rinnalle JV:hen oli tullut toiseksi osakkaaksi Pääomasijoittaja siten, että Yksityishenkilö ja Pääomasijoittaja käyttivät nyt yhteistä määräysvaltaa JV:ssä.

Lausuntoa pyydettiin siitä, voidaanko JV:tä koskenutta yhteisyrittäjän perustamista ts. yksinomaisen määräysvallan muuttumista yhteiseksi määräysvallaksi pitää sellaisena hankkijan aikaisempaa yrityskauppana, jonka perusteella JV:n liikevaihto tai puolet siitä pitäisi kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momentin mukaan lisätä uuden hankinnan kohteen liikevaihtoon.

Kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momentin mukaan hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan kaikkien niiden samalla toimialalla Suomessa toimivien yhteisöjen tai säätiöiden liikevaihdot, joissa hankkija on hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut määräysvallan. Kilpailuviraston aikaisemman tapauskäytännön mukaan hankkijana ei kaikissa kahden vuoden säännön mukaan huomioon otettavissa kaupoissa tarvitse olla sama oikeushenkilö. Esimerkiksi *Hafab / Muovi 90* -tapauksessa (9.3.1999, dnro 66/81/99) hankinnan kohteen, Muovi 90:n, liikevaihtoon lisättiin hankkijan eli Hafabin oma liikevaihto, koska *Pipelife*-konserni oli edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut Hafabissa yksinomaisen määräysvallan. Kahden vuoden sääntöä ei siis voi kiertää niin, että hankkijana on ensin emoyhtiö ja myöhemmissä kaupoissa jokin sen tytäryhtiöistä.

JV:tä koskevassa asiassa oli kysymys siitä, tuliko edellä viitattua periaatetta soveltaa Kohteen hankinnassa. Lausunossa tähän todettiin vaikuttavan ensiksikin se, kuuluiko JV sillä tavalla samaan taloudelliseen päätäntävällän kokonaisuuteen, että sen toteuttamaa Kohteen hankintaa voidaan yhtä hyvin tarkastella taloudellisten tosiasioiden pohjalta Yksityishenkilön ja Pääomasijoittajan hankintana. Toiseksi asiassa tarkasteltiin myös sen yrityskaupan oikeudellista luonnetta, jonka tuloksena määräysvalta JV:ssä muuttui.

Kilpailuviraston yrityskauppavalvontaa koskevan tiedonannon mukaan tilanteissa, joissa määräysvallan hankkijana on kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitava yhteisyritys, joka toimii jo markkinoilla, yrityskaupan osapuolia ovat yleensä yhteisyritys ja hankinnan kohde. Toisaalta tilanteissa, joissa tosiseikat, esimerkiksi osakkaiden merkittävä osallistuminen kaupan aloitteentekoon, järjestelyyn tai rahoitukseen viittaavat siihen, että yhteisyrittäjä ilmeisesti käytetään välineenä emoyhtiöiden toteuttamassa hankinnassa, voidaan emoyhtiöitä pitää yrityskaupan todellisina osapuolina (ks. myös komission tiedonanto keskittymään osallistuvien yritysten käsitteestä kohta 28). Tällöin hankinnan kohteen liikevaihtoon lisätään yhteistä määräysvaltaa käyttämään tulleen yrityksen liikevaihto sen yhteisyrittäjä käyttämää määräysvaltaa vastaavin osin.

⁶ Kahden vuoden säännön soveltamisesta tilanteeseen, jossa kyse on yhteisyrittäjän osakkaan samalta toimialalta tekemien hankintojen kohteen liikevaihtojen lisäämisestä yhteisyrittäjän tekemän hankinnan kohteen liikevaihtoon ks. Kilpailuviraston vuosikirja 2000 s. 74.

Kilpailuviraston saaman selvityksen perusteella voitiin olettaa, että JV:llä oli riittävät taloudelliset ja muutkin voimavarat liiketoiminnan itsenäiseen harjoittamiseen ja että Kohteen hankinta tapahtui sen aloitteesta ja intressissä. JV:n liikevaihto oli kymmeniä kertoja suurempi kuin Kohteen liikevaihto, joten JV:n ei voitu katsoa olleen riippuvainen esimerkiksi osakkaiden rahoitustuesta. JV:tä voitiin näin pitää tosiasiallisena Kohteen hankkijana.

Mitä taas tuli sen yrityskaupan luonteeseen, joka koski määräysvallan hankintaa JV:ssä, niin Kilpailuvirasto totesi, ettei Yksityishenkilön yksinomaisen määräysvallan muuttumista Yksityishenkilön ja Pääomasijoittajan yhteiseksi määräysvallaksi voitu rinnastaa edellä selostetussa Hafab/Muovi 90 -tapauksessa toteutettuun järjestelyyn. Tilanne olisi kahden vuoden säännön soveltamisen osalta ollut toinen, jos Yksityishenkilö ja Pääomasijoittaja olisivat yhdessä hankkineet määräysvallan JV:ssä, jolloin myöhemmin toteutettua yhteisen määräysvallan hankkijoiden toteuttamaa hankintaa kohdeltaisiin kahden vuoden säännön soveltamisessa yhdenmukaisesti JV:n itse tekemän hankinnan kanssa. Viimeksi mainitussa tapauksessa JV:n liikevaihto lisättäisiin uuden hankinnan kohteen liikevaihtoon samalla tavalla kuin Hafab / Muovi 90 -tapauksessa.

Lausunnossaan Kilpailuvirasto katsoi, ettei Kohteen liikevaihtoon tullut kahden vuoden säännön perusteella lisätä JV:n liikevaihtoa. Kauppaa ei näin tullut ilmoittaa Kilpailuvirastolle.

- *Kahden vuoden sääntö ja epäitsenäinen yhteisyritys aikaisemman hankinnan kohteena (571/80/01):* Määräysvallan hankkija oli uutta kauppaa edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut yhteisen määräysvallan yhtiössä. Yhteisyritys tuotti palveluja ainoastaan toiselle perustajaosakkaalleen, joten sitä ei voitu pitää kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna toiminnallisesti itsenäisenä yhteisyrittymenä. Kilpailuvirasto katsoi, että kahden vuoden säännön mukaista liikevaihtoa laskettaessa huomioon otetaan ainoastaan sellaiset yritysjärjestelyjen tyypit, joita voidaan pitää yrityskauppoina yrityskauppavalvontasäännösten mukaisessa merkityksessä. Uuden yrityskaupan kohteen liikevaihtoon ei siis lisätty epäitsenäisen yhteisyrittymisen liikevaihtoa.
- *Ajankohta, jonka mukaan aikaisemman hankinnan liikevaihto määritellään (päätös 15.6.2001, dn:o 454/81/01):* Atkos Oy hankki vuonna 2001 samalla alalla toimivan Postlink Oy:n. Atkos oli itse siirtynyt edeltävän kahden vuoden aikana Postin ja TietoEnatorin yhteisestä määräysvallasta Postin yksinomaiseen määräysvaltaan. Kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momentin perusteella hankinnan kohteen, Postlinkin, liikevaihtoon luettiin Atkoksen liikevaihto siltä tilikaudelta, jolta oli vahvistettu viimeisin tilinpäätös Suomen Posti / Atkos Printmail -yrityskaupan toteuttamishetkellä. Tällä perusteella Postlinkin liikevaihtoon lisättiin Atkos Oy:n liikevaihto vuodelta 1999.
- *Kahden vuoden sääntö ja julkinen ostotarjous (1058/80/01):* Lausuntopyyntöissä oli tiedusteltu, mikä ajankohta oli ratkaiseva selvitetäessä sitä, tuliko aiemmin julkisella ostotarjouksella hankitun yrityksen liikevaihto lukea uuden hankinnan kohteen liikevaihtoon. Kysymyksen tulevia vaihtoehtoisia ajankohtia olivat esimerkiksi ostotarjouksen julkistamispäivä, osake-enemmistön saavuttamisen ajankohta, tarjousajan päättymishetki tai hankinnan kohteen haltuunottopäivä. Lausunnossaan virasto totesi, että ratkaiseva ajankohta on arvopaperimarkkinalain 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettujen ostotarjouksen tekopäivä. Kanta perustui analogisesti yrityskauppavalvontaa koskevan lainsäädännön voimaantulomääräykseen. Sen mukaan yrityskauppavalvonta koskee lain voimaantulon jälkeen tehtyjä kauppvoja. Voimaantulomääräysten perusteluissa (HE 243/97) puolestaan todetaan yrityskaupan tekemisen viittaavan lain 11 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan, josta ilmoitusvelvollisuuden määräaika aletaan laskea.

- *Ulkomaiset yritykset ja kahden vuoden sääntö (284/81/01)*: Yrityskaupassa hankkijayhtiön emoyhtiö oli edeltävän kahden vuoden aikana ollut itse hankinnan kohteena. Lausuntopyyntöissä virastolta tiedusteltiin, tuliko samalla alalla toimivan kohdeyrityksen liikevaihtoon lisätä aikaisemmin hankinnan kohteena olleen emoyhtiön konsernin liikevaihto vai ainoastaan sen Suomessa toimivien yhtiöiden liikevaihto.

Lausunnoissaan virasto totesi, että kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momentin sanamuodon mukaisesti kohteen liikevaihtoon lisättiin ainoastaan aikaisemmin hankittujen Suomessa liiketoimintaa harjoittavien yritysten liikevaihdot. Näin ollen emoyrityksen muissa maissa toimivien tytäryhtiöiden liikevaihtoa ei lisätty kohteen liikevaihtoon. Lisättäväksi tulee sen sijaan ulkomailta kertynyt liikevaihto esimerkiksi tilanteessa, jossa Suomessa toimivalla aikaisemmin hankitulla yrityksellä oli sellaista liiketoimintaa ulkomailla, jota ei oltu muodostettu itsenäiseksi ulkomaille rekisteröidyksi yhteisöksi (ks. myös Kilpailuviraston päätös 16.6.2001, dn:o 194/81/01, *Lohja Rudus/VV-Pumppaus*).

Usein esille tullut yrityskauppasäännösten soveltamiseen liittynyt tulkintaongelma koski yrityskauppavalvonnan suhdetta yrityksen liiketoimintojen ulkoistamiseen.

- *Ulkoistamista pidettiin liiketoiminnan kauppana (päätös 22.2.2001, dn:o 1204/81/00, TietoEnator/Rautaruukki)*: TietoEnator hankki Rautaruukki -konsernin koko tietotekniikkaliiketoiminnan. Hankittuun liiketoimintaan kuuluivat muun muassa siirtyvän liiketoiminnan tuotamat käyttöpalvelut, eräin rajoituksin tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitopalvelut, käyttöomaisuus, palvelusopimukset sekä noin 150 työntekijää. Siitä huolimatta, että TietoEnatorille kaupassa siirtyvät toiminnat sitoutuivat suurelta osalta useiksi vuosiksi Rautaruukin tarpeisiin Kilpailuvirasto katsoi, että kyseessä oli sellainen markkinoiden rakenteelliseen muutokseen johtava liiketoiminnan kauppa, joka tuli ilmoittaa virastolle. Tähän arvioon vaikutti erityisesti se, että siirtyvillä resursseilla voidaan palvella myös muita asiakkaita kuin Rautaruukkia. Tämä ilmeni välillisesti myös kaupan liitännäisrajoituksesta, jossa osapuolet olivat sopineet vuosittain alenevasta Rautaruukin vähimmäisostovelvoitteesta.
- *Ulkoistaminen ei johtanut rakenteelliseen muutokseen (514/80/01)*: Tehtaan lämmöntuotanto ulkoistettiin lämmöntoimitussopimuksella, jossa tehdas vuokrasi voimayhtiölle höyrylämmön tuotantoon käytettävän lämpökattilalaitteiston ja maa-alueen, jolla laitteisto sijaitsee. Lausunnoissaan Kilpailuvirasto katsoi, ettei järjestelyssä ole kyse ilmoitettavasta yrityskaupasta. Tähän arvioon vaikutti se, ettei järjestelyssä siirtynyt voimayhtiölle muita asiakkaita kuin ulkoistava tehdas, se että vähäisistä lämmön toimituksista muutamalle tehdasalueella sijaitsevalle ulkopuoliselle yritykselle vastasi edelleen ulkoistava tehdas eikä voimayhtiö sekä se, ettei siirtyvä lämmöntuotantokapasiteetti riittänyt energian toimittamiseen tehdasalueen ulkopuolelle. Tehtaan lämpölaitoksen kytkeminen ulkopuoliseen kaukolämpöverkkoon olisi ollut taloudellisesti mahdotonta. Voimayhtiö ei voinut myydä lämpöä tai energiaa muille kuin ulkoistajalle. Järjestely ei johtanut rakenteelliseen muutokseen markkinoilla, eikä ilmoitusvelvollisuutta näin syntynyt.

**Yrityskauppavalvonnassa vuonna 2001 käsitellyt asiat
(vuoden 2000 luvut sulkeissa):**

Päätöksiä yhteensä	Vireillä olleet ilmoitukset 31.12.2001	Vireillä olleet ennakko-ilmoitukset 31.12.2001	Rauenneet ennakko-ilmoitukset	Muut päättyneet asiat
104 (114)	8 (9)	5 (10)	21 (27)	23 (35)

**Vuonna 2001 tehdyt yrityskauppapäätökset päätöstyypin mukaan
(vuoden 2000 luvut sulkeissa):**

• Esitys kaupan kieltämiseksi	0	(1)
• Hyväksytty ehdollisena	5	(5)
• Hyväksytty sellaisenaan jatkokäsittelyssä	1	(1)
• Hyväksytty sellaisenaan 1. vaiheen käsittelyssä	98	(103)
• Kauppa ei kuulu lain soveltamisalaan	0	(0)

**Osapuolten kansallisuus vuonna 2001 tehdyissä yrityskauppapäätöksissä
(vuoden 2000 luvut sulkeissa):**

• Kaikki osapuolet suomalaisia	41	(49)
• Kaikki osapuolet ulkomaisia	31	(40)
• Vähintään yksi ulkomainen osapuoli	32	(25)

**Menettelyä koskevat päätökset vuonna 2001
(vuoden 2000 luvut sulkeissa):**

• Poikkeus täytäntöönpanokiellosta	4	(6)
• Oleellisesti puutteellinen ilmoitus	1	(5)

Kansainväliset asiat

EU-asiat

Valtaosa Kilpailuvirastossa käsitellyistä kansainvälisistä asioista liittyy EU-asioihin. Viime vuonna vireille tulleista yhteensä 600 kansainvälisestä asiasta oli muita kuin EU-asioita vain 2 %.

Vireille tulleet EU-asiat:	1999	2000	2001
Artiklat 81 ja 82	264	168	207
Fuusiovalvonta	295	350	342
Säädösvalmistelu	6	3	5
Asiantuntijakokoukset	8	18	18
EY:n tuomioistuimeen liittyvät asiat	20	33	16
Yhteensä	593	572	588

Aiemmasta kehityksestä poikkeavaa oli se, että artikloja 81 ja 82 koskevien tapaus-ten määrä kääntyi viime vuonna pitkästä aikaa nousuun. Koska uudet ryhmä-poikkeukset ovat vähentäneet notifikaatioiden määrää, tapausmäärän kasvu selit-tynee komissiolle tulleiden valitusten määrän lisääntymisellä.

Suomalaisyrietykset olivat vuonna 2001 osallisena mm. *Metso/Svedala, SCA/Metsä Tissue, Metsäliitto/Vapo* sekä *UPM-Kymmene/Haindl* -yrityskaupoissa. Komissio hyväksyi kesäkuussa 2001 myös yrityskaupan, jolla *Télédiffusion de France (TDF)* hankki määräysvallan suomalaisesta *Digitasta*. Kauppa liittyy kansallisesti käsitellyn *Sonera/Digita* -tapauksen jatkovaiheisiin

Suomalaisyrietyksiä koskien Kilpailuvirasto osallistui vuonna 2001 myös pank-kien kartelliepäilyä koskevan tapauksen käsittelyyn komissiossa. Komissio epäili mm. suomalaispankkeja hintakartellista valuutanvaihtopalveluissa. Asian käsittely päättyi toukokuussa 2001, kun komissio ilmoitti vapauttaneensa suomalaispan-kit epäilyistä.

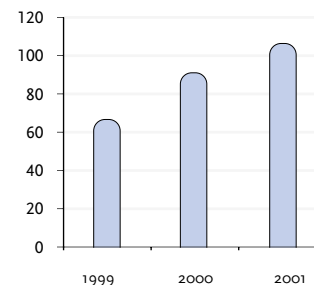
Rahoitussektorilla komissio myönsi puuttumattomuustodistuksen järjeste-lylle, jossa kauppiaita kielletään perimästä erillistä lisämaksua luottokortilla mak-settaessa. Kilpailuvirasto on kuitenkin katsonut, että ainakin Suomen markkinoilla lisämaksun perinnän kieltämistä voidaan pitää vahingollisena kilpailunrajoituk-sena. Tapaus on tällä hetkellä vireillä KHO:ssa.⁷

⁷ Tapauksesta tarkemmin, ks. sivu 25.

EU-asioita koskevien kokousten määrä on lähes kaksinkertaistunut kolmessa vuodessa. Vuonna 2001 kokouksia oli ensi kertaa yli sata (106). Kehitys johtuu toisaalta komission uusista säädöshankkeista ja toisaalta siitä, että yhä useampi fuusiovalvonta-asetuksen piiriin kuuluva yrityskauppa siirtyy komissiossa tarkempaan eli ns. kakkosvaiheen käsittelyyn. Pelkästään EY:n kilpailusääntöjen modernisaatiohankkeessa kertyi viime vuonna 20 kokouspäivää. Kokousvalmistelut ja -raportoinnit mukaanlukien modernisaatiohanke vaati Kilpailuvirastolta työaikaa noin kaksi henkilötyökuukautta.

Komissio on lisännyt jäsenmaiden kuulemista myös sellaisissa asioissa, jotka eivät välttämättä liity mihinkään yksittäiseen tapaukseen, vaan lähinnä tietyn toimialan kilpailuolosuhteiden selvittämiseen. Näitä workshop-kokouksia järjestettiin vuonna 2001 polttonestemarkkinoita, telealaa ja urheiluun liittyviä markkinoita koskien.

EU-kokoukset vuosina 1999-2001

EU-kokoukset:	1999	2000	2001
Kuulemistilaisuus	19	31	27
Neuvoo-antava komitea	27	38	42
Säädösvalmistelu (pl. ministerineuvosto)	13	16	15
Pääjohtajakokoukset	2	2	2
EU:n ministerineuvosto	8	4	20
Yhteensä	67	91	106

Muu kansainvälinen yhteistyö

- *Pohjoismaisten* kilpailuviranomaisten kesken on käyty viime vuosina keskusteluja mahdollisuudesta vaihtaa luottamuksellisia tietoja maiden kilpailuviranomaisten välillä. Islanti, Norja ja Tanska tekivätkin alkuvuonna 2001 tätä koskevan sopimuksen. Koska sopimukseen liittyminen olisi Suomessa vaatinut lainsäädäntömuutoksia, Suomen osalta sovittiin, että yhteistyötä pyritään tehostamaan jo nykyisin voimassa olevan, virastojen välillä solmitun yhteistyösopimuksen puitteissa.

Pohjoismaisten kilpailuvirastojen vuotuinen kokous pidettiin syksyllä 2001 Tanskan Skagenissa. Kokouksen pääaiheena oli Kilpailuviraston aloitteesta markkinamäärittely uudessa taloudessa. Muita kokousaiheita olivat pankkitoiminta ja kilpailunrajoitusten optimaaliset sanktiot. Kilpailuvirasto osallistui myös syksyllä 2001 työnsä päättäneen pohjoismaisen kilpailuintensiteetin mittaamista pohtivan työryhmän työskentelyyn.

- Jo yli 10 vuotta jatkunut yhteistyö *Eesti Konkurentsiametin* kanssa on tiivistynyt Viron haettua EU-jäsenyyttä. Teknistä apua on toteutettu maiden kilpailuvirastojen yhteisesti laatiman ohjelman mukaisesti kauppa- ja teollisuusministeriöltä saadun määrärahan turvin. Yhteistyöhankkeen puitteissa toteutettiin viime vuonna kolme seminaaria ja kaksi harjoittelujaksoa. Seminaarien aiheina olivat mm. arvopaperimarkkinat, maatalouden erityiskysymykset ja talouden verkostoituminen. Lisäksi Virossa osallistui 10 henkilöä lokakuussa 2001 Helsingissä pidettyyn Workshop on Market Definition -seminaariin. Viron kilpailulaki muutettiin EU:n vaatimukset täyttävälle tasolle 1.10.2001.
- Kilpailuviraston ja *Venäjän Federaation* kilpailuviranomaisten yhteistyö pohjautuu vuonna 1994 solmittuun yhteistyösopimukseen Kilpailuviraston ja silloisen Venäjän Federaation antimonopolipolitiikkaa ja uusia talousrakenteita kannattavan valtionkomission kanssa. Molempien maiden kilpailuviranomaiset laativat joka toinen vuosi yksityiskohtaisen ohjelman yhteistyön pohjaksi. Vuonna 2001 yhteistyö koostui sekä Venäjän edustajien vierailusta Suomeen että Kilpailuviraston edustajien vierailusta Venäjälle.
- Kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoki toimii *OECD:n* kilpailukomitean varapuheenjohtajana. Helmikuun 2001 kokoukseen virasto valmisteli raportin teknisestä avusta kilpailupolitiikkaansa vielä kehittäville maille kuten Virolle ja Venäjälle. Samaan kokoukseen laadittiin raportti myös julkisen tuen ja markkinoiden välisestä yhteydestä. Kesäkuun 2001 kokoukseen virasto laati telekommunikaatioalaa koskevan raportin. Lokakuun 2001 kokoukseen virasto laati raportit yrityskauppojen portfolio-vaikutuksista ja viranomaisten välisestä kartelliyhteistyöstä. Kilpailuviraston edustajat toimivat lisäksi viime vuonna asiantuntijoina *OECD:n* järjestämissä yrityskauppavalvontaan ja telealaan liittyneissä kilpailupolitiikan seminaareissa Tallinnassa ja Moskovassa.
- *WTO:n* ja *Unctadin* käsittelemiin kilpailuasioihin Kilpailuvirasto osallistuu käytännössä vain antamalla lausuntoja erilaisista valmisteluasiakirjoista kauppa- ja teollisuusministeriölle (WTO) ja ulkoministeriölle (Unctad).

Viestintä

Kilpailuviraston ulkoisen viestinnän tavoitteena on lisätä tietämystä toimivan kilpailun merkityksestä yritysten, julkisen sektorin päätöksentekijöiden, tiedotusvälineiden, kansalaisten ja viraston muiden sidosryhmien keskuudessa. Viestinnällä pyritään näin tukemaan viraston varsinaisten tavoitteiden toteutumista. Kilpailun merkitys taloudessa ja yksittäisten ratkaisujen kilpailupoliittiset perustelut pyritään viestinnän eri keinoin tekemään selväksi kaikille sidosryhmille. Tavoitteena on varmistaa se, että elinkeinoelämä tuntee kansallisten ja EU:n kilpailusäädösten sisällön ja osaa ottaa kilpailunäkökohdat huomioon yritystoiminnan suunnittelussa.

Kilpailuvirasto julkaisee omaa toimintaansa koskevaa tietoa ja mm. kaikki tekemänsä ratkaisut kotisivuillaan osoitteessa www.kilpailuvirasto.fi. Sen lisäksi julkaistaan viisi kertaa vuodessa ilmestyvää *Kilpailuviraston uutisia* -lehteä ja muita julkaisuja. Virasto järjestää säännöllisesti myös seminaareja sekä tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia, joihin kutsutaan eri sidosryhmien edustajia. Tavoitteena on osallistua myös kilpailusta käytävään tieteelliseen keskusteluun ja kehittää muutenkin yhteyksiä alan tutkimuslaitoksiin. Vuonna 2001 viraston edustajat pitivät eri kilpailuaiheista esitelmiä noin 40:ssä viraston ulkopuolisessa seminaari- tai koulutustilaisuudessa.

Viraston ulkoista kuvaa kartoitettiin viime vuonna mm. brittiläisen *Global Competition Review* -lehden tekemässä maailmanlaajuisessa kilpailuviranomaisten vertailussa, jossa arvioitsijoina on taloustieteilijöitä ja asianajajia ja kohteina 25 maan kilpailuviranomaiset. Suomi sijoittui vertailussa viidenneksi. Parhaaksi arvioitiin USA, toisena oli edellisen vuoden ykkönen Saksa, kolmantena Italia ja neljäntenä Australia.

Suomi sai vertailussa täydet viisi pistettä toiminnan luottamuksellisuudesta ja neljä pistettä yrityskauppatapausten käsittelystä sekä johtamisesta. Yrityskauppavalvonnassa pidettiin hyvänä etenkin pitäytymistä määräajoissa ja sitä, että suurin osa tapauksista ratkaistaan jo ykkösvaiheessa. Yrityskauppavalvonnan asennetta pidettiin muutenkin joustavana ja etukäteisneuvontaa erinomaisena.

Vastaajat kiinnittivät huomiota myös siihen, että viraston päätöksenteko on tullut aiempaa läpinäkyvämmäksi. Kiitosta sai erityisesti se, että suurin osa päätöksistä löytyy viraston Internet-sivuilta. Myös kartellitapausten käsittelyyn oltiin yleisesti tyytyväisiä, joskin laskua edelliseen vuoteen nähtiin tapahtuneen. Arvioinnissa kiitettiin myös viraston itsenäisyyttä ja ylijohantajaa, joka sai kiitosta erityisesti viraston tunnettuuden nostamisesta.

Jaana Hautala

Yrityskauppavalvonnan kilpailutesteistä

– Näkökohtia vihreän kirjan keskustelualoitteeseen

Johdanto

Komissio on yrityskeskittymien valvonnan tarkistamista koskevassa vihreässä kirjassa⁸ avannut kilpailutestejä koskevan keskustelun. Tarkoituksena on keskustella komission soveltaman, määräävän markkina-aseman käsitteeseen perustuvan dominanssitestin ja kilpailun vähenemistä mittaavan, mm. USA:n yrityskauppavalvonnassa sovellettavan SLC-testin (substantial lessening of competition)⁹ eduista. Komissio toteaa vihreässä kirjassa keskustelun olevan ajankohtainen keskittymiskehityksen kansainvälistymisen vuoksi. Komissio toteaa samalla, etteivät dominanssitestin soveltamisesta saadut kokemukset ole paljastaneet suuria aukkoja testin soveltamisalassa. Dominanssitestin soveltaminen ei myöskään ole yleensä johtanut SLC-testistä poikkeaviin tuloksiin.¹⁰ Keskustelualoitteeseen liittyen seuraavassa on esitetty muutamia näkökohtia testien rakenteesta, niissä käytettävistä mittareista sekä testien soveltumisesta tietyyttypistien kilpailuvaikutusten arviointiin. Kirjoituksessa SLC-testiä tarkastellaan USA:n yrityskauppavalvonnan näkökulmasta.

Testien rakenteesta ja rakenteen taustasta

EU:n yrityskauppavalvonnassa sovellettava dominanssitesti on vuonna 1989 hyväksytyssä yrityskeskittymien valvonta-asetuksessa 4064/89¹¹ (jäljempänä keskittymäasetus). Asetuksen 2(3) artiklan mukaan yrityskauppa kielletään, jos sen seu-

⁸ Vihreä kirja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89 tarkistamisesta. KOM(2001) 745 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel.

⁹ USA:n lisäksi testi on käytössä mm. Kanadassa ja Australiassa. Irlanti ja Yhdistynyt Kuningaskunta ovat vaihtamassa nykyisen testinsä SLC-testiin.

¹⁰ Ks. *supra* viite 8, s. 39-40.

¹¹ Neuvoston asetus yrityskeskittymien valvonnasta (ETY) No 4064/89 EYVL L 395, 30.12.1989, s. 1; korjattu EYVL L 257, 21.9.1990, s. 13; Asetus siten kuin sitä on viimeksi muutettu Neuvoston asetuksella (EY) No 1310/97 (EYVL L 180, 9.7.1997, s. 1, korjattu EYVL L 40, 13.2.1998, s. 17).

rauksena ”... syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, jonka seurauksena tehokas kilpailu merkittävästi estyy ...”.¹² Yrityskauppaan puuttumisen edellytyksenä on siten tietyt kriteerit täyttävän määräävän markkina-aseman syntyminen tai vahvistuminen. Määräävän markkina-aseman käsite ei kuitenkaan ollut ensimmäisissä asetusehdotuksissa, vaan se konstruoiin asetukseen vasta varsin myöhäisessä vaiheessa, vuoden 1988 huhtikuun asetusehdotuksessa.¹³

Ensimmäisen asetusehdotuksen, vuoden 1973 ehdotuksen¹⁴ mukainen testi, joka pysyi muuttumattomana myös vuosien 1981 ja 1984 ehdotuksissa¹⁵, perustui tehokasta kilpailua estävän markkinavoiman hankkimiseen tai vahvistamiseen. Vuoden 1988 huhtikuun asetusehdotuksessa keskittymä puolestaan katsottiin yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, jos sen seurauksena syntyi tai vahvistui määräävä asema. Määräävään markkina-asemaan ei tällöin kuitenkaan liitetty tehokkaan kilpailun merkittävää estymistä koskevaa kriteeriä. Vuoden 1988 marraskuun ehdotuksessa¹⁶ määräävän markkina-aseman käsitettä ei mainittu, mutta ehdotuksessa viitattiin sellaisen aseman syntymiseen tai vahvistamiseen, jonka seurauksena tehokkaan kilpailun ylläpito tai kehittäminen estyisi. Lopullisen keskittymäasetuksen kilpailutestin sanamuodon voitaisiinkin siten katsoa yhdistävän vuoden 1988 ehdotusten sanamuodot.

Komission varhaisemmat kilpailuraportit antavat

hyvän kuvan keskittymäasetuksen syntyhistoriasta. Asetuksen syntymiseen vaikuttivat mm. sisämarkkinoiden loppuunsaattamiseen, Euroopan teollisuuden uudelleenstruktuurointiprosessiin ja yhteismarkkinoista saatavien hyötyjen turvaamiseen liittyneet seikat.¹⁷ Lisäksi eräät yhteisöjen tuomioistuimen antamat tuomiot vaikuttivat osaltaan keskittymäasetuksen syntymiseen.¹⁸

USA:n yrityskauppavalvonnassa sovellettava SLC-testi on vuonna 1914 säädetyin Clayton Actin §7:ssä¹⁹. Lainkohdan mukaan yrityskauppa kielletään, jos se ”... olennaisesti vähentää kilpailua tai on omiaan luomaan monopolin”.²⁰ Käytännössä testin osalta puhutaan pelkästään kilpailun olennaisesta vähenemisestä. Lain alkuperäinen sanamuoto näytti viittaavan siihen, että ainoastaan kilpailijoiden väliset osakehankinnat kiellettäisiin, jos niiden seurauksena kilpailu olennaisesti vähenisi. Lakia muutettiin vuonna 1950 siten, että se kattoi myös liikeomaisuuden hankinnan.²¹ Lisäksi lakia muutettiin siten, että sanamuoto kattaisi myös sellaiset vertikaaliset kaupat ja monialakaupat, joiden seurauksena kilpailu olennaisesti vähenisi. Muutosten lähtökohtana oli kongressin huoli keskittymien lisääntymisestä USA:ssa. Tarkoituksena oli, että yrityskauppoihin voitaisiin puuttua jo tilanteessa, jossa kilpailun väheneminen olisi vasta alkuvaiheessa. Clayton Actin §7 lain-säädännöllistä historiaa ja testin sanamuodon muotoutumista on käsitelty kattavasti mm. USA:n Korkeimman Oikeuden (Supreme Court) päätöksessä

12 Keskittymäasetuksen 2(3) artiklan sanamuodon mukaisesti: “A concentration which creates or strengthens a dominant position as result of which effective competition would be significantly impeded in the common market or in a substantial part of it shall be declared incompatible with the common market.” (painotukset lisätty)

13 Ks. Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the control of concentrations between undertakings. COM(88) 97 final. EYVL C 130, 19.5.1988, s. 6.

14 Ks. Proposition de règlement (CEE) du Conseil sur le contrôle des concentrations, EYVL C 92, 31.10.1973, s. 2.

15 Ks. Amended proposal for a Council Regulation on the control of concentrations between undertakings, EYVL C 36, 12.2.1982, s. 5 ja Amendment to the proposal for a Council Regulation on the control of concentrations between undertakings. COM(84) 59 final. EYVL C 51, 23.2.1984, s. 8.

16 Ks. Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the control of concentrations between undertakings. COM(88) 734 final – revised version, EYVL C 22, 28.1.1989, s. 16.

17 Ks. esim. Nineteenth Report on Competition (1990), s. 33-34.

18 Ks. esim. tapaukset *Continental Can v Commission (Asia 6/72)* ja *United Brands v Commission (Asia 27/76)*.

19 15 U.S.C. § 18. Clayton Act (38 Stat. 730 et seq.).

20 Clayton Actin §7 mukaisesti: “No person in commerce or in a activity affecting commerce shall acquire, directly or indirectly, the whole or any part of the stock or other share capital and no person subject to jurisdiction of the Federal Trade Commission shall acquire the whole or any part of the assets of another person engaged also in commerce or in any activity affecting commerce, where in any line of commerce or in any activity affecting commerce in any section of the country, the effect of such acquisition may be substantially to lessen competition, or to tend to create a monopoly. [15 U.S.C. § 18] (painotukset lisätty)

21 *Cellar-Kefauver Act*, 29.12.1950.

asiassa *Brown Shoe Co. v. United States*.²²

Tarkasteltaessa testien sanamuotoa voitaneen todeta, että määräävän markkina-aseman syntymistä tai vahvistumista voidaan pitää kilpailun vähenemisen alakäsitteenä: kilpailu vähenee niin olennaisesti, että syntyy mainittu markkina-asema. SLC-testin ulottuvuusalue on siten lähtökohdaltaan dominanssistestiä laajempi. Tasapainottavien tekijöiden konstruointi testin mittareihin tuntuu siten luonnolliselta ratkaisulta. SLC-testiä voidaan sanamuotonsa perusteella pitää myös hyvin joustavana testinä kilpailuvaikutusten mitaamisessa. Testin mukainen kilpailun väheneminen voi hintakilpailun lisäksi koskea esimerkiksi tulevan kilpailun tai innovaatiokilpailun vähenemistä.

Dominanssitestin mukaisen arvioinnin lähtökohdista voidaan pitää yksinomaista määräävää markkina-asemaa. Jos tällaista asemaa ei synny tai vahvistu, arvioidaan, johtaisiko keskittyminen jaetun määräävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen. SLC-testin lähestymistapa on toinen. Testin perusteella arvioidaan ensisijaisesti markkinoiden keskittymistä. Lähtökohdista on markkinavoiman koordinoitu käyttö. Jossain tilanteissa keskittyminen voi kuitenkin johtaa jopa yksinomaisen markkinavoiman käyttöön. Dominanssitestin voidaan siten katsoa painottuvan keskittymän markkina-aseman selvittämiseen, kun taas SLC-testin mukaisen arvioinnin voidaan katsoa ottavan huomioon markkinoiden kilpailutilanteen kokonaisuutena.

Testien soveltamisen peruslähtökohdat

Erilaisista historiallisista lähtökohdista ja prosessuaalisista eroista huolimatta voidaan kuitenkin todeta,

että molemmissa testeissä oletetaan tietty määrä markkinavoimaa kilpailuvaikutuksiltaan haitalliseksi. Tämä johtuu lähinnä siitä, että testien taustalla ovat samat talousteorian perusolettamukset markkinoiden keskittymisestä aiheutuvista kilpailuvaikutuksista.

Kumpikaan testi sinänsä ei määrittele säänneltävää määräävää markkina-asemaa tai kilpailun olennaista vähenemistä, vaan tulkinta-apua täytyy hakea testin ulkopuolelta. Keskittymäasetuksen hyväksymisen aikana määräävän markkina-aseman käsite oli jo määritelty EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan tapauskäytännössä. Määräävä markkina-asema määriteltiin mahdollisuudeksi toimia muista markkinaosapuolista riippumattomalla tavalla sekä vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin olennaisesti ja estää siten toimivan kilpailun ylläpitäminen relevanteilla markkinoilla.²³ Määräävä markkina-asema voidaankin rakenteellisessa tarkastelussa määritellä hintatason kontrolliksi.²⁴ SLC-testin perusteella säänneltävä markkinavoima on määritelty mm. yrityskauppalvontaa koskevissa soveltamisohjeissa. Esimerkiksi vuoden 1992 soveltamisohjeissa, ”1992 Horizontal Merger Guidelines” -ohjeissa²⁵, markkinavoima on katsottu mahdollisuudeksi pitää tarjottavan hyödykkeen hinta riittävän pitkään ns. kilpailullisen tason yläpuolella. Ostajan markkinavoima näyttäytyy puolestaan mahdollisuutena pitää hankittavan hyödykkeen hinta ko. tason alapuolella.

Markkinavoima on molemmissa testeissä siten määritelty mahdollisuudeksi käyttäytyä muista markkinaosapuolista riippumattomalla tavalla. Käytännössä riippumattoman käyttäytymisen oletetaan heijastuvan erityisesti hintatason ohjaamiseen.

22 *Brown Shoe Co v. U.S.*, 370 U.S. 294. (1962)

23 Ks. mm. yhteisöjen tuomioistuimen päätökset asioissa *United Brands v Commission* (Asia 27/76), *Hoffman-La Roche v Commission* (Asia 85/76) ja *Michelin v Commission* (Asia 322/81).

24 Ks. Martti Virtanen. *An Eclectic Theory and Analyses of Policy Evolution*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja Sarja A-1:1998, mm. s. 315-320, jossa määräävää markkina-asemaa on tarkasteltu rakenteellisen lähestymistavan lisäksi dynaamiseen markkinaprosessiin liittyvänä kilpailuetutarkasteluna sekä strategisen käyttäytymisen ja systeemisen lähestymistavan kautta ja lopulta yhdistetty nämä lähestymistavat eklektiseksi näkökulmaksi.

25 1992 Horizontal Merger Guidelines, U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission. Issued April 2, 1992. Revised April 8, 1997.

Testeissä käytettävät mittarit

Komissio on vihreässä kirjassa todennut dominanssi-testin ja SLC-testin välillä olevan monia yhtäläisyyksiä. Molempiin testeihin sisältyy relevanttien markkinoiden määrittely sekä arviointi siitä, miten ehdotettu keskittymä vaikuttaa markkinoihin ja millaisia kilpailupaineita keskittymään kohdistuu.²⁶

Molemmissa testeissä verrataan siten keskittymän mahdollista markkinavoimaa tätä voimaa rajoittaviin (competitive constraints) tai tasapainottaviin tekijöihin (counteracting factors). Tästä seuraa, että testeissä käytettävät mittarit ovat hyvin samankaltaisia. Keskittymän kilpailuvaikutuksia arvioidaan tutkimalla mm. yritys-kaupan osapuolten markkinaosuuksia, keskittyneisyyden astetta, kilpailijoiden asemaa markkinoilla, markkinoiden rakennetta, potentiaalista kilpailua ja alalle tulon esteitä.

Dominanssitestin osalta keskittymän kilpailuvaikutusten arvioinnissa huomioon otettavat tekijät on annettu keskittymäasetuksen 2(1)(a) ja 2(1)(b) artikloissa. Arvioinnin kehikkona voidaan pitää komission vuoden 1992 kilpailuraportissa²⁷ mainittua ns. nelipor-taista analyysiä, jossa lähtökohtana on keskittymän markkina-asema. Markkina-asemaa arvioitaessa markkinavoiman ensimmäinen oletus syntyy suuresta markkinaosuudesta. Tätä oletusta vahvistaa tai heikentää mahdollisten yritys- tai toimialakohtaisten kilpailuetujen olemassa olo tai niiden puuttuminen. Kilpailuetuja voivat olla esim. taloudellinen vahvuus, kapasiteetti, resurssit, vertikaalinen integraatio, tuoteportfolio ja teknologinen taitotieto. Keskittymän markkina-asemaa verrataan sen jälkeen mahdollista markkinavoimaa rajoit-

taviin tekijöihin, kuten kilpailijoiden asemaan, asiakkaiden ostovoimaan ja potentiaaliseen kilpailuun. Viimeksi mainittuun liittyy myös markkinoille tulon esteiden arvioiminen. Dominanssitestin osalta on huomattava, että testi rakentuu määräävästä markkina-asemasta ja tehokkaan kilpailun merkittävästä estymisestä. Siten vain tietyn tyyppisellä määräävällä markkina-ase-malla voidaan katsoa olevan kielteisiä kilpailuvaikutuksia. Mainittu asema syntyy todennäköisimmin silloin, kun keskittymän kilpailuvaikutukset ovat hyvin merkittäviä tai pitkäaikaisia.

SLC-testin osalta yrityskauppojen arvioinnissa huomioon otettavia tekijöitä on selvitetty mm. ”1992 Horizontal Merger Guidelines”-ohjeissa. Lähtökohtana on markkinoiden keskittyminen ja keskittymisen lisääntyminen, jota mitataan ns. Herfindahl-Hirschman -indeksillä (HHI). Tietyt HHI:n raja-arvot ylittävien yritys-kauppojen osalta syntyy oletus mahdollisten kilpailua estävien vaikutusten olemassaolosta.²⁸ Oletukseen vaikuttavat myös muut markkinoita kuvaavat tekijät. Kilpailua estävät vaikutukset voivat ilmetä joko yritysten välisenä koordinoituna (coordinated interaction) tai keskittymän yksinomaisina vaikutuksina (unilateral effects). HHI:n perusteella syntyneitä oletamusta verrataan ns. tasapainottaviin tekijöihin (counteracting factors), joita ovat markkinoille tulo, tehokkuusvaikutukset ja taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneen yrityksen tilanne eli ns. failing firm –tilanne. Markkinoiden tulon osalta arvioidaan, voidaanko sitä pitää riittävän nopeana, todennäköisenä ja tehokkaana mahdollisten kilpailuongelmien poistamiseksi. Tehokkuusvaikutuksia arvioitaessa selvitetään, toteutuvatko ne riittävällä todennäköisyydellä, ovatko ne merkittäviä ja onko kes-

²⁶ Ks. *supra* viite 8, s. 39.

²⁷ XXIInd Report on Competition Policy 1992, s. 138.

²⁸ Kilpailua estävien vaikutusten olemassaolosta syntyy epäilyjä, jos HHI on 1000-1800 ja keskittymän lisäys on yli 100 sekä jos HHI on yli 1800 ja keskittymän lisäys on yli 50. HHI lasketaan laskemalla yhteen yritysten markkinaosuudet, jotka on korotettu toiseen potenssiin. Käytännössä riittää, että lasketaan suurimpien yritysten markkinaosuudet yhteen. Pienempien yritysten markkinaosuudet eivät ole markkinoiden keskittymisen mittaamisen kannalta ratkaisevia. Ks. *supra* viite 25, s. 15. Raja-arvojen taustalla on oletamus, että markkinat ovat keskittyneet, jos $CR_4 > 75$.

kittymän muodostuminen ainoa keino niiden saavuttamiseksi. Haitallisia kilpailuvaikutuksia tasapainottavana tekijänä oleva failing firm -tilanne saattaa syntyä silloin, jos mahdollisuudet USA:n konkurssilain 11 luvun²⁹ mukaiseen uudelleenstruktuurointiin ovat vain vähäisiä, kilpailua vähemmän rajoittavaa ostajaehdokasta ei ole tai kohteen varat muutoin poistuisivat relevanteilta markkinoilta. ”1992 Horizontal Merger Guidelines” -ohjeita täydentävät ”1984 Merger Guidelines” -ohjeet³⁰, joissa selvitetään vertikaalisista yrityskaupoista ja monialakaupoista syntyvien kilpailuvaikutusten arvioinnissa huomioon otettavia tekijöitä.

Mainittujen testeissä käytettävien mittareiden osalta on todettava, että molemmissa testeissä ne ovat työvälineitä, joiden avulla voidaan selvittää, syntyykö tai vahvistuuko yrityskaupan seurauksena tietty määrä markkinavoimaa - dominanssitestin osalta määräävä markkina-asema - tai helpottuuko markkinavoiman käyttö.

Testien soveltamisesta

Komissio on vihreässä kirjassa todennut, että SLC-testin on esitetty vastaavan paremmin taloustieteeseen perustuvaa analyysia. Lisäksi on esitetty, että SLC-testi olisi dominanssitestistä joustavampi väline yrityskaupavalvontaan ja että se soveltuisi paremmin erityisesti markkinoiden keskittymisen lisääntymisen valvontaan. Komissio mainitsee esimerkkinä tilanteen, jossa markkinoiden toiseksi ja kolmanneksi suurin yritys, joiden tuotteet ovat toistensa lähimpiä substituutteja, yhdis-

tyvät ilman, että keskittymästä muodostuisi määräävän markkina-aseman omaava markkinajohtaja. Tällaisessa tilanteessa kilpailun väheneminen voitaisiin ehkä helposti todeta SLC-testin mukaisesti, kun taas dominanssitestin soveltaminen edellyttäisi yleensä jaetun määräävän markkina-aseman syntymistä keskittymän ja markkinajohtajan välille.³¹

Saksan kilpailuviranomaisen, Bundeskartellamtin, julkaisemassa muistiossa³² testejä on verrattu myös jaetun määräävän markkina-aseman, vertikaalisten vaikutusten ja monialavaikutusten arvioinnin osalta. Seuraavassa käsitellään lyhyesti myös näitä tilanteita.

Dominanssitestin soveltaminen tilanteisiin, joissa on kyse kahden tai useamman yrityksen yhteisesti hallitsemista markkinoista, edellyttää aina määräävän markkina-aseman konstruointia, ts. on pystyttävä osoittamaan, että yrityskaupan seurauksena syntyy keskittymäasetuksen 2(3) artiklan mukainen määräävä markkina-asema.³³ SLC-testiä sovellettaessa riittää puolestaan käyttäytymisen koordinoinnin todennäköisyyden osoittaminen. SLC-testin osalta voitaneen siten todeta, että se on dominanssitestistä joustavampi väline esim. sellaiseen yrityskauppojen sarjaan puuttumiseksi, jossa koordinoinnin riski on vasta alkuvaiheessa, mutta joka toteutuessaan lopulta johtaisi kilpailua estävän markkinarakenteen syntymiseen. Testien välillä ei kuitenkaan ole katsottu olevan olennaisia eroja, jos tarkastellaan sellaisiin yrityskauppoihin puuttumista, jotka ovat merkittävästi lisänneet koordinoinnin mahdollisuuksia.³⁴

Molemmissa testeissä jaetun määräävän markkina-aseman tunnusmerkit ovat hyvin samanlaisia. Peruslähtökohtana voidaan pitää sitä, että yritykset ovat tie-

29 Bankruptcy Act, 11 U.S.C. §§ 1101-1174 (1988).

30 1984 Merger Guidelines, U.S. Department of Justice, Revised and reissued June 14, 1984.

31 Ks. *supra* viite 8, s. 39.

32 Bundeskartellamt. Prohibition Criteria in Merger Control – Dominant Position versus Substantial Lessening of Competition. Discussion Paper, 2001.

33 Ks. esimerkiksi komission päätökset asioissa Nestlé/Perrier (Asia IV/M.190), Gencor/Lonrho (Asia IV/M.619) ja Airtours/FirstChoice (Asia IV/M.1524) sekä yhteisöjen tuomioistuimen päätös asiassa Kali und Salz (Yhdistetyt asiat C-68/94 ja C-30/95) ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös asiassa Gencor v Commission (Asia T-102/96).

34 OECD Journal of Competition Law and Policy. Vol. 3, No. 3. 2001. Executive Summary by the Secretariat, s. 142.

toisia toistensa toimenpiteistä ja tunnistavat keskinäisen riippuvuutensa³⁵ Koordinoinnin on oltava myös kannattavaa ja yrityksillä on oltava mahdollisuus havaita yhdenmukaisesta käyttäytymisestä poikkeaminen ja rangaista siitä. Molemmissa testeissä perusolettamusten olemassaoloa arvioidaan samojen kriteerien perusteella. Käyttäytymisen koordinoinnin mahdollisuutta lisäävinä tekijöinä voidaan molempien testien osalta pitää mm. tuotteiden homogeenisuutta, markkinaosuuksien symmetrisyyttä ja markkinoiden läpinäkyvyyttä.³⁶ Koordinoivia lisäävinä tekijöinä voidaan pitää myös mm. keskittyneitä markkinoita, korkeita markkinoille tulon tai siellä laajentumisen esteitä, merkittäviä mittakaavaetuja ja uponneita kustannuksia, asiakkaiden ostovoiman puuttumista, johtavien yritysten välisiä monimarkkinakontakteja (tuote- tai maantieteelliset markkinat)³⁷ ja alhaista kysyntäjoustoa. Lista ei ole tyhjentävä, eikä kaikkien tekijöiden tarvitse olla yhtä aikaa voimassa. Mainittujen tekijöiden puuttumista pidetään kuitenkin yleisesti koordinoinnin mahdollisuutta vaikeuttavina tekijöinä.

Vertikaalisten vaikutusten arvioinnissa testien soveltamisessa ei Bundeskartellamtin julkaiseman muistion mukaan ole myöskään huomattavia eroja. Molempien testien soveltamisen peruslähtökohtana on sen tunnistaminen, että kilpailijoita parempi pääsy hyödykkeen hankintalähteisiin tai jakelukanaviin voi rajoittaa kilpailua esim. kilpailijoiden poissulkemisen tai kilpailijoiden kustannusten lisäämisen muodossa. Kilpailuongelmien syntyminen edellyttää yleensä myös markkinavoiman olemassaoloa jollain vertikaalisella tasolla.³⁸

Monialavaikutusten osalta muistiossa todetaan, että molemmat testit kattavat monialakaupoista aiheutuvat erityiset kilpailuvaikutukset ja että näitä vaikutuksia voidaan arvioida joustavasti ottamalla huomioon koko-

naistilanne. Muistiossa kuitenkin todetaan, että komissio on taipuvaisempi ottamaan huomioon yrityskaupan osapuolten tulevan käyttäytymisen ja siihen liittyvät mahdolliset niputusstrategiat.³⁹ Yleisesti tapauskäytännön perusteella voitaneen todeta, että esim. monialakauppoihin liittyviä portfoliovaikutuksia sekä markkinavoimaan liittyvää vipuvoimaa (leverage) markkinoiden sulkemiseksi arvioidaan dominanssitestiä sovellettaessa yleisemmin kuin SLC-testiä sovellettaessa. SLC-testin osalta voitaneen todeta, että tapauskäytännössä on painotettu enemmän portfoliovaikutuksista aiheutuvia tehokkuusetuja kuin haitallisia kilpailuvaikutuksia. Molempia testejä on sovellettu kuitenkin samalla tavoin esim. potentiaalisen kilpailijan menettämisen tilanteisiin.

Edellä mainittujen esimerkkitalanteiden lisäksi voidaan lopuksi tarkastella myös tilannetta, jossa kilpailuvaikutukset eivät ilmene olemassa olevilla markkinoilla, vaan tulevaisuudessa toteutuvilla markkinoilla tutkimus- ja kehitystoiminnan seurauksena. Esimerkiksi voitaisiin ottaa lääketieteellisuuteen liittyvät yrityskaupat, joissa kilpailuvaikutuksia joudutaan selvittämään sekä nykyisten että tulevien, kehitteillä olevien, tuotteiden osalta. Tulevien tuotteiden osalta voidaan kliinisen testausten vaiheiden perusteella tehdä oletuksia tuotteen markkinoille tulon ajankohdasta ja tuotekehityksen onnistumisen todennäköisyydestä. Tilanteessa, jossa kilpailuongelmia näyttäisi syntyvän pelkästään tulevaisuudessa, dominanssitestin mukaista määrävän markkina-aseman syntymistä on vaikea todeta. Määrävän markkina-aseman toteutukseksi tulisi tutkimus- ja kehitystoiminnan ensinnäkin muodostaa erilliset relevantit markkinat. Toiseksi, tutkimus- ja kehitystoiminnan markkinat olisivat luonteeltaan todennäköisesti globaalit, jolloin määrävän markkina-aseman

35 Kukin yritys joutuu ottamaan huomioon kilpailijoidensa toimenpiteet ja niistä todennäköisesti seuraavat vastatoimenpiteet. OECD Journal of Competition Law and Policy, Vol. 3, No. 3, 2001. Background Note by Gary Hewitt, s. 144.

36 Ks. Mario Monti, Antitrust in the US and Europe: a History of Convergence. General Counsel Roundtable, American Bar Association. Washington DC, 14 November 2001. Komission lehdistötiedote, Puhe/01/540.

37 Ks. *supra* viite 34 s. 141, jossa todetaan, että mainitut tekijät vaikuttavat yritysten mahdollisuuksiin ja insentiveihin päätyä yhteistyöhön sekä yhteistyöstä poikkeavan käyttäytymisen havainnointiin ja siitä rankaisemiseen.

38 Ks. *supra* viite 32, s. 24,28.

39 Ks. id., s. 33. Ks. esim. komission päätökset asioissa Guinness/Grand Metropolitan (Asia IV/M.938) ja GE/Honeywell (Asia COMP/M.2220)

muodostuminen ko. markkinoille olisi siten epätodennäköisempää kuin suppeamman maantieteellisen alueen rajaamille markkinoille. Kilpailuvaikutusten arviointia vaikeuttavat myös mainitut, testaukseen liittyvät epävarmuustekijät. Kuitenkaan ei voitane sulkea pois sitä, etteikö haitallisia kilpailuvaikutuksia voisi syntyä tulevaisuudessa, vaikka vaikutukset eivät olisikaan konkreettisesti vielä näkyvissä. Käytännössä dominanssitestistä sovellettaessa tulevien tuotteiden kilpailuvaikutusten arviointi on osa keskittymän kokonaisarviointia. SLC-testin voitaisiin kuitenkin todeta olevan dominanssitestistä joustavampi tilanteissa, jossa kilpailuongelmat syntyvät pelkästään tulevien tuotteiden osalta. Tällaisessa tilanteessa on helpompi osoittaa tulevan kilpailun väheneminen, esim. osoittamalla, että innovaatiokilpailu vähenee sen johdosta, että yritykset, jotka ovat aiemmin kehittäneet tulevaisuudessa toistensa kanssa kilpailevia tuotteita, kehittävät keskittymän seurauksena vain toista näistä tuotteista.

Komissio on vihreässä kirjassa todennut, että sulautumisen analysointi on osoittautunut huomattavan yhtenäiseksi suurimmassa osassa arvioitavina olevista yrityskauppatapauksista. Keskittymäasetuksen 2 artikla on toistaiseksi osoittautunut riittävän joustavaksi mukautuakseen vaikutusanalyysiin, joka perustuu sofistikoituihin, ekonometrisiin ja yrityksen taloustieteen (industrial organization) tutkimukseen perustuviin mikroaloudellisiin työkaluihin, välineisiin ja malleihin. Esimerkkinä tästä kehityksestä komissio mainitsee yhteisön tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinnat, jotka koskevat keskittymäasetuksen soveltumista jaetun määräävän markkina-aseman valvontaan.⁴⁰

Lopuksi

Komissio on vihreässä kirjassa tuonut esille esitetyt väitteet, joiden mukaan SLC-testin katsottaisiin tietyissä tilanteissa olevan dominanssitestistä joustavampi ja kattavampi väline yrityskauppojen kilpailuvaikutuksiin puuttumiseksi. Tapauskäytännön perusteella dominanssitestin on kuitenkin todettu olevan riittävän joustava ja kattava, eivätkä soveltamisesta saadut kokemukset ole osoittaneet, että testin ulkopuolelle jäisi sellaisia olennaisia kilpailunrajoituksia, joihin komission pitäisi voida puuttua. Määräävän markkina-aseman käsitteen kehityminen keskittymäasetuksen voimaan tulon jälkeen sekä komission tapauskäytännössä että yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännössä on osaltaan lisännyt testin joustavuutta ja siten myös sen kattavuutta. Olennaista testien soveltamisen kannalta onkin se, millaiseksi niiden merkityssisältö tapauskäytännön kautta muotoutuu.

Komissio toteaa vihreässä kirjassa dominanssitestin ja SLC-testin yhtäläisyyksien osalta, että suurimmassa osassa tapauksista yrityskauppojen kilpailuvaikutusten arviointi on huomattavan yhteneväistä. Tapauskäytäntö tukee tätä näkemystä. Komissio ja USA:n kilpailuviranomaiset ovat päätyneet hyvin samankaltaisiin lopputuloksiin silloin, kuin kilpailuvaikutukset ovat näyttäneet samanlaisina EU:n ja USA:n markkinoilla.⁴¹ Samankaltaisiin lopputuloksiin pääymistä voidaan tutkia tarkastelemalla yleisesti tietynlaisia kilpailuvaikutuksia ja tekemällä tapauskäytännöstä johtopäätöksiä testien suhtautumisesta näihin vaikutuksiin tai tarkastelemalla pelkästään sellaisia yrityskauppoja, jotka ovat olleet samanaikaisesti komission

⁴⁰ Ks. *supra* viite 8, s. 39. Ks. yhteisöjen tuomioistuimen päätös asiassa Kali und Salz (Yhdistetyt asiat C-68/94 ja C-30/95) ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös asiassa Gencor v Commission (Asia T-102/96).

⁴¹ Viimeaikaisista tapauksista ks. Monti, *supra* viite 36, jossa on mainittu mm. seuraavat päätökset: Alcoa/Reynolds (Asia COMP/M.1693); Alcoa Inc. and Reynolds Metal Company, Civ. No:00-CV-954(RMU), BP Amoco/ARCO (Asia IV/M.1532); FTC v. BP Amoco p.l.c. and Atlantic Richfield Company (File No. 001 0122 (Northern District of California)), Exxon/Mobile (Asia IV/M.1383); Exxon Corporation and Mobil Coproration (FTC Docket No. C-3907), Metso/Svedala (Asia COMP/M.2033); Metso Oyj, and Svedala Industri AB (FTC Docket No. C-4024).

ja USA:n kilpailuviranomaisten tutkittavana. Molempien ryhmien osalta voidaan yhtenäisen tapauskäytännön olemassaolo todeta. Niissä tapauksissa, joissa viranomaiset ovat tulleet erilaiseen lopputulokseen, syynä on ollut yleensä se, että yrityskaupasta aiheutuvat kilpailuongelmat ovat olleet erilaisia eri maantieteellisillä alueilla.⁴² Vain hyvin harvoin viranomaiset ovat tulleet erilaiseen lopputulokseen tilanteessa, jossa markkinoiden katsotaan olevan globaalit ja jossa kilpailuvaikutukset näyttäisivät olevan samanlaiset.⁴³ Näissäkin tapauksissa erojen voidaan katsoa syntyneen enemminkin tosiasioiden arviointiin liittyvistä painotuseroista kuin varsinaisesti itse testeistä johtuvista syistä. Tapauskäytännön perusteella testien soveltamisessa ei siten näytä olevan olennaisia eroja. Samanlaiseen lopputulokseen päättymistä vahvistavat yhtäläisyydet, jotka liittyvät markkinavoiman synty lähteiden tunnistamiseen ja arvioinnin taustalla vaikuttavaan taloustieteen viimeaikaiseen kehitykseen.

Komissio on vihreässä kirjassa todennut dominanssitestin olevan riittävän joustava yrityskaupoista aiheutuvien kilpailuvaikutusten arvioimiseksi. Testin säilyttämistä puoltavana tekijänä se on tuonut esille myös sen, että olemassa oleva, dominanssitestiin perustuva oikeuskäytäntö menetettäisiin, jos testiä muutettaisiin.

Tärkeänä säilyttämistä puoltavana tekijänä mainitaan lisäksi se, että suurin osa jäsenvaltioista ja jäsenyyttä hakevista valtioista on linjannut yrityskauppasäännöksensä määräävään markkina-asemaan perustuvaan arviointiin.⁴⁴

Suomi on antanut vihreästä kirjasta lausunnon, jossa se asettuu komission kannalle testin säilyttämissä. Suomi katsoo komission tavoin, että dominanssitesti on toistaiseksi osoittautunut riittävän joustavaksi ja kattavaksi yrityskauppojen kilpailuvaikutusten arvioimiseksi. Suomen näkemyksen perustana on mm. määräävän markkina-aseman käsitteen ja sen arvioinnin kytkeminen talousteoreettisen ajatteluun sekä komission ja yhteisöjen tuomioistuinten jatkuvasti kehittyvä tapauskäytäntö. Lisäksi Suomi on lausunnessaan todennut testin säilyttämistä puoltavina tekijöinä mm. dominanssitestin soveltamiseen perustuvan laajan tapauskäytännön säilymisen ja yritysten kannalta tärkeän järjestelmän ennakoitavuuden turvaamisen.⁴⁵ Lähitulevaisuudessa odotettavissa olevat ensimmäisen asteen tuomioistuimen kannanotot jaetun määräävän markkina-aseman osalta asiassa *Airtours v Commission*⁴⁶ saattavat kuitenkin antaa aiheen pohtia asiaa uudelleen.

42 Viimeaikaisista tapauksista, ks. id., mm. seuraavat päätökset: *Astra/Zeneca/Novartis* (Asia COMP/M.1806); *Novartis AG, AstraZeneca, PLC, and Syngenta AG* (FTC Docket No. C-3079), *Dow Chemical/UCC* (Asia COMP/M.1671) ja *The Dow Chemical Company, and Union Carbide Corporation* (FTC Docket No. C-3999).

43 Ks. *Boeing/McDonnell Douglas* (Asia IV/M.877) ja *GE/Honeywell* (Asia COMP/M.2220).

44 Ks. *supra* viite 8, s. 38.

45 Ks. Suomen kommentit koskien komission vihreää kirjaa neuvoston asetuksen (ETY) 4064/89 tarkistamisesta, s. 5.

46 Asia T-342/99.

Perusasiaa kartelleista

Kartellin käsite ja ilmenemismuodot

Horisontaalisilla kilpailunrajoituksilla tarkoitetaan samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien välisiä kilpailunrajoituksia. Kartelli on horisontaalinen järjestely, jolla yritykset tarkoituksellisesti yhteisymmärryksessä rajoittavat keskinäistä kilpailuaan tai estävät uusia yrityksiä tulemasta markkinoille.

Koska kartelleilla katsotaan aina olevan vahingollisia vaikutuksia markkinoiden toimintaan, ne on pääsääntöisesti kielletty kaikissa markkinatalousmaissa. Horisontaalinen yhteistyö voi ilmetä yritysten välisinä nimenomaisina sopimuksina tai niihin rinnastettavana yhteisymmärryksenä. Lisäksi kiellettyjä ovat päätökset tai vastaavat järjestelyt, joilla rajoitetaan ja ohjataan horisontaalisessa tasossa yritysten kilpailukäyttäytymistä. Yritysten väliset sopimukset voivat olla joko suullisia tai kirjallisia oikeudellisesti sitovia sopimuksia tai niihin rinnastettavia hiljaisia sopimuksia eli ns. herrasmiehsopimuksia. Tällaisten hiljaisten sopimusten seurauksena syntyvä yhteisymmärrys voi ilmetä esimerkiksi yhdenmukaisena käyttäytymisenä markkinoilla⁴⁷. Yritysten kilpailukäyttäytymistä rajoittavat ja ohjaavat jär-

jestelyt voivat syntyä esimerkiksi toimialajärjestöjen aloitteesta.

Kartelleja voidaan toteuttaa eri muodoissa riippuen tavoitteesta ja alan rakenteesta. Kilpailunrajoituslaissa mainittuja ja oikeuskäytännössä yleisimmin esiintyviä ovat tarjouskartelli (5§), hintakartelli (6§ 1-kohta), tuotannon rajoitukset ja markkinoiden tai hankintalähteiden jako (6§ 2-kohta) sekä tietojenvaihto. Nämä kartellimuodot ovat yleisiä maailmanlaajuisesti ja ne tunnetaan myös muiden maiden lainsäädännössä ja EY-kilpailuoikeudessa.

Tarjouskartelli on sopimus tai siihen rinnastettava järjestely, jonka mukaan tavaran myymistä, ostamista tai palveluksen suorittamista koskevassa tarjouskilpailussa tarjouksen antajat ovat yhteistoiminnassa keskenään. Kyseessä täytyy olla tarjouskilpailu, eli ostajan tai myyjän on tullut pyytää tarjouksia useammalta elinkeinonharjoittajalta, mutta pyytäminen voi kyllä tapahtua eri aikoina.

Hintakartellissa hyödykkeen myyjät tai ostajat sopivat joko suoraan tuotteiden hinnoista (osto- ja myyntikartellit) tai muista hintaan tai hinnoitteluperusteisiin vaikuttavista seikoista kuten alennuksista, provisioista, maksuajoista tai takuista (ehtokartellit). Hintakartel-

⁴⁷ Yhdenmukainen käyttäytyminen markkinoilla saattaa kuitenkin olla seurausta myös oligopolistisesta markkinarakenteesta tilanteesta, jossa harvat yritykset nopeasti pystyvät seuraamaan kilpailijoidensa käyttäytymistä. Tämä ei ole sinänsä kiellettyä, ellei mukana ole kartelliksi luokiteltavaa toimintaa.

lissa voidaan myös sopia, ettei tiettyä hintaa saa alittaa tai ylittää. Kiellettyä on myös hinnoittelua koskevien suositusten antaminen. Hintayhteistyöllä voidaan pyrkiä paitsi hintakilpailun estämiseen myös markkinavoiman saavuttamiseen ja sitä kautta markkinoiden toiminnan ohjaamiseen muutenkin kuin hintojen osalta.

Tuotannon rajoitukset ovat järjestelyjä, joita käytetään usein ylituotantotilanteessa estämään hintojen laskupaineita tai paineita tuotantorakenteen sopeuttamiseen vallitsevaan tilanteeseen. Kartellin jäsenet vaikuttavat kysynnän ja tarjonnan tasapainoon siten, että tuotannon tarkoituksenmukainen sopeutuminen kysyntään estetään, jolloin voidaan ylläpitää tarpeetonta kapasiteettia. Seurauksena tästä on yleensä tehokkuuden väheneminen.

Markkinoiden jako tarkoittaa, että kartellin jäsenet sopivat maantieteellisistä toiminta-alueista, markkinaosuuksista, tuotettavista hyödykkeistä tai asiakkaista siten, että jakamisella pyritään varmistamaan kaikille kartellin jäsenille oma suojattu toiminta-alue, jolla ne voivat toimia ilman muiden kartellin jäsenten taholta tulevaa kilpailupainetta ja siten hinnoitella tuotteensa vapaasti.

Hankintalähteiden jaossa kartellin jäsenet jakavat tavarantoimituksia ja -toimittajia, mikä rajoittaa tavarantoimittajien toimintaedellytyksiä ja mahdollistaa ostajien markkinavoiman kasvattamisen suhteessa tavarantoimittajiin.

Kollektiivinen boikotti on kyseessä silloin, kun samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat yritykset kieltäytyvät liikesuhteesta kolmannen elinkeinonharjoittajan kanssa. Tavoitteena on yleensä estää ulkopuolisen kilpailijan alalletulo, häätää jo alalla ollut kilpailija pois markkinoilta tai painostaa kilpailijaa liittymään kartelliin. Boikottia voidaan käyttää myös kartelliin osallisten yritysten rangaistus- tai painostuskeinona.

Tietojenvaihto on yksi tapa saada aikaan kartellivaihtuksia kilpailijoiden kesken. Se ei ole kuitenkaan yhtä selvästi havaittavissa kartelliksi kuin muut edellä mai-

nitut kartellimuodot. Tietojenvaihdossa keskenään kilpailutilanteessa olevat yritykset antavat toisilleen sellaisia tietoja omasta toiminnastaan, jotka tavanomaisessa kilpailutilanteessa luokiteltaisiin liikesalaisuudeksi tai ainakaan yrityksillä ei olisi motiivia kertoa niitä kilpailijoilleen. Kyseessä voivat olla esimerkiksi ajantasaiset tiedot tuotannosta ja myynnistä, hintatiedot, asiakastiedot, tuleva strategia, suunnitellut investoinnit, markkinaosuudet, myynti- tai ostotavoitteiden eteneminen jne. Joissakin tapauksissa tämän tyyppistä tietoa voidaan vaihtaa jopa alan keskusjärjestön kautta organisoidusti, mutta se ei silti tee siitä hyväksyttävää.

Tietojenvaihdon avulla yritykset pystyvät ennakoimaan kilpailijoidensa tulevat toimet markkinoilla ja sopeuttamaan oman toimintansa niin, ettei markkinoille synny kilpailupaineita. Tarkoituksena on siis helpottaa yhteisymmärryksen saavuttamista markkinakäyttäytymisessä. Tietojenvaihdon yhteydessä on kuitenkin syytä muistaa, että julkisen ja yleisesti saatavan tiedon vaihtaminen ei ole kiellettyä, kuten ei myöskään yleistä tasoa kuvaavien hinta- ja kustannusindeksien.

Kartellien muodostaminen on yrityksille houkuttelevaa, koska niiden avulla yritykset välttävät kovan keskinäisen kilpailun ja pystyvät siten yleensä kasvattamaan voittoa tai saamaan muuta hyötyä, jota ne eivät saisi yhtä helposti ilman kartellia. Mitä kovemmassa kilpailutilanteessa yritykset toimivat, sitä suuremmaksi yleensä kasvaa houkutus kartelliin ryhtymiselle. Kilpailutilanteessa esiintyviä, kartellille altistavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi keskittynyt markkinarakenne, keskenään samankaltaiset tuotteet, markkinavoimaa omaavat asiakkaat, korkeat alalle tulon esteet ja vakiintunut markkinarakenne sekä tehokkuuden lisäämisen vaatimat suuret investoinnit.

Viime vuosina on paljastunut useita laajoja kansainvälisiä kartelleja sekä merkittäviä kansallisia kartelleja. Myös Suomessa kartelleja on paljastunut jopa kansantalouden kannalta keskeisillä toimialoilla. Ilmitulneiden tapausten määrän kasvu johtunee sekä kartel-

lien yleistymisestä että viranomaisten tehostuneista tukintakeinoista.

Mitä suurempia yritysten liikevaihdot ovat, sitä suurempia ovat myös kartellista saatavat hyödyt. Globaaleilla markkinoilla houkutus kartellien muodostamiseen on siten suuri. Globalisaatio vaikuttaa kartellien yleistymiseen myös toista kautta. Koska kaupankäynnin esteet ovat madaltuneet kansainvälisillä markkinoilla ja yritysten laajentuminen uusille markkinoille on siten helpottunut, alueellisia markkinoita hallinneille yrityksille on syntynyt kannustin kartellien avulla pitää uudet kilpailijat pois markkinoilta. Sen lisäksi, että viranomaisilla on nykyään käytössään entistä tehokkaampia keinoja tutkia kartelliepäilyjä, paljastuneiden tapausten määrään vaikuttaa myös yleistynyt tietoisuus kartellien vahingollisuudesta ja varsinkin EU:ssa ja USA:ssa lisäksi uhka rangaistusten vakavuudesta.

Kartellikiellot lainsäädännössä

Ns. paljaat kartellit

Kilpailunrajoituslaki kieltää paljaat horisontaaliset kilpailunrajoitukset, joita ovat esimerkiksi tarjouskartellit ja hinnoista sopiminen. Tarjouskartellit kielletään kilpailunrajoituslain 5 §:ssä:

- 5 § Elinkeinotoiminnassa ei saa soveltaa sopimusta tai yhteisymmärryksessä toisen kanssa muuta järjestelyä, jonka mukaan tavaran myymistä, ostamista tai palveluksen suorittamista koskevassa tarjouskilpailussa:
- jonkun on luovuttava tarjouksen tekemisestä;
 - jonkun on annettava korkeampi tai alempi tarjous kuin toisen; tai
 - tarjoushinta, ennako tai luottoehto muutoin perustuu tarjoajien yhteistoimintaan sellaisessa tarjouskilpailussa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske sopimusta tai muuta järjestelyä, jonka mukaan tarjouksen antajat ovat liittyneet yhteen tehdäkseen yhteisen tarjouksen yhteisestä suorituksesta.

Tarjouskartellikiellon tarkoituksena on suojata tarjouksen pyytäjää tilanteelta, jossa tarjouksen tekijät sopivat keskenään tekemistään tarjouksista ja tarjouksen pyytäjä saa näin yleensä kalliimpia tarjouksia kuin terveessä tarjouskilpailutilanteessa.

Kilpailunrajoituslain 6§:n 1-kohta kattaa muut paljaat kilpailunrajoitukset:

- 6 § Samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä:
- määrätä tai suosittaa elinkeinotoiminnassa perittäviä tai maksettavia hintoja tai vastikkeita.

Hintakartellien kieltö on kilpailunrajoituslain keskeisimpiä säännöksiä, ei vähiten taustalla olevan perustellun taloustieteellisen analyysin johdosta. Markkinataloudessa hyödykkeen hinta on keskeinen tuotanto- ja kulutus päätöksiä ohjaava tekijä. Mikäli hintakilpailu estyy, markkinoiden itseohjautuvuus häiriintyy ja kuluttajien valinnanmahdollisuudet rajoittuvat. Kartellin seurauksena kuluttaja joutuu todennäköisesti maksamaan hyödykkeestä korkeamman hinnan kuin hintakilpailun vallitessa. Koska elinkeinonharjoittajien kustannukset ovat erilaiset ja kartellin piirissä perittävät hinnat määräytyvät tavallisesti korkeimmin kustannuksin toimivan yrityksen mukaan, joillekin kartellin piirissä toimiville yrityksille saattaa syntyä kohtuuttoman korkeita voittoja. Tällaisilla yrityksillä olisi mahdollisuus myydä halvemmalla, mutta hintakartellin johdosta niillä ei ole siihen painetta. Samalla hintakilpailun puute vähentää tarvetta toiminnan tehostamiseen ja koko kansantalouden tehokkuus heikkenee.⁴⁸

⁴⁸ Kuoppamäki, Petri, Kilpailuoikeuden perusteet, Vantaa 2000, s. 69.

Kilpailuvirasto on päätöskäytännössään tiivistänyt hintakartellin vahingolliset vaikutukset neljään keskeiseen haittaan:

1. asiakkaiden valintamahdollisuudet rajoittuvat;
2. yhtenäinen hinta suosii toisia kartellin jäseniä toisten kustannuksella, sillä elinkeinonharjoittajien kustannukset vaihtelevat;
3. tuotanto tai jakelu eivät kohdennu oikein, koska markkinoiden hintamekanismi ei toimi;
4. yritysten välisen kilpailun puute aikaansaa sen, ettei niillä ole myöskään kannusteita toimintansa tehostamiseen.

Toiminnan tehottomuudesta seuraa monenlaisia haittoja, kuten esimerkiksi raaka-aineiden ja energian tuhlauksen kulutus tai tutkimuksen ja tuotekehityksen väheneminen tai jopa loppuminen kokonaan. Tästä taas seuraa se, että yritysten kilpailukyky heikkenee ja niiden mahdollisuudet laajentaa toimintaansa oman markkina-alueensa ulkopuolelle supistuvat. Samalla ne tulevat haavoittuvammiksi oman markkina-alueen ulkopuolelta tulevalle kilpailulle.

Hintakartellin lainvastaisuuden edellytyksenä ei ole, että hintayhteistyöstä on aiheutunut vahingollisia vaikutuksia. Kilpailuviranomaisten ei siis tarvitse esittää näyttöä järjestelyn todellisista vaikutuksista tai edes siitä, että kiellettyä järjestelyä on tosiasiasa noudatettu. Jo pelkkä kartellista sopiminen ilman sen täytäntöön panemista täyttää laissa säädetyt tunnusmerkit. Korkein hallinto-oikeus on tosin päätöskäytännössään todennut, että sakkojen määrään vaikuttaa myös esitetty näyttö aiheutuneista vahingoista.

Toisaalta paljaatkaan kilpailunrajoitukset eivät ole absoluuttisesti aina kiellettyjä, vaan yrityksillä on mahdollisuus hakea tällaisen kilpailunrajoituksen toimeenpanemiseksi Kilpailuvirastolta poikkeuslupaa. Koska paljailla kilpailunrajoituksilla on yleensä aina edellä mainittuja haitallisia vaikutuksia markkinoihin, tulee poikkeusluvan hakijoiden seikkaperäisesti pystyä osoittamaan, että järjestelystä saatavat hyödyt ovat suurem-

mat kuin syntyvät haitat ja että hyöty pääasiassa siirtyy asiakkaille tai kuluttajille.

Muut horisontaaliset kilpailunrajoitukset

6 §:n 2-kohdan kielto on rajoitetumpi kuin 1-kohdan hintakartellikielto. Siinä kielletään sellaiset horisontaaliset kilpailunrajoitukset, jotka eivät ole välttämättömiä liitännäisrajoituksia sellaisille järjestelyille, joita voidaan pitää kokonaisuutena hyödyllisinä.

- 6§ Samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä
.....
rajoittaa tuotantoa, jakaa markkinoita tai hankintalähteitä, elleivät ne ole välttämättömiä järjestelyille, jotka tehostavat tuotantoa tai jakelua taikka edistävät teknistä tai taloudellista kehitystä ja hyöty pääosaltaan tulee asiakkaille tai kuluttajille.

Tuotannon rajoittaminen tai markkinoiden tai hankintalähteiden jakaminen on kiellettyä siis vain silloin, kun niillä

- ei joko voida osoittaa olevan mitään hyödyllisiä vaikutuksia; tai
- ne eivät ole välttämättömiä hyötyjen saavuttamiseksi; tai
- saavutettavat hyödyt eivät siirry edelleen kuluttajille tai asiakkaille vaan jäävät vain yritysten omaksi hyödyksi.

Yritykset voivat itse suorittaa arvion siitä, täytyvätkö tämän lainkohdan edellytykset niiden toimeenpanemassa järjestelyssä. Näissäkin tapauksissa on mahdollista hakea Kilpailuvirastolta poikkeuslupaa tai puutumattomuustodistusta, jos yritykset arvioivat suunnitellun järjestelyn olevan tulkinnanvarainen ja haluavat varmistaa toimiensa laillisuuden.

EY:n kartellikielto

EY:n kilpailusäännöt löytyvät perustamissopimuksen 81–86 artikloista⁴⁹ ja yritysten kilpailusääntöjä koskevat artiklat 81 ja 82. Niitä voidaan soveltaa kaikkien tavaroiden ja palveluiden kauppaan. Perustamissopimuksen 81 artikla kieltää

”...yritysten väliset sopimukset, yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla...”.

Artikla ei koske ainoastaan nykyisten ja potentiaalisten kilpailijoiden välisiä horisontaalisia kilpailunrajoituksia, vaan sitä voidaan soveltaa myös vertikaalisiin järjestelyihin. 81 artiklan 2 kohdan mukaan kielletyt sopimukset ja päätökset ovat mitättömiä, mutta 3 kohdan nojalla ne voidaan ilmoittaa komissiolle ja pyytää niiden soveltamiseen poikkeuslupaa. Yksittäisten poikkeuslupien lisäksi komissio on antanut ns. ryhmäpoikkeusasetuksia, joissa määritellyt kriteerit täyttäviin sopimuksiin ei sovelleta 81 artiklan 1 kohdan kieltoa.

Artiklan 81 kartellikieltoa tulkitaan laajasti ja se käsittää sekä oikeudellisesti sitovat että muut yritysten väliset järjestelyt. Säännös pyrkii varmistamaan, että kukin yhteismarkkinoilla toimiva yritys päättäisi itsenäisesti omasta liiketoiminnastaan ja markkinakäyttäytymisestään. Säännös ei kuitenkaan estä yritysten toiminnan sopeuttamista kilpailijoiden käyttäytymiseen, kunhan sopeuttaminen ei perustu suoriin tai epäsuoriin yhteydenottoihin kilpailijoihin.

EY:n kilpailuasiat kuuluvat Euroopan komission kilpailuasiain osaston DG IV:n vastuulle, joka tutkii ne kartelliepäilyt, joilla voidaan katsoa olevan ns. yhteisöulottuvuus eli sellaiset järjestelyt, jotka vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komissio on

omassa toiminnassaan suhtautunut ankarasti kartelleihin ja painottanut niiden vahingollisuutta yhteismarkkinoilla.

Kartellien paljastamiseen tähtäävä työ

Kartellien etsimistä ja niiden jäsenten rankaisemista painotetaan erityisesti USA:ssa ja EY:n alueella. Viime aikojen suuntaus on ollut ennestäänkin tiukentaa otetta ja koventaa rangaistuksia ja esimerkiksi vuonna 2001 EY:ssa annettiin ennätysmäärä huomattavan suuria sakoja kartelleihin osallistuneille yrityksille.

Yritykset ovat nykyään hyvin tietoisia kartellien kielletystä luonteesta ja kiinnijäämisen seurauksena olevista suurista sakoista. Kartellit pyritään siis salaamaan mahdollisimman hyvin ja usein päätöksiä ovat tekevässä vain yritysten ylimpään johtoon kuuluvat henkilöt. Asiasta tietoisien joukko on siis yleensä suhteellisen pieni, ja vaikka muilla työntekijöillä tai liikekumppaneilla saattaa olla epäilyksiä sovitusta kilpailun rajoittamisesta, estää pelko työ- tai liikesuhteen lopettamisesta usein epäilyjen julkittuomisen. Pienessä maassa, kuten Suomessa, mahdollinen ilmiannon tekijä saattaa lisäksi pelätä leimautumista ”kantelijaksi” ja tästä seuraavaa liiketoiminnan hankaloitumista.

Kartellisyytösten ja mahdollisten seuraamusten vakavuudesta johtuen viranomaisilta edellytetään pitävää näyttöä yritysten syyllistymisestä kartelliin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että viranomaisilla tulee olla luotettavia henkilötodistajia tai kirjallista näyttöä siitä, että yritykset ovat syyllistyneet kiellettyyn toimintaan. Koska tietoisuus kartellien luonteesta vakavina rikkomuksina on lisääntynyt ja suurimmat kartellitapaukset ovat saaneet paljon huomiota medioissa, kartelleissa mukana olevat yritykset osaavat entistä paremmin varoa teke-

⁴⁹ Amsterdamin sopimuksen voimaantulo 1.5.1999 muutti perustamissopimuksen artiklojen numerointia, ennen kyseessä olivat artiklat 85–90.

misiään ja pitävät tarkkaa huolta siitä, että kartellisopimuksista ja vastaavista toimita ei jää kirjallista todistusaineistoa. Voikin olettaa, että tulevaisuudessa kirjallisen todistusmateriaalin löytäminen yrityksistä tulee koko ajan vaikeammaksi.

Toisaalta yleisen tietoisuuden kasvaessa kartelliyritysten asiakkaat ja liikekumppanit saattavat helpommin kiinnittää huomionsa kartellin olemassaoloon viittaaviin merkkeihin ja tuovat epäilynsä viranomaisten tietoon. Tätä helpottaa se, että useimmiten kartellitapauksissa viranomaiset pyrkivät pitämään ilmiintajan henkilöllisyyden salassa, ja kartellitutkimuksiin ryhdytään virallisesti oma-aloitteisena tutkimuksena.

Kartellien paljastamiseksi noudatetaan erilaisia menettelytapoja. Tutkimusprosessi voi olla kokonaan kilpailuviranomaisten hallussa (kuten esimerkiksi Suomessa⁵⁰), tai toisessa ääri-laidassa poliisi tutkii asiaa rikoksena. Esimerkiksi USA:ssa suurissa kartellitutkimuksissa voi olla mukana liittovaltion poliisi. Ensiarvoisen tärkeä tutkimusmetodi on yllätystarkastusten tekeminen epäilyksenalaisiin yrityksiin. Suomessa Kilpailuvirastolla on valtuudet tehdä tällaisia tarkastuksia, jos on olemassa perusteltuja epäilyjä kilpailunrajoituslain rikkomisesta. EU:n komissiolla on vastaavanlaiset, jopa hieman laajemmat valtuudet tarkastusten tekemiseen. Komissio voi lisäksi pyytää virka-apua kansallisilta kilpailuviranomaisilta tarkastusten suorittamiseen.

Tehokkaaksi välineeksi kartellitutkimuksissa EY:ssä on osoittautunut komission antama leniency -tiedonanto. Tiedonannon mukaan se kartellissa mukana ollut yritys, joka ensin toimittaa EU:n komissiolle tärkeitä ja asian selvittämiseksi oleellisia tietoja kartellin paljastamiseksi, saa joko kokonaan tai merkittävän osan sakoistaan anteeksi. Tämä ”porkkana” on tuonut komission tietoon monia kartelleja, ja usein komission jo aloitet-

tua tutkimuksensa muiden vihjeiden perusteella joku kartellin jäsenistä päättää käyttää tiedonannon takamaa mahdollisuutta hyväkseen suurten sakkojen pelossa. Komission tutkimustyö kartellitapauksissa on huomattavasti helpottunut ankaran sakkokäytännön ja leniency-ohjelman seurauksena.

Eroja rangaistuslinjoissa

Kartellien vastustamisen tehokkuus riippuu paljon myös rangaistusten tehokkuudesta. Koska kartelleilla pyritään saavuttamaan taloudellista etua osallisille, tulee kiinnijäämisestä seuraavan rangaistuksen sekä poistaa kartellista mahdollisesti saatu hyöty että toimia ennaltaehkäisevänä tekijänä tulevassa toiminnassa. Lisäksi rangaistustason tulee olla sellainen, että se toimii pelotteena muille yrityksille. Yleisin rangaistus on rahasakon tyyppinen rangaistusmaksu, mutta myös johdon henkilökohtainen rikosvastuu mahdollisine vankeustuomioineen on käytössä joissakin maissa.

Suomessa luovuttiin vuoden 1992 kilpailunrajoituslain myötä rikosoikeudellisesta sanktioinnista. Kilpailuvirastolla on nykyään mahdollisuus esittää markkinoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä sellaisesta kilpailunrajoituslain rikkomisesta, jota ei ole pidettävä vähäisenä tai maksun määräämistä muuten kilpailun turvaamisen kannalta perusteettomana. Seuraamusmaksun suuruus voi olla viidestä tuhannesta markasta neljään miljoonaan markkaan, eli noin 841 eurosta 673000 euroon. Jos kilpailunrajoitus ja olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, mainittu määrä saadaan ylittää. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun kysymyksessä on ilmeinen kilpailunrajoituksen laaja-alaisuus tai jatkuva toistaminen tai erityinen vahingollisuus muulle elinkeinotoiminnalle.

⁵⁰ Tosin Suomessakin kilpailuviranomaisilla on mahdollisuus pyytää poliisilta virka-apua tarkastusten suorittamiseksi.

Maksu saa kuitenkin olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta.

Ottaen huomioon, että laissa säädetty perusmäärät koskevat kaikkia Suomessa toimivia yrityksiä, maksimimäärä on aivan liian alhainen, jotta se olisi käytännössä tehokas ja sillä olisi ennaltaehkäisevää vaikutusta. Liian alhainen maksimimäärä aikaansaa myös yritysten välistä eriarvoisuutta, sillä pieniä ja keskiuuria yrityksiä voidaan rangaista tehokkaasti niiden liikevaihtoon nähden merkittäväillä seuraamusmaksuilla, mutta mitä suuremmista yrityksistä on kysymys sitä vähäisempi merkitys seuraamusmaksulla on. Koska suuri yritys ei vähäisen hyödyn takia todennäköisesti edes aseta mainettaan vaakalaudalle ja ota riskiä kiinnijäämisestä ryhtymällä kartelliin, niin sen saama hyöty kartellista on useimmissa tapauksissa myös taloudellisesti huomattava, mikä seikka vain lisää epäsuhtaa rangaistuksen merkittävyudessa erikokoisten yritysten välillä.

Lain sallima mahdollisuus ylittää seuraamusmaksun korkein perusmäärä on jäänyt Suomessa varsin kuolleeksi kirjaimeksi. Vain muutaman kerran⁵¹ kilpailuneuvosto on määrännyt seuraamusmaksun, joka ylittää laissa säädetyn perusmäärän, ja niistäkin yhdessä tapauksessa korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei ylittämiseksi ollut perusteita. Käytännössä tämä merkitsee kilpailuviranomaisten työssä sitä, ettei käytössä ole tarpeeksi voimakkaita keinoja vaikuttaa todella suurten yritysten harjoittamiin kilpailunrajoituksiin, vaikka ne ovat talouden tehokkaan toimivuuden ja sitä kautta koko yhteiskunnan kannalta kaikkein vahingollisimpia. Miljardiluokan liikevaihdon omaavien yritysten harjoittamilla kilpailunrajoituksilla voidaan helposti saavuttaa

kymmenissä miljoonissa laskettava hyöty, mutta rangaistuskäytäntö ei – ainakaan vielä – ole lähelläkään sitä tasoa että se toimisi riittävänä rangaistuksena tai pelotteena suurille yrityksille.

Edellä sanottu koskee siis vain Suomen kilpailunrajoituslain soveltamista. Ylikansalliset ja yhteisövaikutusta omaavat kilpailunrajoitustapaukset tutkitaan pääasiassa komissiossa ja komissiolla on mahdollisuus noudattaa täysin erilaista sakkopolitiikkaa rangaistuksissaan. Komission määräämät sakot ovat usein erittäin suuria, kymmeniä ja satoja miljoonia euroja, ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut komission linjan sakkujen suuruustason osalta. Jos kartelli ulottaa vaikutuksensa USA:han se kuuluu yhdysvaltalaisen viranomaisten toimivaltaan ja silloin rangaistuskäytännössäkin noudatetaan sikäläisiä säädöksiä henkilökohtaisine rikosvastuineen ja korkeine sakkosummineen.

Seuraamusmaksun lisäksi kartellissa mukana olleet yritykset voivat Suomessa joutua maksamaan vahingonkorvauksia aiheuttamastaan vahingosta. Kilpailunrajoituslain 18a §:n perusteella yritykselle voi syntyä velvollisuus korvata sopijapuolille tai kolmansille osapuolille aiheutunut vahinko tarjouskartellin tai muiden kartellikiellon piiriin kuuluvien rajoitusten toimeenpanemisesta. Vahingonkorvaus käsittää korvauksen välillisestä ja välittömästä taloudellisesta vahingosta.

Kartellivalvonnan tehostaminen Suomessa

Kilpailuvirasto on Suomessakin asettanut tavoitteeksi entistä tehokkaamman ja voimakkaamman puuttumisen kartelleihin. Syksyllä 2001 elvytettiin Kilpailuviras-

⁵¹ Valion määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä viisi miljoonaa markkaa, kolmen suuren metsäyhtiön Metsäliitto Oyj:n, Stora-Enso Oyj:n ja UPM-Kymmene Oyj:n kartellista 10 miljoonaa kullekin (mutta KHO laski määrät kolmeen miljoonaan markkaan yhtiöltä) ja Elisa Communications Oyj:n määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä 25 miljoonaa markkaa.

tossa ns. kartelliryhmä, joka toimii sisäisenä asiantuntijaryhmänä kartelliasioissa ja tukee tutkijoita kartellitapausten tutkimisessa. Kartelliryhmän tehtävänä on myös seurata kartellitutkimusten kansainvälistä kehitystä ja poimia käyttökelpoisimmat keinot sovellettaviksi Suomessa. Lisäksi kartelliryhmän jäsenet ovat mukana pohjoismaisten kilpailuviranomaisten perustamassa yhteistyöelimessä, jonka tavoitteena on lisätä pohjoismaisten viranomaisten yhteistyötä ja kokemusten vaihtoa kartellitapausten tutkinnassa.

Kartellitutkimusten yksi keskeisimpiä työvälineitä on yllätystarkastusten tekeminen yrityksiin. Useissa tapauksissa tarkastus on ainoa keino saada riittävää näyttöä kartelliepäilysten tueksi. Kilpailuviraston tavoitteena on lisätä tehtävien tarkastusten määrää ja pyrkiä toimimaan nopeasti heti perusteltujen epäilysten tultua sen tietoon, etteivät epäilysten kohteena olevat yritykset ehdi saada tietoa tutkimusten aloittamisesta ja siten valmistautua tarkastukseen.

Kuten edellä on jo mainittu, komissio on saavuttanut erittäin hyviä tuloksia kartellitutkimuksissaan leniency-ohjelman avulla. Tästä luonnollisesti seuraa kysymys, olisiko myös Suomessa tarvetta vastaavallaistelle järjestelylle ja voitaisiinko sillä myötävaikuttaa kartellien paljastumiseen ja tutkimiseen.

Leniency-ohjelman tehokkuus perustuu siihen, että sakkojen uhka on yrityksille todellinen ja merkittävä eli kartellista kiinnijääminen saa aikaan huomattavaa talou-

dellista vahinkoa. Ainoastaan tällöin motiivi kartellin paljastamiseen tai tietojen vapaaehtoiseen antamiseen on tarpeeksi suuri.

Harkittaessa leniency-ohjelman soveltumista Suomeen on helppo huomata, että tällä hetkellä ensimmäinen edellytys koko ohjelman toimivuudelle puuttuu. Suomessa kilpailunrajoituslain rikkomisesta saatavat seuraamusmaksut ovat määrältään niin alhaisia, etteivät ne toimi minkäänlaisena uhkana yrityksille. Yritysten kannalta on järkevää kieltää osallisuutensa kartelliin viimeiseen asti, sillä mahdollinen seuraamusmaksu ei ylitä todennäköistä kartellista saadun taloudellisen hyödyn määrää, saati sitten sisällä minkäänlaista rangaistusvaikutusta.

Toinen asia on sitten se, miten kiinnijääminen vaikuttaa yrityksen maineeseen ja asiakassuhteisiin, mutta toisaalta saadun ”rangaistuksen” vähäisyys viestii yhteiskunnankin asenteen olevan varsin välinpitämätön - ellei suorastaan vähättelevä - tällaisten rikkomusten suhteen. Toiveena onkin, että kilpailunrajoituslain seuraamusmaksumäärän yläraja muutettaisiin nopeasti vastaamaan kartellirikkomusten yhteiskunnallista vahingollisuutta, tai että lain sallimasta mahdollisuudesta ylärajan ylittämiseen tulisi todellisessa käytössä oleva vaihtoehto.

Pk-yritystoiminta ja kilpailulainsäädäntö

1. Kilpailulainsäädäntö pk-yritysten turvaajana ja säätelijänä

Pieni ja keskisuuri yritystoiminta on paitsi kansantaloudellisesti merkittävää myös keskeinen lähtökohta nykyaikaiselle kilpailulainsäädännölle ja –politiikalle. Kilpailupolitiikka voidaan perimmiltään ymmärtää vain ottamalla huomioon pk-yritysten olemassaolo. Nykyaikainen kilpailulainsäädäntö hahmottui alunperin reaktion ns. toisen teollisen vallankumouksen synnyttämän massatuotannon aiheuttamille kilpailunrajoituksille, jotka kohdistuivat juuri pk-yritystoimintaan.⁵²

Pk-yritystoiminnalla on tämän jälkeenkin ollut keskeinen sija kilpailulainsäädännön ja –politiikan soveltamisessa ja kehittämisessä. Kilpailuoikeuden avulla on säännelty sekä pk-yritysten keskinäisiin että pk-yritysten ja suurten yritysten välisiin kilpailullisiin tai yhteistyösuhteisiin sisältyviä kilpailua estäviä, rajoittavia, vääristäviä tai vähentäviä menettelyjä. Myös suurten yritysten keskinäisten järjestelyjen arvioinnissa keskeistä huomiota kiinnitetään pk-yrityksiin kohdistuviin vaikutuksiin kilpailijoina tai kauppakumppaneina.

Kilpailupolitiikan tuloksellisuuden kannalta merkittävä kilpailuviranomaisen toiminnan alue on aloitteel-

linen toiminta kilpailua estävän, rajoittavan tai vääristävän erityislainsäädännön muuttamiseksi. Tällainen lainsäädäntö tai tähän perustuva alemmantasoisten määräysten antaminen ja hallintokäytäntö kaventavat usein juuri pk-yritystoiminnan edellytyksiä, joten myös tässä suhteessa pk-yritystoiminnalla on tosiasiasa merkittävä asema kilpailupolitiikan käytännön työssä.

Kilpailulainsäädäntö on eräänlainen talouselämän perustuslaki, joka suojaa pk-yrityksiä niiden toimintamahdollisuuksien keinotekoiselta tuhoamiselta, pakottamiselta tietynlaiseen menettelyyn taikka mielivallalta. Tällainen olisi muutoin erityisenä vaarana etenkin niillä toimialoilla, joissa toimii markkinavoimaltaan erittäin vahvoja yrityksiä. Kilpailulainsäädännön ansiosta toimintaolosuhteet ovat pk-yrityksille huomattavasti ennakoitavammat.

Nykyaikaisen kilpailulainsäädännön syntyvaiheessa pk-yritystoiminta oli esillä nimenomaan suojaa kaipaavana talouden sektorina. Kilpailupolitiikka laajentaa pk-yritystoiminnan elintilaa myös puuttumalla sen toimintamahdollisuuksia rajoittavaan lainsäädäntöön tai hallintokäytäntöön. Samalla on kuitenkin aina ollut selvää, että myös pk-yritykset itse voivat aikaansaada kilpailulainsäädännön vastaisia kilpailunrajoituksia; yri-

⁵² Etenkin USA:ssa antitrustiliikkeen keskeisiä voimia olivat maanviljelijät ja kauppiat ("crossroads merchants"), joita trustien ja muiden uusien monopolististen kombinaatioiden toiminta uhkasi. Tästä seurannut voimakas poliittinen painostus johti USA:ssa osavaltioiden ja liittovaltion antitrustilainsäädännön säätämiseen.

tyksen koko sinänsä ei sulje tällaista mahdollisuutta pois.

Kilpailulainsäädäntöä onkin jouduttu soveltamaan myös pk-yritysten aikaansaamien kilpailunrajoitusten purkamiseen. Kilpailupolitiikan tarkoituksena ei ole suojata jonkin tietyn konkreettisen yrityksen taloudellisia etuja vain niiden itsensä tähden. Puuttumisen on aina oltava perusteltua yleisen edun vuoksi, siis itse kilpailun ja kilpailuprosessin turvaamiseksi. Yksittäisen yrityksen saama suoja kilpailupoliittisesta interventiosta on siten aina yleisen edun turvaamiseen liittyvä.

Kilpailuprosessin turvaamisella pyritään toimivaan kilpailuun eli parhaaseen mahdolliseen yhdistelmään allokaatiivista, tuotannollista ja dynaamista tehokkuutta. Kilpailun toimivuutta vahingoittavat kilpailunrajoitukset torjutaan siitä riippumatta, ketkä rajoituksia aikaansaavat.

Kilpailupolitiikka pyrkii itse asiassa nopeuttamaan luontaista markkinaprosessia. Tehoton markkinavoima ei koskaan ole ikuista, koska kaikki monopolit ovat kaikkina aikoina tehottoman toiminnan johdosta, kilpailun rajoittamispyrkimyksistään huolimatta, menettäneet monopolistisen asemansa tai joutuneet lopulta kokonaan poistumaan markkinoilta. Yritysten kilpailuedut eivät ylipäättäänkään ole ikuisia vaan niillä on kullakin oma elinkaarensa.

Sama koskee pk-yritystoimintaa: tehoton toiminta ei voi pitkään säilyä kilpailunrajoittamisen varassa, vaikka menettelytavoille annettaisiinkin lain suojaa. Kilpailulainsäädännön väljentäminen ja poikkeuksien tekeminen sen säännöistä ei edes periaatteessa voisi pysyväisluonteisesti edistää pk-yritystoimintaa. Kilpailupolitiikka on pk-yritysten liittolainen, muttei anna niillekään avointa valtakirjaa kilpailun rajoittamiseen.

2. Kilpailuviranomaisten toiminnan tehostaminen ja pk-yritystoiminta

Kilpailuviranomaisilla on niin Suomessa kuin kansainvälisestikin rajallisesti voimavaroja tehtäviensä hoitamiseen. Tämä on johtanut viranomaisten toimintojen priorisoimiseen joko kilpailulainsäädännön sisältöä tai ainakin sen soveltamisperiaatteita muuttamalla. Suomessa kilpailunrajoituslakia muutettiin vuonna 1998 niin, että Kilpailuvirasto voi olla ryhtymättä toimenpiteisiin, ”jos kilpailunrajoituksella on vain vähäinen vaikutus taloudelliseen kilpailuun” (KRL 12 §).

Vähämerkityksellisenä voidaan pitää kilpailunrajotusta, joka ei merkittävästi vaaranna kilpailuprosessia taloudellisten vaikutuksiensa suuruuden tai ao. menettelytavan luonteen tuomittavuuden kannalta. Toimenpiteistä luopuminen vähämerkityksellisten kilpailunrajotusten osalta voi vaikuttaa pk-yrityksiin sekä kilpailunrajoituksia vastaan suojaa hakevina että ao. kilpailunrajoituksia aikaansaavina tahoina.

Yhteenvetona pk-yritysten kilpailuoikeudellisesta kohtelusta voidaan todeta, että

- pk-yrityksille annetaan suojaa toisten aikaansaamia, kilpailunrajoituslain tunnusmerkit täyttäviä kilpailunrajoituksia vastaan, jos niillä on tuntuva, yleiseltä kannalta vahingollinen taloudellinen vaikutus tai jos ao. kilpailunrajoitukset ovat markkinatalouden peruseriaatteiden kanssa ristiriidassa olevia ns. alastomia kilpailunrajoituksia (ts. ao. kilpailunrajotusten soveltaminen ja leviäminen on jo periaatteellisista syistä estettävä);
- pk-yritysten aikaansaamiin kilpailunrajotuksiin puututaan, jos niillä on tuntuva, yleiseltä kannalta vahingollinen taloudellinen vaikutus tai jos ao. kilpailunrajoitukset ovat yllä mainittuja alastomia kilpailunrajoituksia;
- pk-yrityksien aikaansaamien kilpailunrajotuksien voidaan toisaalta useassa tapauksessa katsoa lisäävän kilpailun toimivuutta. Näin on silloin, jos

ne parantavat pk-yrityksien tarjoamien vaihtoehtojen kilpailukykyä suhteessa suurempien kilpailijoiden tarjoamiin hyödykkeisiin. Kilpailulainsäädäntöön sisältyviä kieltoja ei tällöin sovelleta niihin.⁵³

3. Pk-yritystoiminnan määritelmä kilpailulainsäädännön näkökulmasta

Pk-yritykset voidaan määritellä monin tavoin riippuen siitä, minkälaisessa yhteydessä niitä arvioidaan. Kilpailulainsäädännön ja –politiikan kannalta keskeistä on se, minkälainen markkina-asema yrityksellä on eli mitä kilpailuetuja sillä on suhteessa kilpaileviin yrityksiin ja missä määrin sillä on kauppakumppaneita, joihin nähden sillä on liikkumavaraa hinnoittelussaan ja toimintusehdoissaan. Tärkeää on siis yrityksen markkinavoima, eikä yrityksen koko sinänsä.

Massatuotannossa yrityksen (jollakin taloudellisella suurella mitatun) koon kasvaessa on perinteisesti oletettu myös sen markkinavoiman kasvavan, ts. yrityskoon ja markkinavoiman välillä on lähtökohtaisesti oletettu vallitsevan selkeä positiivinen korrelaatio. Tästä huolimatta on massatuotannossakin ollut suuria yrityksiä vailla olennaista markkinavoimaa ja vastaavasti pk-yrityksiä, joilla sitä taas on. Uuden talouden ja siihen liittyvän joustavan tuotantotavan leviämisen vuoksi yrityskoon ja markkinavoiman välinen positiivinen korrelaatio ilmeisesti heikkenee edelleen.

4. Kilpailulainsäädäntö: ongelma pk-yritystoiminnan kehittämiseksi?

Suomessakin on esitetty kriittisiä kannanottoja siitä, ettei kilpailulainsäädäntö ja –politiikka itse asiassa nykyisin enää anna asianmukaista suojaa pk-toiminnalle vaan päinvastoin estää pk-yrityksiltä sellaisen yhteistyön, jonka avulla ne voisivat tehostaa toimintaansa ja suojautua markkinavoiman väärinkäytöltä. Tältä pohjalta on jopa vaadittu kilpailulainsäädännön muuttamista niin, että pk-yritysten kollektiivista markkinavoimaa vahvistava yhteistyö helpottuisi.⁵⁴

Mahdolliset kilpailulainsäädännön soveltamisongelmat koskevat kuitenkin vain rajattua pk-yritysten joukkoa ja eivät tällöinkään oikeastaan ole ytimeltään kilpailuoikeudellisia. Tällaiset pk-yritykset vastaavat usein hyödykkeen vertikaalisessa jalostusketjussa eräästä tuotantopanoksesta, jonka aikaansaaminen edellyttää ao. pk-yritykseltä investointia erikoistuneeseen, yksikäyttöiseen, uponneita kustannuksia merkitsevään tuotantokapasiteettiin. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi metsäkoneyrittäjät ja teollisuuden erikoistunutta ja yksikäyttöistä kuljetuskapasiteettia vaativia kuljetuksia suorittavat yrittäjät.

Teollisuudelle itsenäisen yrittäjän käyttäminen on vertikaalisen integraation vaihtoehto. Tällaisen yrittäjän toiminta on siinä määrin erikoistunut ko. teollisuuden palvelemiseen, että hänen liikesuhteensa toimeksiantajaan on todellisuudessa lähellä tavanomaista työsuhdetta. Lisäksi yrittäjä on pääomakantansa erikoistuneisuuden ja kustannusten uponneisuuden vuoksi riippuvainen teollisuuden toimeksiantoista. Toisaalta kuitenkin myös teollisuus on riippuvainen yrittäjän pal-

⁵³ Tässä yhteydessä keskustellaan lähinnä siitä, voidaanko ao. kilpailunrajoitukset tiettyjen kriteerien perusteella vapauttaa kilpailuviranomaisten suorittamasta lähemmästä arvioinnista (poikkeuslupakäsittely, puuttumattomuustodistuksen myöntäminen, kilpailunrajoituksen tapauskohtainen käsittely) myös siinä tapauksessa, että ne eivät ole vähämerkitykselliseksi katsottavien kilpailunrajoitusten piirissä.

⁵⁴ Ks. esim. Pertti Virtanen 2002, ss. 19-20. "Pk-yritykset haluavat lieventää kilpailunrajoituslakia" (2002).

velusta, sillä palvelun saamatta jääminen pysäyttää ennen pitkää teollisuuden koko jalostusketjun.⁵⁵

Kilpailuvirasto on todennut markkinavaihdannan tällaisissa markkinaolosuhteissa ongelmalliseksi.⁵⁶ Toistaiseksi ei kuitenkaan ole esitetty sellaisia pk-yritysten yhteistoimintamalleja, joitten perusteella markkinoiden tehokkuus voisi tällaisissa olosuhteissa kasvaa taikka saatu näyttöä toimeksiantajien markkinavoiman väärinkäytöstä. Kilpailuviranomaiset ovat kuitenkin jatkossakin valmiita arvioimaan huolellisesti kaikkia esityksiä pk-yritysten yhteistyöstä ja myös pohtimaan mahdollista tarvetta puuttua toimeksiantajien menettelytapoihin kilpailunrajoituslain perusteella.⁵⁷

Markkinavaihdannan ongelman aiheuttavat yrittäjän tarvitseman pääomakannan taloudelliset ominaisuudet ja hänen tuottamansa panoksen välttämättömyys toimeksiantajan jalostusprosessille. Perusasetelmaa ei kilpailuoikeudella voida muuksi muuttaa, ja puuttuminen osapuolten hankalaan neuvotteluasetelmaan voi myös helposti kannustaa toimeksiantajia vertikaaliseen integraatioon ja yrittäjien itsenäisen aseman täydelliseen eliminoitumiseen.

5. Pk-yritystoiminnan heterogeenisuus ja kilpailulainsäädäntö

Edellisessä luvussa kuvatun pk-yritysryhmän lisäksi erotettavissa ainakin kuusi muuta pk-yritysryhmää,⁵⁸ joiden suhde kilpailuoikeuteen on erilainen:

- pk-yritykset, jotka toimivat työvaltaisilla palvelu-aloilla, joilla ei ole merkittäviä suurtuotannon etuja (esim. parturit, kampaamot ja suutarit)
- vapaat ammatinharjoittajat (esim. lääkärit ja asianajajat)
- meklarityypistä toimintaa harjoittavat pk-yritykset (esim. vakuutusmeklarit ja finanssimarkkinoilla toimivat meklarit)
- pienteollisuutta harjoittavat pk-yritykset, jotka toimivat aloilla, joilla suurtuotannon edut eivät yksin ole ratkaisevia kilpailun kannalta (esim. huonekalujen valmistus ja rakennusala)
- pk-yritykset, jotka toimivat erilaisten kulutustavaroitten jakelijoina (esim. viihde-elektronikan vähittäismyyjät ja itsenäiset päivittäistavara kauppiat)
- uuden talouden tieto- ja osaamisintensiiviset pk-yritykset (esim. lääkkeiden kehittämisessä verkostoyhteistyössä olevat osaamis- ja tietointensiiviset yritykset ja Nokian verkostokumppanit).

Yleisesti ottaen kilpailun edellytykset perinteisillä työntensiivisillä palvelu-aloilla ovat hyvät, eikä kilpailulainsäädännön soveltaminen ole ongelmallista. Harvaan asutussa maassa saattaa tosin palvelujen tarjonta ja kilpailutilanne vaihdella paikkakunnittain, mutta kuluttajien kannalta epäedullinen tarjontatilanne on yleisesti ottaen harvinainen.

Suomessa hintavalvonta-aikana em. alat totutettiin valtakunnalliseen hintayhteistyöhön, mikä on keinotekoisesti nostanut ja yhdenmukaistanut palvelujen hintatasoa. Kun hintavalvonnasta luovuttiin 1980-luvun kuluessa ja Kilpailuvirasto perustettiin v. 1988, juuri näi-

⁵⁵ Oliver E. Williamson'in mukaan (1981, ss. 1546-1548) tämäntyyppisissä olosuhteissa markkinavaihdantaan liittyy merkittäviä transaktiokustannuksia ja paine vertikaaliseen integraatioon on tällaisissa jalostusketjuissa huomattava. Painetta voi vielä lisätä yrittäjän ja toimeksiantajan välisen sopimuksen monimutkaisuus. Laadullisesti samantyyppisissä tilanteissa voi osapuolten markkinavoima huomattavasti vaihdella sektoreittain ja myös eri ajanjaksoina sen perusteella, miten paljon osapuolilla on ainakin periaatteessa vaihtoehtoisia kauppakumppaneita. Työsuhteen luonteisia liikesuhteita toimeksiantajaan esiintyy muissakin pk-yritysryhmissä (esim. vapaat ammatinharjoittajat), mutta näillä ei ole vastaavia yksikäyttöisiä investointeja eikä vastaavaa riippuvuutta toimeksiantajaan.

⁵⁶ Kyse oli metsäkoneurakoinnista. Ks. "Kotimarkkinoiden toimivuus ja kansainvälinen kilpailukyky" (2002, s. 44.)

⁵⁷ Täältä osin Kilpailuvirastossa on parhaillaan vireillä poikkeuslupahakemus ja toimenpitepyyntö.

⁵⁸ Jaottelu ei ole tyhjentävä, eivätkä eri ryhmien rajat toisiinsa nähden ole välttämättä aivan selkeät. Jaottelu on kuitenkin havainnollinen kilpailulainsäädännön ja -politiikan ja pk-yritystoiminnan välisen suhteen sekä pk-yritystoiminnan yleisemminkin aseman ja kehitysmahdollisuuksien ymmärtämisen kannalta

den alojen taivuttelu luopumaan hintayhteistyöstään oli viraston ensimmäisiä merkittäviä tehtäviä.⁵⁹

Yksityisten ammatinharjoittajien toiminta on hyvin perinteinen ja merkittävä osa pk-yritystoimintaa. Toiminta perustuu koulutuksen turvin saatuun, usein toimiluvin vahvistettuun ammattitaitoon ja toimintaaikeuteen ao. markkinoilla. Organisaatiot, jotka tarvitsevat ko. ammattitaitoa, usein osittain palkkaavat asiantuntijoita omaan palvelukseensa ja osin käyttävät itsenäisinä yrittäjinä toimivien ammatinharjoittajien palvelua. Tällaisten asiantuntijapalvelujen ulkoistaminen on selvästi kehitystrendinä.

Yksityisten ammatinharjoittajien toiminnalle on perinteisesti ollut tyypillistä laaja ammattikuntaan perustuva horisontaalinen yhteistyö. Yhteistyössä on merkittävässä asemassa ammattietiikkaan liittyvien yhteisten arvojen ja toimintanormien kehittäminen. Tähän yhteistyöhön oli kuitenkin perinteisesti liitetty myös hinnoitteluun liittyviä rajoitteita. Näitä rajoitteita on purettu kilpailuoikeudellisin keinoin sekä Suomessa että muissa OECD-maissa.

Yhä useammilla toimialoilla on kehittynyt yrittäjäkunta, jonka toiminta on tietyillä markkinoilla toimivien myyjien ja ostajien transaktioiden koordinoinnin tehostamista niin, että kukin myyjä tai ostaja löytää markkinoilta itselleen parhaat kauppakumppanit. Meklareita on syntynyt aloille, joissa toimintaolosuhteet ovat nopeasti muuttuneet esim. sääntelyn purkamisen tai nopean teknologisen muutoksen seurauksena. Meklaritoiminta liittyy myös uuteen talouteen, sillä Internet on luonut merkittävän uuden tietokanavan markkinaosapuolille. Alalle onkin syntynyt yrityksiä, joiden tarkoituksena on luoda Internetiin uusi kauppapaikka tietynlaisten hyödykkeiden vaihdantaa varten.

Kilpailuoikeudelliselta kannalta katsoen meklaritoiminnassa on ollut keskeistä kehittää meklaritoiminnalle tarvittavia markkinoiden toimintasääntöjä, mikä on antanut Kilpailuvirastolle aihetta aloitteelliseen toimintaan. Meklaritoiminnassakin on tullut esille pyrkimyksiä kehittää horisontaalista hintayhteistyötä, mitä kilpailuoikeudessa on torjuttu.⁶⁰ Internet-kauppapaikkojen osalta keskeiset kysymykset liittyvät tuottajien mahdollisuuksiin tarjota hyödykkeitä Internet-kauppapaikoissa ja mahdollisiin pyrkimyksiin poissulkea muitten vastaavien kauppapaikkojen käyttöä.⁶¹

Tavaratuotannossa pk-sektori toimii laajasti aloilla, joilla mittakaavaetujen ohella kilpailukeinoina voi olla esimerkiksi yksilöllinen tai perinteinen muotoilu, käsiytyötaito, keskittyminen tiettyjen markkinasegmenttien erityistarpeisiin tai toiminnallinen joustavuus ja ketteruus. Toimialarakenteesta tulee tällaisissa oloissa kaksinapainen; yhtiältä on suurtuotannon etuja hyödynnäviä ja massamarkkinoita palvelevia suuryrityksiä ja toisaalta erikoistuneita pienyrityksiä.

Tällaisilla markkinoilla kilpailuoikeus liittyy lähinnä suuryritysten ja pk-yritysten kilpailun lainmukaisuuden ja jakelukanavien toimivuuden turvaamiseen. Pk-yritysten yhteistyöllä, joka voi liittyä esim. tuotevalikoiman täydentämiseen tai jakelukanavien järjestämiseen, on tällaisilla markkinoilla luontainen merkityksensä.

Myös kestokulutushyödykkeiden vähittäisjakelu on perinteisesti ollut pk-yritystoiminnan aluetta. Tämä on liittynyt tarpeeseen sijoittaa jakelu- ja huoltopisteitä lähelle lopullisia kuluttajia ja turvata asiantunteva hyödykkeen esittely ja käytön neuvonta, mikä on välttämätöntä merkkitarvikkeiden laadun ja maineen takaamiseksi. Kilpailuoikeudellinen käytäntö on käytännössä turvannut tällaisen jakelumallin säilymisen sallimalla tietyn rajoituksen selektiivisen ja eksklusiivisen jakelun.

⁵⁹ Kilpailuvirasto käynnisti vuonna 1988 erityisen kartelliprojektin. Projektissa oli mukana yli 110 tapausta, joissa horisontaalinen yhteistyö Kilpailuviraston toimenpiteiden johdosta purettiin. Hagman 1990, ss. 22-23. Yhteistyöjärjestelyjä oli usean tässä artikkelissa käsitellyn pk-yritysyhmän piirissä.

⁶⁰ Ks. kilpailuneuvoston päätös laivameklareitten palkkiosuosituksista (dno 19/359/1993, 24.8.1994).

⁶¹ Ks. Stroud 2001, ss. 134-136, Kircher 2001, s. 1032. Ulkopuolisen meklarin organisoima Internet-kauppapaikka on kilpailuoikeudellisesti selvästi vähemmän ongelmallinen kuin myyjä- tai ostajatahon organisoima.

Vaikka eräillä sektoreilla jakelun selektiivisyys onkin vähenemässä, pk-yritystoimintaan nojaava jakelumalli on jatkossakin keskeinen merkkitarvikkeiden osalta.

Oman erityisen toimintakenttensä muodostaa päivittäistavarakauppa, jossa perinteinen kauppiaan itenäisyyteen perustuva toimintamalli on Suomessa (toisin kuin monissa muissa maissa) toiminnan tehostamispaineissa vähitellen menettänyt osuuttaan. Itsenäisenä pk-yrittäjänä toimivan kauppiaan asianmukaisten toimintamahdollisuuksien – ja tähän liittyen myös hänelle hyödykkeitä toimittavan paikallisen pk-teollisuuden - turvaaminen kaupan toiminnan tehostamiskäytännöissä on aina ollut ja on edelleen kansallisen kilpailupolitiikan johtotähtenä.

Uusi talous voidaan tässä yhteydessä määritellä talouden rakenteeksi, joka syntyy kahden maailmantaloudessa vaikuttavan muutosvoiman tuloksena. Näistä ensimmäinen on liiketoimintojen globalisoituminen. Toinen tekijä on tietotekniikan vallankumous, joka havaitaan tietokoneiden laskentakapasiteetin kasvuna ja hintojen alenemisena, tieto- ja viestintäteknologioiden konvergoitumisena digitalisoinnin myötä sekä tietojärjestelmien verkostoitumisena Internetin kautta.⁶² Uuden talouden ydintä ovat varsinaiset uutta teknologiaa kehittävät ja kaupallistavat ydinalat⁶³, mutta uusi teknologia on vähitellen luomassa uuden ja joustavamman tuotantotavan ("informaatioteknologisen paradigman") aikaisemman massatuotannon sijaan myös ns. vanhaan talouteen.⁶⁴ Olen toisessa yhteydessä kuvannut uutta tuotantotapaa seuraavasti:⁶⁵

"Uudessa tuotantoparadigmassa keskeinen tuotantontekijä on tietopääoma. Tuotantoprosessi on ajallisesti huomattavasti suppeampi kuin perinteinen mas-

satutuotanto. Massatuotannon edellyttämän massastandardisaation sijasta uusi tuotantoteknologia mahdollistaa samanaikaisen mittakaavaetuun ja asiakaskohdallisen räätälöinnin täysimääräisen hyödyntämisen. Kun massatuotannon ajan tyyppituote oli fyysinen teollisuustavara, uuden teollisuuden tyyppihyödyke on tuote, johon sisältyy sekä fyysisiä tavaroita että ei-materiaalisia palveluja. Kun perinteisessä massatuotannossa toiminnan ohjaaminen saattoi perustua oppikirjojen mukaiseen strategiseen suunnitteluun, uusi tuotantollinen paradigma nojaa tiedollisesti ylivoimaisten yksilöiden ja organisaatioiden visionääriseen kykyyn havaita tulevaisuuden turbulentin toimintaympäristön keskeiset kehityslinjat ja mahdollisuudet ohjata tulevaisuutta kannattavalla tavalla. Tätä ei voida formalisoida jäykkään organisaatiostruktuuriin. Niin tuotannon kuin kehittämisenkin kilpailukyky nojaa useiden organisaatioiden keskinäisen luottamuksen ja vastavuoroisuuden pohjalle rakentuvan, pitkälle informaation ja joustavan verkostomaisen yhteistyön varaan."

TT:n kyselyyn⁶⁶ vastanneista pk-yrityksistä on yli 60 % mukana verkostoyhteistyössä ja vastanneet yritykset olivat yleisesti tyytyväisiä yhteistyön tuloksiin niin kapasiteetin käytön, kustannusten hallinnan, tuotannon joustavuuden, laajempien tuotekokonaisuuksien kuin innovaatioidenkin luomisen kannalta.⁶⁷

Uuden tuotantotavan leviäminen on jo antanut ja tulee jatkossa antamaan yhä enemmän laajoja liiketoiminnan mahdollisuuksia erikoistuneelle osaamis- ja tietointensiiviselle pk-yritystoiminnalle. Koska kilpailun avainparametreja ovat tieto ja osaaminen, markkinavoimakin määräytyy juuri näiden tekijöiden perusteella. Pk-yrityskin voi hallita avainasemassa olevaa tie-

⁶² Pohjola 2001, s. 41

⁶³ Ahlborn, Evans ja Padilla (2001, s. 156) luettelevat seuraavia: "--computer software and hardware, the internet, mobile telephony, biotechnology and others that are based primarily on the creation of intellectual property and that are undergoing rapid technological change."

⁶⁴ Ks. Virtanen 2001, ss. 228-229 ja tässä mainittu lähde.

⁶⁵ Ibid, s. 229.

⁶⁶ Verkostomaista toimintatapaa luonnehtii osuvasti TT:n selvityksessä esitetty viitekehys. Ks. "Kohti strategisia yritysverkostoja" (2001, s. 14).

⁶⁷ Ibid, ss. 18, 28-30.

toa ja saavuttaa näin erittäin vahvan aseman suhteessa verkostokumppaneihinsa niissä useissa verkoissa, joihin yritys samanaikaisesti osallistuu.

Suuret yritykset eivät voi enää hallita kaikkea relevanttia tuotannollista tietoa vaan koko teollisen toiminnan tehokkuus on nyt laajalti riippuvainen tiukasti erikoistunutta tietoa ja osaamista kehittäivistä ja myyviistä yrityksistä. Ainakaan uudessa tuotantomallissa suurten ja pienten yritysten väliset suhteet eivät voi siten enää määräytyä vain yritysten taloudellisen koon perusteella.⁶⁸

Uusi talous ja uusi tuotantotapa luovat monimutkaisia yhteistyöjärjestelmiä, joissa tehostetaan tuotantoa, luodaan uusia ja parempia hyödykkeitä, hyödykekokonaisuuksia tai tuotantoprosesseja taikka kehitetään tietoa, jonka avulla näihin tavoitteisiin päästään. Yhteistyö sulkee toisia toimintamalleja pois ja esimerkiksi yhteistyön tuloksena syntyvät standardit saattavat pystyttää huomattavia alallepääsyn esteitä erilaisiin systeemeihin liittyviä yksittäisiä komponentteja tuottaville yrityksille.⁶⁹ Kilpailunrajoituslain klassiset ongelmat (kartellit, keinotekoinen poissulkeminen kilpailusta ja kohtuuton markkinavoiman hyväksikäyttö) ovat edelleen mahdollisia⁷⁰, mutta kilpailuoikeutta on uusissa olosuhteissa osattava soveltaa nopeasti ja visionäärisesti, verkostoyhteistyön innovatiivista olemusta ymmärtäen ja kuitenkin kilpailuoikeudelliset karikat torjuen.

Haaste on kilpailuviranomaiselle tärkeä, mutta se koskee kaikkea uudelle tuotantotavalle tyypillistä toimintaa. Uutta taloutta koskevassa kilpailupolitiikassa pk-yritysten ja suuryritysten ero pienenee entisestään.

6. Johtopäätökset

Toimintaedellytystensä, kilpailukäyttäytymisensä ja kilpailuympäristönsä osalta pk-yritykset ovat varsin heterogeeninen joukko. Huomattava osa pk-yrityksistä ei edes toimi samalla toimialalla suuryritysten kanssa eikä näin ole suurempien yritysten välittömän kilpailun uhkaamaa. Kilpailulainsäädännön soveltamisen painopiste on ollut ao. pk-yritysten itsensä aikaansaamien, keinotekoisista monopolivoimaa luovien järjestelyjen torjumisessa niiden omien, usein atomististen kauppakumppanien (tyypillisesti kotitalouksien) suojelemiseksi.

Yleisesti ottaen pk-yritysten asema yhtäältä kilpailulainsäädännön suojaa tarvitsevana ja toisaalta kilpailuoikeudellisten sääntöjen ohjaamina taloudellisina toimijoina on analoginen muuntotyypisen yritystoiminnan kanssa. Kilpailulainsäädäntö ja -politiikka ei uhkaa pk-yritystoiminnan kehitystä vaan sen olemassaolo on takeena pk-yritystoiminnan kehityspotentiaalini realisoimiselle.

Kilpailulainsäädäntö ja -politiikka kohtaa vastaisuudessa merkittäviä, erityisesti uuteen talouteen ja uuteen tuotantotapaan liittyviä haasteita. Uudessa taloudessa joustavassa ja verkostomaisessa tuotantomallissa pk-yrityksillä on hyvin keskeinen asema. Uuden talouden ja uuden tuotantotavan haastekaan ei kuitenkaan ole erityisesti pk-yrityssektoriin keskittyvä vaan yleisesti kaikkea elinkeinotoimintaa koskeva.

Taloudessa tulee avautumaan runsaasti uusia pk-yritystoiminnan mahdollisuuksia sekä osaamis- ja tietointensiivisessä uudessa taloudessa että ostovoiman kasvuun liittyvissä erilaisissa korkean palvelutason ja vapaa-ajan palveluissa. Erityisen merkittäviä pk-yritystoiminnan kehitysmahdollisuuksia voi luoda kuntien

⁶⁸ ITT:n PKT-valtuuskunnan puheenjohtaja oli tietysti oikeassa todetessaan, että ankan suhdannelaskun koittaessa vasta todella voidaan havaita se, miten erikoisten yritysten suhteet ovat uuden tuotantotavan tullen muuttuneet. "Verkostotalouden toimintakyky mitataan" (2001). Uuden tuotantotavan suurta merkitystä pk-yritysten toimintaympäristön vahvistumiselle ei silti ole syytä kiistää.

⁶⁹ Iks. esim. Stenbacka 2001, ss. 90-94, Virtanen 2001 (op. cit., ss. 239-249).

⁷⁰ Iks. Määttä & Virtanen 2001, ss. 8-9.

palvelutuotannon markkinaehtoistuminen. Näiden mahdollisuuksien turvaaminen sekä erityislainsäädännön uudistuksia ehdottamalla että uusia liiketoimintamalleja keinotekoisesti poissulkevia kilpailunrajoituksia torjumalla on jatkossa kilpailupolitiikan painopiste-alueita. Pk-yritystoiminnan tiivis yhteistyö kilpailuviranomaisten kanssa on talouden nykyisessä kehitysvaiheessa tärkeää markkinaehtoisen kilpailun kehittämisessä, mutta uusia kilpailuoikeudellisia erityissääntöjä pk-yritystoimintaa varten tämä ei tule edellyttämään.

Lähteet:

Ahlborn, Christian - Evans, David S - Padilla, Atilano Jorge, Competition Policy in the New Economy: Is European Competition Law Up to the Challenge?, *European Competition Law Review*, Issue 5, 2001, ss. 156-167.

Hagman, Rauni, Kartellit kilpailuviraston projektina, *Kilpailuviraston vuosikirja*, Kauppakirjapaino 1990.

Kircher, Christian, Internetmarktplätze, Markttransparenz und Marktinformationssysteme. Zur kartellrechtlichen Beurteilung veränderter Markttransparenz durch Anbieter-B2B-Plattformen, *Wirtschaft und Wettbewerb*, 11/2001, ss. 103-1041.

Kohti strategisia yritysverkostoja. Osaraportti I: Teollisuuden verkottumisen yleiskatsaus, *Teollisuus ja Työnantajat*, Helsinki 2001.

Kotimarkkinoiden toimivuus ja kansainvälinen kilpailukyky. Kilpailupolitiikan ohjelmatyöryhmän loppuraportti, Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/2002.

Määttä, Kalle & Virtanen, Martti, Regulatory Principles in Modifying the Act on Competition Restrictions in a World Characterised by Network Externalities, *Joensuun yliopiston Keskustelualoitteita N:o 38*, Joensuu 2001.

Pk-yritykset haluavat lieventää kilpailunrajoituslakia, *Taloussanomat* 21.2.2002.

Pohjola, Matti, Uusi talous – tarua vai totta?, *Kansantaloudellinen Aikakauskirja*, 97. vsk., 1/2001, ss. 41-47.

Stenbacka, Rune, Kilpailustrategiat ja -politiikka uudessa informaatiotaloudessa, *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 97. vsk., 1/2001, ss. 88-96.

Stroud, Fay, B2B E-Marketplaces. The Emerging Competition Law Issues, *World Competition*, Vol. 24 (1), 2001, ss. 125-137.

Williamson, Oliver E., The Modern Corporation: Origins, Evolution, Attributes, *Journal of Economic Literature*, Vol. XIX, December 1981, ss. 1537-1568.

Verkostotalouden toimintakyky mitataan, TT:n tiedote 20.2.2001, http://www.tt.fi/arkisto/gethtml.pl?ft_cid=1439.

Virtanen, Martti, Uusi allianssikapitalismi ja kilpailupolitiikka, teoksessa *Taloustieteellinen näkökulma kilpailuoikeuteen*, Vesa Kannianen- Kalle Määttä (toim.), *Kauppakaari Oy* 2001, ss. 201-256.

Virtanen, Pertti K. A., Pk-sektori ja kilpailu. Selvitys pk-yritysten kilpailuoikeudellisesta kohtelusta eräissä EU-maissa, *Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja* 5/2002.

五五五五五五五五

marketing

Kilpailuviraston päätökset 2001

1. Yrityskauppavalvonta

1.1 Sellaisenaan hyväksytyt yrityskaupat

Vakuutusyhtiö Sampo-Leonia Oyj, Mandatum Pankki Oyj	1173/81/2000	3.1.2001
KSP Yhtiöt Oyj, Acta Systems Oy	1169/81/2000	5.1.2001
Terca Bricks N.V., Optiroc Ejendomme A/S	1085/81/2000	5.1.2001
Compass Partners European Equity Fund, L.P., Woods-yritysryhmä	1209/81/2000	9.1.2001
CapMan Capital Management Oy, SB Europe Capital LP, LPG Innovations Oy	1225/81/2000	11.1.2001
Flextronics International Limited, Ojala-Yhtymä Oy	1197/81/2000	11.1.2001
Lohja Rudus Oy Ab, Iisbetoni Oy	1164/81/2000	16.1.2001
Kuntien Asuntoluotto Oyj, Kuntarahoitus Oyj	1020/81/2000	12.2.2001
Lohja Rudus Ympäristöteknologia Oy Ab, Greensoil Oy	40/81/2001	16.2.2001
Taylor Nelson Sofres plc, MDC Research Group Oy	126/81/2001	20.2.2001
Leiras Oy, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Bio Fund Management Oy, Focus Inhalation Oy	89/81/2001	20.2.2001
Emerson Sweden AB, Saab Marine Holding AB	86/81/2001	22.2.2001
Tietoenator Oyj, Rautaruukki Oyj:n tietotekniikkaliiketoiminta	1204/81/2000	22.2.2001
Oy Sinebrychoff Ab (Carlsberg A/S), Coca-Cola Juomat Oy:n liiketoiminta	9/81/2001	28.2.2001
Ecolab Inc., Henkel-Ecolab Inc.	1205/81/2000	28.2.2001
Elisa Communications Oyj, Kaukoverkko Ysi Oy:n älyverkko liiketoiminta	24/81/2001	1.3.2001
Oy Rettig Ab, V & S Vin & Sprit Ab, Oy Marli Group Ab	127/81/2001	5.3.2001
CapMan Capital Management Oy ja Fidelity Ventures II, L.P., Intrasecure Networks Oy	199/81/2001	8.3.2001

Oy Datatie Ab, Openlink Oy Finland	184/81/2001	13.3.2001
Indutrade-konserni, Hexagon AB:n alakonsernit	159/81/2001	15.3.2001
Ashland Inc., Neste Chemicals Oy:n polyesteriliiketoiminta	226/81/2001	19.3.2001
Tyco International Ltd., Scott Technologies Inc.	158/81/2001	19.3.2001
Omya AG, Mondo Minerals Oy	99/81/2001	28.3.2001
First Reserve Corporation, Odyssey Investment Partners, LCC, Dresser Equipment Group Inc	156/81/2001	30.3.2001
Elisa Communications Oyj, Riihimäen Puhelin Oy	83/81/2001	30.3.2001
Elisa Communications Oyj, Joensuun Puhelin Oy	202/81/2001	6.4.2001
Finalim III S.A. (Groupe Danone S.A.), Fazer Keksit Oy	592/81/2000	18.4.2001
Göran Sundholm, Nordic Capital IV Limited, Marioff Corporation Oy	306/81/2001	19.4.2001
Resonia Leasing AB, Xerox Credit AB	300/81/2001	19.4.2001
Biowatti Oy, Kankaanpään massahakelaitos	273/81/2001	20.4.2001
Eastman Chemical Company, Hercules Incorporated'in hartsiliiketoiminta	263/81/2001	20.4.2001
United Parcel Service, Inc., Fritz Companies, Inc.	338/81/2001	23.4.2001
Royal Bank Private Equity Limited, Expamet International PLC	305/81/2001	23.4.2001
Varma-Sampo, Novo Group Oyj, Eläkepalvelu Oy, Valtiokonttorin palkkahallintopalvelut	1228/81/2000	24.4.2001
InWear Group A/S, Carli Gry International A/S	368/81/2001	2.5.2001
CapMan Oyj, Nordic Private Equity Investment Advisers ApS ja NPE General Partner II Limited (yhdessä NPE)	294/81/2001	4.5.2001
YIT-Yhtymä Oyj, Calor AB	1025/81/2000	7.5.2001
Matkatoimisto Oy Matka-Vekka, Porin Matkatoimisto Oy	374/81/2001	11.5.2001
3i Group plc, Reijo Heiskanen, Waphouse Oy	380/81/2001	17.5.2001
3i Group plc, Miotec Oy	361/81/2001	17.5.2001
Agfa-Gevaert N.V., Agfa Finance N.V.	431/81/2001	29.5.2001

Lohja Rudus Oy Ab, Betoni-Kärjä Oy	476/81/2001	4.6.2001
Lohja Rudus Oy Ab, JT-Betoni Oy	475/81/2001	4.6.2001
3i Group plc, Fathammer Oy	510/81/2001	5.6.2001
3i Finland Oy, Popsystems Oy	490/81/2001	5.6.2001
3i Group plc, Stratos Ventures Ltd Oy, CRF Box Oy	484/81/2001	5.6.2001
Lohja Rudus Oy Ab, Rakennusliike T. Vanninen Oy:n kalusto	481/81/2001	11.6.2001
CapMan Capital Management Oy, IVO Transmission Engineering Oy	446/81/2001	11.6.2001
BioMérieux S.A., Organon Teknika Holding B.V.	416/81/2001	12.6.2001
Lohja Rudus Oy Ab, VV-Pumppaus Oy	194/81/2001	12.6.2001
Atkos Oy, Postlink Oy	454/81/2001	15.6.2001
Finnlines Oyj, Team Lines GmbH & Co KG ja Verwaltungsgesellschaft Team Lines GmbH	402/81/2001	15.6.2001
3i Finland Oy, Necsom Oy	528/81/2001	18.6.2001
3i Finland Oy, Midinvest Oy, Sakari Laitinen, Liquum Oy	511/81/2001	18.6.2001
3i Finland Oy, Mitron Oy	526/81/2001	21.6.2001
J.M. Huber Corporation, Noviant Oy	499/81/2001	21.6.2001
Andritz AG, Andritz-Ahlstrom Oy	587/81/2001	26.6.2001
Sandvik Invest AB, Metso/Svedala	594/81/2001	2.7.2001
Pohjola-Yhtymä Vakuutus Oyj, Conventum Oyj	577/81/2001	3.7.2001
Espe Oy, Isku Oy, Unilon Oy	256/81/2001	5.7.2001
Berkshire Hathaway Inc., Rexam plc:n MiTek -divisiona	612/81/2001	11.7.2001
3i Finland Oy, Sitra, Oy Arbonaut Ltd.	611/81/2001	11.7.2001
Helsingin Energia, Vantaan Energia Oy, Espoon Sähkö Oyj, Suomen Energia-Urakointi Oy	458/81/2001	11.7.2001
Danzas ASG Eurocargo Oy, Kelpo Kuljetus Fi Oy	600/81/2001	17.7.2001

European Aeronautic, Defence and Space Company N.V., Suomen valtio, Patria Industries Oyj	260/81/2001	18.7.2001
Falck Security Oy, PS Protection & Security Oy	663/81/2001	24.7.2001
Turun Puhelin Oy, Turun Konemyynti Oy:n liiketoiminta	469/81/2001	25.7.2001
3i Group plc, Micsom Oy	629/81/2001	26.7.2001
Powest Oy, Vattenfall Oy, Empower Oy	77/81/2001	27.7.2001
Rexam plc, Danapak Plast A/S:n Plastics -muovipakkausliiketoiminta	676/81/2001	1.8.2001
Leiras Oy, Produits Chimiques Auxiliaires de Synthèse SA, Leiras Fine Chemicals Oy	650/81/2001	1.8.2001
Medtronic Inc., Minimed Inc.	570/81/2001	6.8.2001
Technip S.A., Isis S.A., Coflexip S.A.	694/81/2001	8.8.2001
Telenor Broadband Services AS, Canal Digital AS	703/81/2001	17.8.2001
Alimarc Sweden Ab, Consiva Gruppen Ab	729/81/2001	24.8.2001
Savon Voima Oyj, Kuopion Puhelin Oyj, Eltel Networks Oy, Voimatel Oy	695/81/2001	31.8.2001
3i Group plc, Cardinal Information Systems Oy	792/81/2001	7.9.2001
Nordic Capital IV Limited, Anticimex Nordic AB, Terminix B.V, TMX-Schädlingsbekämpfungsb GmbH	832/81/2001	18.9.2001
Israel Corporation Ltd., Avix Investments Ltd., Rebenja International B.V., Infinity Holdings (Cayman) Ltd., RSL Com Finland Oy	818/81/2001	18.9.2001
Matkatoimisto Oy Matka-Vekka, Matkatoimisto Oy Arean Kajaanin, Imatran ja Helsingin Itäkeskuksen matkatoimistot	840/81/2001	25.9.2001
Tietoenator Oyj, Nokia Networks Oy:n tuotekehitysliiketoimintojen osa	779/81/2001	25.9.2001
Falck Security Oy, Vartiokotkat Oy	829/81/2001	9.10.2001
Metsäliitto Osuuskunta, Thomesto Oy	766/81/2001	11.10.2001
BT Ignite Nordics Ltd, Telenor Communications AS, Telenordia AB	665/81/2001	11.10.2001
TPG Media Invest I, AS, Telenor Media Holding AS	852/81/2001	16.10.2001

Hewlett-Packard Company, osa Nokia-konsernin sisäisistä tietohallintopalvelutoiminnoista	900/81/2001	18.10.2001
Teradyne, Inc., GenRad, Inc.	883/81/2001	23.10.2001
Remec, Inc., ADC Mersum Oy	935/81/2001	26.10.2001
Eniro AB, Direktia Oy:n hakemistoliiketoiminnat ja Radiolinja Oy:n 118-numerotiedustelutoiminnot	855/81/2001	26.10.2001
E.ON Scandinavia AB, Espoon kaupunki, Espoon Sähkö Oyj	927/81/2001	2.11.2001
Oy Premiere Holding Ab, Palcmills Oy	1015/81/2001	13.11.2001
Soon Communications Oy, Computec Oy	986/81/2001	14.11.2001
Danzas ASG AB, Scandinavian Garment Services A/S	1151/81/2001	19.11.2001
MasterCard Incorporated, Europay International S.A.	887/81/2001	19.11.2001
Qwest B.V., KPNQwest N.V.	1023/81/2001	22.11.2001
Eckes-Granini International GmbH, Oy Marli Ab	1066/81/2001	27.11.2001
CRH Europe B.V., Thermisol Finland Oy, , Thermisol Sweden AB, Thermisol Denmark A/S	1084/81/2001	7.12.2001
Kodak Polychrome Graphics Llc, Kodak Polychrome Graphics Company Ltd, Imation Corporationin Imation Business -liiketoiminta	1036/81/2001	17.12.2001
Capman Capital Management Oy, Helmet Venture Managers Oy, Kultajousi Oy	1141/81/2001	19.12.2001

1.2 Ehdollisena hyväksytyt yrityskaupat

Carlsberg AS, Orkla ASA:n panimoliiketoiminnat	573/81/2000	2.1.2001
Georgia-Pacific Corporation, Fort James Corporation	830/81/2000	30.1.2001
Suomen Posti Oy, Atkos Printmail Oy	2/81/2001	2.2.2001
Metsäliitto Osuuskunta, Vapo Oy	1021/81/2000	8.3.2001
Sonera Oyj, Loimaan Seudun Puhelin Oy	1202/81/2000	3.8.2001

2. Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset

Automatia Rahakortit Oy	Rahakorttiyhteistyötä koskevan ehdollisen poikkeusluvan uusiminen, voimassa 30.5.2002 asti	454/67/2000	3.1.2001
Suomen Taksiliitto ry (STL)	Taksien yhteistyötä koskevan ehdollisen poikkeusluvan uusiminen, voimassa 31.12.2005 asti	945/67/2000	24.1.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle K-supermarket -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	562/67/2000	29.1.2001
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta	Ehdollinen poikkeuslupa S-ryhmän alue- ja paikallisosuuskauppojen hankinta-, markkinointi- ja hintayhteistyölle, voimassa 31.12.2003 asti	384/67/2000	29.1.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle Citymarket -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	954/67/2000	16.2.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle K-market -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	953/67/2000	16.2.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle K-extra -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	955/67/2000	30.3.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle K-lähikauppa -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	952/67/2000	30.3.2001
Kanatalouden tuki ry	Puuttumattomuustodistus- ja poikkeuslupa-hakemus horisontaaliseen tuotanto- ja markkinointiyhteistyöhön kananmunien markkinoilla. Poikkeuslupaa ja puuttumattomuustodistusta ei myönnetty.	196/67/1999	3.4.2001
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK), Osuuskunta Tradeka-yhtymä	Ehdollinen poikkeuslupa hankinta- ja logistiikkayhteistyölle Inex Partners Oy:ssä, voimassa 31.12.2004 asti	56/67/1999	3.4.2001
Inex Partners Oy, Tuko Logistics Oy (aik. Helsingin Keskustukku Oy)	Ehdollinen poikkeuslupa pakasteiden ja jäätelötuotteiden hankinta- ja logistiikkayhteistyölle Finnrost Oy:ssä, voimassa 31.12.2004 asti	803/67/1997	3.4.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle RIMI-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	1196/67/2000	11.5.2001
Ruokakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle Pikkolo-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2003 asti	1009/67/2000	11.5.2001
Automatia Pankkiautomaatit Oy	Ehdollinen poikkeuslupa rahahuoltoyhteistyölle, voimassa 31.5.2006 asti	870/67/2000	20.6.2001
Oy Suomen Tietotoimisto Ab	Poikkeuslupa STT Oy:ssä tehtävälle hintayhteistyölle, voimassa 29.6.2006 asti	594/67/2000	29.6.2001
Keswell Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle Intersport-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1046/67/2000	17.8.2001
Keswell Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle K-kenkä-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1045/67/2000	17.8.2001
Keswell Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrä hinnoittelulle Andiamo-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1044/67/2000	17.8.2001

Keswell Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrähinnoittelulle Musta Pörssi -ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	941/67/2000	17.8.2001
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta	Ehdollinen poikkeuslupa S-ryhmän alue- ja paikallisosuuskauppojen käyttötavaroita koskevalle hankinta-, markkinointi- ja hinta-yhteistyölle, voimassa 30.4.2005 asti	135/67/2001	31.8.2001
Maatalouskesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrähinnoittelulle K-maatalous-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1240/67/2000	5.10.2001
Rautakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrähinnoittelulle Rautia-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1239/67/2000	5.10.2001
Rautakesko Oy	Ehdollinen poikkeuslupa määrähinnoittelulle K-rauta-ketjun kaupoissa, voimassa 31.12.2005 asti	1238/67/2000	5.10.2001

3. Muut päätökset

Pilkington Lamino Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö linja-autojen tuulliasien toimituksissa	546/61/2000	2.1.2001
Helsingin Arvopaperi- ja johdannaispörssi, Selvitysyhtiö Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö pörssimaksuhinnoittelussa	756/61/2000	8.1.2001
Raahan koulutuskuntayhtymä	Epäilty julkinen kilpailunrajoitus kuntayhtymän vuokratessa tiloja autokoulutoimintaa varten	810/68/2000	16.1.2001
Suomen Arvopaperikeskus Oy	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö arvopaperien selvitystoiminnan hinnoittelussa	553/61/2000	19.1.2001
Avena Siilot Oy	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö viljan varmuusvarastointipalvelun hinnoittelussa	385/61/1998	19.1.2001
Elisa Communications Oyj	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö ISDN-liittymien tarjouskampanjassa	17/61/2001	1.3.2001
Uutisvuoksi Oy	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö lehti-ilmoitusten hinnoittelussa	510/61/2000	15.3.2001
Metsäliitto Osuuskunta	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö puun ostajana	699/61/1998	23.3.2001
Eurosport Television Ab	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö yhteistyöoperaattoreita valittaessa	942/61/2000	28.3.2001
Suomen Posti Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö palvelusopimusten irtisanomisessa	320/61/2001	23.4.2001
Sonera Oyj	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö koskien Soneran GSM-liittymistä soitettuja ulkomaan puheluita	46/61/2001	24.4.2001
Sonera Oyj	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö tavoitettavuuspalvelussa	1167/61/1999	2.5.2001
Suomen Posti Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö palvelu-uudistuksen hinnoittelussa	309/61/2000	21.5.2001
Nokia Matkapuhelimet Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö matkapuhelimien jakelussa	206/61/1997	28.5.2001

Metsähallitus	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö metsäpuusiementen ja -taimien markkinoilla	557/61/1998	29.5.2001
Joensuun Puhelin Oy	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö liittymien kytkennöissä	38/61/2001	5.6.2001
Oy Suomen Tietotoimisto Ab	Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö perusuutispalvelun hinnoittelussa	129/61/2000	20.6.2001
Suomen Hammaslääkäriliitto ry	Yksityishammaslääkäreiden tarjouskartelli Helsingin kaupungin järjestämässä tarjouskilpailussa	351/61/2001	21.6.2001
Elisa Communications Oyj	Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö Nettitaksa-palvelun hinnoittelussa	570/61/2000	26.6.2001
Elisa Communications Oyj	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kiinteiden puhelinyhteyksien toimitusehdoissa	327/61/2001	11.7.2001
Reisjärven kunta	Epäilty kilpailunrajoituslain vastainen menettely soran myynnissä	282/68/1999	30.7.2001
Kone Oyj, Otis Oy, Schindler Oy	Epäilty tarjouskartelli hissien huoltotöiden hinnoittelussa Tampereella	1118/61/1998	24.10.2001
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK), SOK:n alueosuuskaupat	Markkinoiden jako S-ryhmässä	804/61/2001	1.11.2001
Mikkelin Ulataksi Oy	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö koskien taksien välitysjärjestelmää	228/61/1999	7.11.2001
Lakeuden Jätekeskus Oy	Jätteenkäsittelymaksuihin liittyvät mahdolliset kilpailunrajoitukset	915/61/1999	5.12.2001
Sucros Oy	Sokeriyhtiön osakkeiden omistusvaatimuksesta aiheutunut kilpailun rajoittuminen sokerijuurikkaiden viljelyksessä	766/61/2001	17.12.2001
Inarin Taksit	Epäilty tarjouskartelli Inarin kunnan koululaiskuljetuksissa	517/61/2001	18.12.2001
Oy AGA Ab, Messer Suomi Oy	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kaasupullojen vuokrauksessa	821/61/2000	21.12.2001
Semel Oy, Helsingin Taksidata	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö taksamittarijärjestelmien markkinoilla ja Helsingin Taksidata Oy:n harjoittama ostoyhteistyö	870/61/1999	21.12.2001

Esitykset kilpailuneuvostolle 2001

Imatran ajoharjoitteluratasäätiö, Lappeenrannan – Imatran autokoulu yhdistys	Esitys määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	1030/61/98	29.3.2001
Kuopion Taksiautoilijat ry	Esitys tarjouskartellin ja hintayhteistyön uudistamisen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	12/61/99	5.4.2001
Skanska Pohjanmaa Oy, YIT-Yhtymä Oy Pohjansepot	Esitys tarjouskartellin uudistamisen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	923/61/98	29.5.2001
Gramex Oy	Esitys määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	1018 ja 1061/61/00	18.12.2001

Aloitteet ja lausunnot 2001

1. Aloitteet

Liikenne- ja viestintäministeriö	Ilmatieteen laitoksen kaupallisen sääpalvelutoiminnan yhtiöittäminen	267/71/2001	13.3.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Asiakasmaksusäännösten laboratoripalvelujen kilpailua vääristävä vaikutus	391/71/2001	23.4.2001
Ympäristöministeriö	Vesikalusteiden tyyppihyväksyntä	622/71/2001	29.6.2001
Opetusministeriö	Ammattilientäjäkoulutuksen järjestäminen Suomessa	1088/71/2001	16.11.2001

2. Lausunnot

Liikenne- ja viestintäministeriö	Hallituksen esitys radiolaiksi	8/72/01	26.1.2001
Vakuutusvalvontavirasto	Lakisääteinen tapaturmavakuutus	48/72/01	29.1.2001

Liikenne- ja viestintäministeriö	.eu – aluetunnus	71/72/01	9.2.2001
Maa- ja metsätalousministeriö	Hallituksen esitys rehulain muuttamiseksi ja maa- ja metsätalousministeriön asetus rehualan toiminnan harjoittamisesta	62/72/01 136/72/01	16.2.2001
Valtiovarainministeriö	Pankkipalvelutyöryhmän muistio	33/72/01	15.3.2001
Oikeusministeriö	Luonnos hallituksen esitykseksi markkinaoikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi	228/72/01	15.3.2001
Valtiovarainministeriö	Kuntien hankintojen arvonlisävero -työryhmän muistio	210/72/01	23.3.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Laki sähköisestä allekirjoituksesta	223/72/01	23.3.2001
Ympäristöministeriö	Suomen rakentamismääräyskokoelman A2 määräykset ja ohjeet	299/72/01	2.4.2001
Energiamarkkinavirasto	Määräysluonnokset Energiamarkkinaviraston määräyksiksi maakaasuliiketoimintojen tilinpäätösten ilmoittamisesta Energiamarkkinavirastolle sekä maakaasuverkko toiminnan tunnuslukujen julkaisemisesta	274/72/01	12.4.2001
Oikeusministeriö	Sähkökauppatyöryhmän mietintö	261/72/01	3.4.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Komission tiedonanto merisatamapalvelujen laadun parantamisesta ja ehdotus satamapalvelujen markkinoille pääsystä	316/72/01	24.4.2001
Opetusministeriö	Uskonnonvapauskomitean mietintö	375/72/01	24.4.2001
Telehallintokeskus	Televerkkojen tehonsyötöstä annetun määräyksen muuttaminen	344/72/01	4.5.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Markkinavoimaltaan huomattavien teleyritysten määrittely	404/72/01	7.5.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Varmennusyksikön perustaminen	451/72/01	15.5.2001
Vesi- ja viemäri- ja jätehuolto- ja ympäristöministeriö	Kiinteistön tonttivesijohdon ja tonttviemärin rakentaminen	477/72/01	17.5.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Viestintälainsäädännön uudistus	464/72/01	8.6.2001
Eduskunta, talousvaliokunta	Ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston sähkö- ja maakaasumarkkinadirektiivien muutoksiksi sekä asetukseksi verkkoon pääsyn edellytyksistä rajat ylittävässä sähkö- ja kaapelin kaupassa	551/72/01	12.6.2001
Eduskunta, liikennevaliokunta	Komission direktiiviehdotus satamapalvelujen markkinoille pääsystä	568/72/01	13.6.2001
Uudenmaan liitto Tuomas Santasalo Ky	Uudenmaan kaupallinen palveluverkko -tutkimus	549/72/01	14.6.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Rautatielaki, laki ratahallintokeskuksesta ja laki rautatiekuljetuslain muuttamisesta	555/72/01	14.6.2001
Valtiovarainministeriö	Luonnos hallituksen esitykseksi tonnistoverotusta koskevaksi lainsäädännöksi	560/72/01	15.6.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Majoitus- ja ravitsemisliikkeitä koskevan lainsäädännön uudistaminen	165/72/01	18.6.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Säköturvallisuutta koskevien säädösten muuttaminen	563/72/01	18.6.2001
Valtiovarainministeriö	Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arvopaperimarkkinalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta	519/72/01	4.7.2001
Helsingin kaupungin sosiaalivirasto	Apteekkien suurasiaikkaiden lääkehankintojen kilpailuttaminen	658/72/01	3.8.2001

Liikenne- ja viestintäministeriö	Työryhmän raportti "Markkinaehtoisuutta ja laadukkaita taksipalveluja"	623/72/01	8.8.2001
Valtiovarainministeriö	Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonta -työryhmämuistio	609/72/01	9.8.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Luonnon hallituksen esitykseksi laeiksi eläkesäätiö-lain ja vakuutuskassalain muuttamisesta	657/72/01	14.8.2001
Telehallintokeskus	Teleliikenteen estoluokista annetun määräyksen muuttaminen	628/72/01	15.8.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Kilpailunäkökohtien huomioon ottaminen lääkealan lainsäädäntöä uudistettaessa	741/72/01	15.8.2001
Ympäristöministeriö	Ehdotus valtakunnallisen jätesuunnitelman tarkistamiseksi vuoteen 2005	639/72/01	28.8.2001
Suomen Kuntaliitto	Kunnallisen liiketoiminnan eriyttäminen	669/72/01	29.8.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Luonnon sähkömarkkinalakiin ehdotettaviksi muutoksiksi	698/72/01	31.8.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Valtion hankintatoimen kehittämishankkeen loppuraportti	770/72/01	5.9.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Tunnusmerkilainsäädäntötyöryhmän muistio	561/72/01	6.9.2001
Eduskunta, talousvaliokunta	Hallituksen esitys markkinaoikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi	228/72/01	13.9.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Lääkekorvaustyöryhmä 2000:n loppuraportti	651/72/01	14.9.2001
Maa- ja metsätalousministeriö	Asetusluonnos Metsäkeskuksen ja Metsätalouden Kehittämiskeskus Tapion suoritteiden maksullisuudesta	811/72/01	17.9.2001
Työministeriö	Asetusluonnos työvoimahallinnon henkilöstö-vuokrauksesta	531/72/01	18.9.2001
Ympäristöministeriö	Suomen rakentamismääräyskokoelman osien C3, C4 ja D2 uusiminen	824/72/01	25.9.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Hallituksen esitys luottolaitoslainsäädännön uudistamiseksi	248/72/00	8.10.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Viestintälainsäädännön kokonaisuudistus	871/72/01	12.10.2001
Eduskunta, lakivaliokunta	Hallituksen esitys oikeusapulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi	996/72/01	2.11.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Luonnon hallituksen esitykseksi laeiksi eläkesäätiö-lain ja vakuutuskassalain muuttamisesta	657/72/01	12.11.2001
Sosiaali- ja terveysministeriö	Laboratorioalaa tutkineiden selvitysmiesten raportti	990/72/01	13.11.2001
Oikeusministeriö	Hallituksen esitys eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta	880/72/01	19.11.2001
Viestintävirasto	Televerkkojen tehonsyötöstä annetun määräyksen muuttaminen	1103/72/01	12.12.2001
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Finergyn ja Senerin aloite verkkotoiminnan kohtuullisen tuoton arvioinnin kehittämiseksi	1067/72/01	14.12.2001
Viestintävirasto	Sähköisistä allekirjoituksista annettavan lain nojalla annettavat Viestintäviraston määräykset	1083/72/01	19.12.2001
Liikenne- ja viestintäministeriö	Ilmatieteen laitoksen liiketoiminnan yhtiöittämistä selvittäneen työryhmän mietintö	1152/72/01	20.12.2001

Kilpailuvirastoa koskevat kilpailuneuvoston päätökset 2001

MTV Networks Europe (826/61/95)	Kilpailuviraston esitys vahingollisen kilpailunrajoituksen kieltämiseksi TV-ohjelmien jakelussa. Kilpailuneuvosto hylkäsi esityksen.	71/690/99	26.1.2001
Skanska Pohjanmaa Oy YIT-Yhtymä Oy Pohjanseppo Aarne Hakoranta (23/61/98)	Valitukset Kilpailuviraston tarjouskartellia koskevista päätöksistä. Kilpailuneuvosto hylkäsi valitukset, mutta kumosi Kilpailuviraston päätöksen vähämerkityksellisyyden osalta ja palautti asian virastolle.	9138/690/1999 139/690/1999	16.2.2001
American Express Finland Oy, Diners Club Finland Oy, Merita Asiakasrahoitus Oy, Osuuskunta Luottokunta / Eurocard Oy (183/61/91)	Kilpailuviraston esitys luottokorttiyhtiöiden sopimusehtoihin liittyvän kilpailunrajoituksen kieltämisestä. Kilpailuneuvosto hylkäsi esityksen.	25/359/97	4.5.2001
Salon Seudun Puhelin Oy (483/61/96)	Kilpailuviraston esitys SSP:n tilaajayhteyksien hinnoittelussa harjoittaman määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja 1 mmk:n seuraamusmaksun määräämisestä. Kilpailuneuvosto määräsi SSP:n lopettamaan kilpailunrajoituksen 1 mmk:n sakon uhalla ja määräsi 1 mmk:n seuraamusmaksun.	14/690/2000	18.5.2001
Elisa Communications Oyj (703/61/96, 894/61/98)	Kilpailuviraston esitys Helsingin Puhelin Oyj:n (myöh. Elisa Communications Oyj) tilaajayhteyksien hinnoittelussa harjoittaman määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja 30 mmk:n seuraamusmaksun määräämisestä. Kilpailuneuvosto totesi väärinkäytön ja määräsi 25 mmk:n seuraamusmaksun.	150/690/1999	18.5.2001
Turun Puhelin Oy (482/61/96)	Kilpailuviraston esitys Turun Puhelin Oyj:n tilaajayhteyksien hinnoittelussa harjoittaman määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja 5 mmk:n seuraamusmaksun määräämisestä. Kilpailuneuvosto totesi väärinkäytön ja määräsi 3,5 mmk:n seuraamusmaksun.	15/690/2000	18.5.2001
Pielis-Pusku Ky (694/68/98)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä poistaa asia käsittelystä koskien Fortum Energiatalo Oy:n epäiltyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä laivadieselöljyn hinnoittelussa. Kilpailuneuvosto hylkäsi valituksen.	111/690/2000	18.6.2001
Kuopion kaupunki/ Kuopion Energia (517/61/96)	Kilpailuviraston esitys Kuopion kaupungin/Kuopion Energian määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja 5 mmk:n seuraamusmaksun määräämisestä. Kilpailuneuvosto hylkäsi esityksen.	173/690/2000	18.6.2001
Helsingin kaupunki/ Helsingin Energia (537/61/96)	Kilpailuviraston esitys Helsingin kaupungin/Helsingin Energian määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisestä ja 30 mmk:n seuraamusmaksun määräämisestä. Kilpailuneuvosto hylkäsi esityksen.	151/61/1999	18.6.2001

Kai Lindström (439/61/00)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Helsingin kaupungin menettelytapoja jätelö-kioskipaikkoja vuokrattaessa. Kilpailuneuvosto jätti tutkimatta valituksen.	162/690/2000	13.8.2001
Olostunturin asukasyhdistys ry (307/61/00)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä poistaa Muonion kunnan epäiltyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskeva asia käsittelystä. Kilpailuneuvosto hylkäsi valituksen.	147/690/2000	28.8.2001
Liha-alan Kuljetus- valiokunta LIHAVA (126/61/97)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä olla myöntämättä poikkeuslupaa horisontaalisena yhteistyönä tapahtuvalle kuljetuskustannusten määrittämiselle. Kilpailuneuvosto ei myöntänyt poikkeuslupaa.	158/690/2000	17.9.2001
Mirka Riekkö (844/61/01)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä poistaa käsittelystä epäiltyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä oppikirjan kustantamisessa koskeva asia. Kilpailuneuvosto hylkäsi valituksen.	181/690/2001	25.10.2001
Telia Mobile AB, Suomen sivuliike (aikaisemmin Telia Finland Oy) (817/61/98)	Valitus Kilpailuviraston Soneran ja Radiolinjan epäiltyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevasta päätöksestä. Kilpailuneuvosto palautti asian Kilpailuviraston uudelleen tutkittavaksi.	22/690/2000	11.12.2001
Lännen Puhelin Oy Salon Seudun Puhelin Oy Suomen 2G Oy DNA Finland Oy (1202/81/00)	Valitukset koskien Kilpailuviraston päätöstä hyväksyä ehdollisena Sonera Oyj:n ja Loimaan Seudun Puhelin Oy:n välinen yrityskauppa. Kilpailuneuvosto kumosi Kilpailuviraston päätöksen ja kielsi yrityskaupan.	167/690/2001 168/690/2001	18.12.2001

Kilpailuvirastoa koskevat KHO:n päätökset 2001

Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunta (615/61/98)	Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunnan hakemus kilpailuneuvoston päätöksen täytäntöönpanon kieltämiseksi, kunnes KHO on ratkaissut omistaja-alennuksien myöntämiseen liittyvää määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevan asian. KHO hylkäsi hakemuksen.	240/2/01 taltio 258	13.2.2001
Jakob Lehto (575/61/99)	Jakob Lehdon valitus kilpailuneuvoston päätöksestä hylätä Lehdon valitus Kilpailuviraston päätöksestä. Kilpailuvirasto oli poistanut käsittelystä tämän toimenpidepyynnön koskien Helsingin kaupungin katujen talvikunnossapidon järjestämistä. KHO hylkäsi valituksen.	1191/1/00 taltio 389	6.3.2001
Inkeri Kostiainen (963/61/97)	Inkeri Kostiaisen valitus kilpailuneuvoston päätöksestä jättää tutkimatta tämän valitus Kilpailuviraston päätöksestä, joka koski Tuusulan kunnan ja Asuntosäätiön välisen sopimuksen lainmukaisuutta. KHO hylkäsi valituksen.	3220/2/00 taltio 390	6.3.2001

Salon Seudun Puhelin Oy (483/61/96)	SSP:n hakemus kilpailuneuvoston päätöksen täytäntöönpanon kieltämisestä (SSP:n määräävän markkina-aseman väärinkäyttö tilaajayhteyksien hinnoittelussa), kunnes KHO on ratkaissut muutoshakemuksen. KHO hylkäsi hakemuksen.	1817/2/01 taltio 1602	5.7.2001
Päijät Hämeen Puhelinosuuskunta (615/61/98)	Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunnan valitus kilpailuneuvoston päätöksestä määrätä lopettavaksi omistaja-alennuksen myöntämiseen liittyvä määräävän markkina-aseman väärinkäyttö 2 mmk:n sakon uhalla. KHO hylkäsi valituksen.	240/2/01 taltio 1851	15.8.2001
Ajasto Oy (160/61/96)	Ajasto Oy:n valitus kilpailuneuvoston päätöksestä määrätä 2 mmk:n seuraamusmaksu määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä kalenterimarkkinoilla. KHO hylkäsi valituksen.	3590/1/99 taltio 1909	22.8.2001
Esko Laine (373/61/98)	Esko Laineen valitus kilpailuneuvoston päätöksestä, jonka mukaan Lounais-Suomen Taxiauto Oy ja Turun Ula-Taksi Oy eivät ole syyllistyneet määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön. KHO hylkäsi valituksen.	1200/1/00 taltio 2461	12.10.2001
LK-Lukiolaisten Kirjakauppa Oy (246/61/94)	Kilpailuviraston ja Lukiolaisten Kirjakaupan valitukset kilpailuneuvoston päätöksestä, jonka mukaan Otava ei ole syyllistynyt vahingolliseen kilpailunrajoittamiseen / määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön lukion oppikirjamarkkinoilla. KHO kumosi kilpailuneuvoston päätöksen ja palautti asian kilpailuneuvostolle sen tutkimiseksi, onko Otava syyllistynyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.	2221/1/99 2270/1/99 taltio 2540	19.10.2001
YIT Yhtymä Oy Pohjansepot Skanska Pohjanmaa Oy (923/61/98)	YIT-Yhtymä Oy:n ja Skanska Pohjanmaa Oy:n valitukset kilpailuneuvoston päätöksestä, jonka mukaan yhtiöt olivat syyllistyneet kiellettyyn tarjouskartelliin. KHO hylkäsi valitukset.	904/2/01 905/2/01 taltio 3131	14.12.2001
Metsäliitto Osuuskunta Stora Enso Oyj UPM Kymmene Oyj (196/61/97)	Metsäyhtiöiden valitukset kilpailuneuvoston päätöksestä koskien kiellettyä hintayhteistyötä ja hankintalähteiden jakoa puukaupassa. KHO hylkäsi valitukset, mutta alensi kunkin yrityksen sakkoja 10 mmk:sta 3 mmk:aan.	367, 3684, 3685/2/00 taltio 3179	20.12.2001

Asiantuntijaluennot 2001

22.1.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Kilpailupolitiikan haasteet, Kajaanin kauppakamari, Kajaani
30.1.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Uusi talous ja kilpailupolitiikka, Osuuspankki-järjestö, Helsinki
2.2.2001	Apulaisjohtaja Riitta Ryhänen	Puumarkkinoiden toimivuus kilpailun näkökulmasta, Lapin metsäoikeuspäivät, Rovaniemi
14.2.2001	Apulaisjohtaja Johanna Juusela	Horizontaaliset ja vertikaaliset kilpailunrajoitukset – EU:n uudet suuntaviivat -seminaari, Kuusamo

16.2.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Hyvinvointipalveluiden kehittäminen kilpailulainsäädännön näkökulmasta, Sitra, Helsinki
5.3.2001	Ylijohaja Matti Purasjoki	Kilpailupolitiikan haasteet, Pörssiklubi, Helsinki
8.3.2001	Apulaisjohtaja Johanna Juusela	Immateriaalioikeudet ja kilpailuoikeus, Kontakti.net, Helsinki
14.3.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Palvelutuotannon kilpailun lähtökohdat, Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: Miten turvataan kattavat, laadukkaat ja kohtuuhintaiset sosiaalipalvelut?, Helsinki
19.3.2001	Erikoistutkija Henriikka Piekkala	Competition and regulation in the telecommunications sector, OECD: Seminar on Competition Policy and Regulatory Reform in Telecommunications, Moskova
23.3.2001	Tutkimuspäällikkö Leena Passi	EU:n horisontaaliset uudistukset Kilpailuviraston kannalta, Lakimiesliiton koulutus: Kilpailuoikeuden lainsäädäntöuudistukset, Helsinki
24.3.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Tampereen laboratoriokekkosasia, hankintalainsäädäntö Kilpailuviraston kannalta, Lääkärikeskusten johtaja-symposiumi, Pyhätunturi
23.4.2001	Ylijohaja Matti Purasjoki	Vuosikokousesitelmä, Metsäteollisuus ry, Helsinki
3.5.2001	Tutkimuspäällikkö Juhani Pennanen	Maksupolitiikka ja hinnoittelu julkisella sektorilla, HAUS, Helsinki
7.5.2001	Apulaisjohtaja Johanna Juusela	EU:n kilpailuoikeus – keskeinen sisältö ja kehitystrendit, HAUS, Helsinki
10.5.2001	Ylijohaja Matti Purasjoki	Pienten markkinoiden dilemma, Asianajotoimisto Hannes Snellmannin kevätseminaari, Helsinki
10.5.2001	Tutkimuspäällikkö Juhani Pennanen	Maksupolitiikka ja hinnoittelu julkisella sektorilla, HAUS, Helsinki
14.5.2001	Ylijohaja Matti Purasjoki	Suomen EU-kokemukset, Unkarin asianajajaliitto, Budapest
18.5.2001	Johtaja Juhani Jokinen	Yrityskauppoja koskeva viimeaikainen päätöskäytäntö ja yrityskauppa-säännösten muutostarpeet, Suomen Lakimiesliiton Yrityskauppa-avallonta ja määrävän aseman väärinkäyttö -seminaari, Helsinki
28.5.2001	Apulaisjohtaja Riitta Ryhänen	Kilpailu puukaupassa, Pääkaupunkiseudun Metsänomistajat ry:n paneelikeskustelu kilpailuteemalla, Helsinki
4.6.2001	Apulaisjohtaja Riitta Ryhänen	Kilpailunrajoituslain suhde ketjumaiseen kaupankäyntiin, IIR: Menestyksellä ketjutoiminta -seminaari, Helsinki
8.6.2001	Erikoistutkija Mikko Pirttilä	Kilpailunrajoitukset mediasektorilla, Turun kauppakorkeakoulu, Turku
18.6.2001	Erikoistutkija Jan Nybondas	Autokaupan sääntöuudistukset, Autotuojat ry:n seminaari, Tampere
27.8.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Kunnallisen tuotantotoiminnan uudistuminen Julkinen valta markkinoilla-hankkeen näkökulmasta, Uudistuva kunnallinen tuotantotoiminta -seminaari, Tampere
7.9.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Sääntely/itsesääntely -julkisen sektorin rooli, KTM, Helsinki
7.9.2001	Erikoistutkija Liisa Leinonen, Erikoistutkija Antti Norkela	Konkurrensipolitik möter den nya ekonomin, nätverksekonomin och globalisationen, pohjoismaisten kilpailuviranomaisten kokous, Skagen
17.9.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Kuntien liiketoimintojen markkinaehtoistuminen, Yrittäjien koulutuskeskus Oy: Kuntien ostopalvelusopimukset, Helsinki
19.9.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Markkinavoiman arvioiminen käytännössä, IIR, Helsinki

20.9.2001	Johtaja Kirsi Leivo	EY:n kilpailunormien modernisaatioprojektin eteneminen, IIR, Helsinki
21.9.2001	Apulaisjohtaja Riitta Ryhänen	Kilpailulainsäädäntö, Suomen Taksiliiton järjestötoiminnan peruskurssi, Nastola
4.10.2001	Johtaja Juhani Jokinen	JV- ja yrityskauppasopimukset – Kilpailuviraston näkökulma, Suomen lakimiesliitto: Sopimukset ja kilpailuoikeus, Helsinki
4.10.2001	Erikoistutkija Arttu Juuti	Kilpailunrajoituslaki ja viimeaikaiset teletapaukset, TKK: Tietoliikenneverkkojen arkkitehtuurit -kurssi, Otaniemi
9.10.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	”New Economy – a Challenge for Competition Policy”, Venäjän kilpailuviranomaisten aluehallinnon 10-vuotisjuhla, Pietari
11.10.2001	Erikoistutkija Mikko Pirttilä	Immateriaalioikeudet ja kilpailuoikeus, Kontakti.net, Helsinki
12.10.2001	Erikoistutkija Maarit Järvinen	Suomen yrityskauppavalvonnan huomioiminen yritysjärjestelyssä, KHT-Media Oy: Yritysjärjestelyt – käytännön näkökohtia, Helsinki
15.10.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Vuokramarkkinoiden kilpailuolosuhteet, VATT, Helsinki
25.10.2001	Erikoistutkija Kaarlo Helkamo	Toimiiko kilpailu rakennusallalla Suomessa? Sähkö- ja teleurakoitsijaliiton sähköurakoitsijapäivät, Hämeenlinna
29.10.2001	Tutkimuspäällikkö Juhani Pennanen	Kilpailulainsäädäntö ja hinnoittelu julkisella sektorilla, HAUS:n Maksupolitiikka ja hinnoittelu -seminaari, Helsinki
31.10.2001	Erikoistutkija Mikko Pirttilä	Immateriaalioikeudet ja kilpailuoikeus, Ernst & Young Academy, Helsinki
5.11.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Suomen kilpailuviranomaisten näkemykset julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöstä energia- ja vesipalvelujen tuottamisessa, Energia- ja vesihuoltolaitosten yhteistyöseminaari, Kotka
15.11.2001	Johtaja Juhani Jokinen	Viimeaikaista käytäntöä yrityskauppavalvonnassa, Ernst & Young Academyn kilpailuoikeuden seminaari, Helsinki
21.11.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Kunnallisen tuotantotoiminnan uudistuminen Julkinen valta markkinoilla-hankkeen näkökulmasta, Kunnallinen palvelutuotanto uudistuu -seminaari, Lahti
21.11.2001	Johtaja Kirsi Leivo	Kilpailuviranomaisten yhteistyö uudessa järjestelmässä, KTM, Helsinki
22.11.2001	Tutkimuspäällikkö Juhani Pennanen	Kilpailuviraston näkökulma julkisten hankintojen ja palveluiden kilpailuttamiseen, Kunta-alan opisto, Helsinki
23.11.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Mitä kilpailu voi tuoda hyvässä ja pahassa? Kilpailu ja kilpailulainsäädännön rooli, Terveydenhuoltoalan Palvelujärjestöt TEPA ry:n seminaari Terveydenhuolto murroksessa: saako terveydenhoitopalveluja myydä?, Helsinki
24.11.2001	Apulaisjohtaja Martti Virtanen	Verkostoituminen ja allianssikapitalismi, Turun yliopiston oikeustieteen päivät, Turku
27.11.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Markkinamäärityksen haasteet, alustus Euroopan kilpailuviranomaisten kokouksessa Brysselissä
29.11.2001	Johtaja Juhani Jokinen	Yhteisyrityksen suunnittelu ja kilpailuoikeus, Suomen lakimiesliiton seminaari: Kansainväliset yrityskaupat ja kilpailuoikeus, Helsinki
30.11.2001	Ylijohtaja Matti Purasjoki	Kunnat ja kilpailupolitiikka, Suomen Kuntaliiton strategiaseminaari, Helsinki
30.11.2001	Erikoistutkija Hannu Pohjonen	Oppilaitosten maksullinen palvelutoiminta, Ammatillisen koulutuksen talouspäälliköt ry, Helsinki
1.12.2001	Erikoistutkija Jan Nybondas	Autokaupan uusi ryhmäpoikkeusasetus, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry: Autoalan tulevaisuus -seminaari, Teisko
10.12.2001	Johtaja Kirsi Leivo	EY:n kilpailuoikeuden kehitys, HAUS, Helsinki
19.12.2001	Erikoistutkija Antti Ihamäki	Suomi ja EU – yhteistyökokemukset, Venäjän Federaation alueellinen kilpailuseminaari, Jekaterinenburg

Edustukset viraston ulkopuolisissa työryhmissä

Työryhmän asettaja	Työryhmän nimi	Kilpailuviraston edustaja ryhmässä	Työryhmän toimikausi
Kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä toimiva yritysneuvottelukunta	Kilpailupolitiikan ohjelmatyöryhmä	Jäseninä ylijohtaja Matti Purasjoki ja apulaisjohtaja Martti Virtanen, pysyvinä asiantuntijoina erikoistutkijat Liisa Leinonen ja Antti Norkela.	Työryhmä luovutti mietintönsä 28.2.2002 (KTM:n työryhmäraportti 3/2002).
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Kaupan suuryksiköiden kilpailuvaikutuksia arvioivan tutkimuksen johtoryhmä	Erikoistutkija Liisa Vuorio	Tutkimuksen tekijä on LTT-Tutkimus Oy. Työ valmistunee kevään 2002 aikana.
Sisäasiainministeriö	Lääninhallitusten peruspalvelujen arviointia kehittävä ja koordinoiva pysyvä työryhmä	Erikoistutkija Leena Eerola	Jäsenet nimetty 15.8.2001–15.8.2004 väliseksi ajaksi.
Sosiaali- ja terveysministeriö	Lakisääteisen työeläkejärjestelmän kilpailutyöryhmä	Johtaja Kirsi Leivo (sijainen erikoistutkija Arttu Juuti)	Työryhmä luovutti muistionsa 15.2.2002 (STM:n työryhmämuistio 2001:35).
Valtiovarainministeriö	Juomapakkausten ympäristönohjausjärjestelmiä selvittävä työryhmä	Erikoistutkija Sinikka Loikkanen	Toimikausi 1.9.2001–31.10.2002.
European Competition Authorities (ECA)	Working Group on Multi-jurisdictional Mergers	Tutkimuspäällikkö Leena Passi	Työryhmä asetettiin 20.4.2001.
Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kilpailuvirastot	Pohjoismaisia lentoliikennemarkkinoita selvittävä Nordic Task Force on Airline Competition -työryhmä	Erikoistutkija Antti Norkela	Työ valmistuu toukokuussa 2002.

Viraston organisaatio ja yhteystiedot 1.5. 2002

Käyntiosoite: Pitkäsillanranta 3 A, 00530 Helsinki
Postiosoite: PL 332, 00531 Helsinki
Puhelin (09) 73141
Faksi (09) 7314 3328
Sähköposti: kirjaamo@kilpailuvirasto.fi
Kotisivu: www.kilpailuvirasto.fi
Henkilökohtaiset sähköpostiosoitteet ovat muotoa:
etunimi.sukunimi@kilpailuvirasto.fi

Purasjoki, Matti, ylijohtaja 7314 3300
Saljola, Terttu, ylijohtajan sihteeri 7314 3301
Ylijohtajan faksi 7314 3353

Yrityskauppa- ja valvonta

Jokinen, Juhani, johtaja, ryhmän päällikkö 7314 3389
Passi, Leena, tutkimuspäällikkö,
päällikön sijainen 7314 3374
Ojala, Anne, osastosihteeri, ryhmän sihteeri 7314 3339
Yrityskaupparyhmän faksi 7314 3314

Hautala, Jaana, erikoistutkija 7314 3604
Ihamäki, Antti, erikoistutkija 7314 3387
Järvinen, Maarit, erikoistutkija 7314 3606
Mäenpää, Minna-Maija, erikoistutkija 7314 3615
Oksanen, Miika, erikoistutkija 7314 3616
Saarinen, Tiina, erikoistutkija 7314 3347

Markkinat 1

Leivo, Kirsi, johtaja, ryhmän päällikkö 7314 3618
Mattila, Timo, erikoistutkija, päällikön sijainen 7314 3332
Mäkipää, Armi, osastosihteeri, ryhmän sihteeri 7314 3382
Markkinat 1 -ryhmän faksi 7314 3328

Joutsimo, Maarika, erikoistutkija 7314 3385
Juuti, Arttu, erikoistutkija 7314 3614
Kujala, Tero, tutkija 7314 3612
Larkio, Terhi, erikoistutkija 7314 3386
Norkela, Antti, erikoistutkija 7314 3345
Nousiainen, Lauri, tutkija 7314 3368
Pirttilä, Mikko, erikoistutkija 7314 3352
Rämö, Anne, erikoistutkija 7314 3384
Uusitupa, Seppo, erikoistutkija 7314 3355

Markkinat 2

Ryhänen, Riitta, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö 7314 3330
Hermas, Mika, tutkimuspäällikkö, päällikön sijainen 7314 3344
Tuomola, Pirjo, tarkastaja, ryhmän sihteeri 7314 3392
Markkinat 2 -ryhmän faksi 7314 3405

Aspinen, Pirjo, erikoistutkija 7314 3610
Helkamo, Kaarlo, erikoistutkija 7314 3348
Lipponen, Juha, erikoistutkija 7314 3362
Loikkanen, Sinikka, erikoistutkija 7314 3359
Mutanen, Anu, erikoistutkija 7314 3341
Nybondas, Jan, erikoistutkija 7314 3364
Ola, Kirsi, erikoistutkija 7314 3605
Pohjonen, Hannu, erikoistutkija 7314 3343
Talliniemi, Christa, erikoistutkija 7314 3354
Tupamäki, Markku, tutkimuspäällikkö 7314 3370

Markkinat 3

Virtanen, Martti, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö 7314 3338
Pennanen, Juhani, tutkimuspäällikkö,
päällikön sijainen 7314 3361
Montonen, Hannele, kirjaaja, ryhmän sihteeri 7314 3363
Markkinat 3 -ryhmän faksi 7314 3328

Johansson, Topi, kilpailuasianneuvos 7314 3380
Manssila, Mia, tutkija 7314 3619
Pääkkönen, Jussi, erikoistutkija 7314 3391

Kansainväliset asiat

Lindberg, Rainer, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö 7314 3351
Aalto, Maija, tarkastaja, ryhmän sihteeri 7314 3365
Nieminen, Heini, sihteeriharjoittelija 7314 3302
Kansainväliset asiat -ryhmän faksi 7314 3405

Eerola, Leena, erikoistutkija 7314 3346
Haapajärvi, Virve, erikoistutkija 7314 3367
Leskinen, Charlotte, erikoistutkija 7314 3388

Viestintä ja valmennus

Kari, Päivi, viestintäpäällikkö, ryhmän päällikkö 7314 3390
Koski, Anni, osastosihteeri, ryhmän sihteeri 7314 3383
Bergström, Saara, sihteeriharjoittelija 73141
Viestintä ja valmennus -ryhmän faksi 7314 3405
Sähköpostiosoite: tiedotus@kilpailuvirasto.fi

Aho, Jaana, kielenkääntäjä, koulutusyhdyshenkilö 7314 3333
Vuorio, Liisa, erikoistutkija, tiedottajan sijainen 7314 3331

Hallinto

Kyttälä, Marja-Terttu, hallintopäällikkö, ryhmän päällikkö 7314 3379
Salokuuri, Marja-Leena, erikoistutkija, päällikön sijainen 7314 3342
Kopra, Virve, toimistosihteeri, ryhmän sihteeri 7314 3377
Hallintoryhmän faksi 7314 3328

Berglund, Peter, atk-suunnittelija 7314 3601
Fager, Kari, vahtimestari 7314 3349
Ilvonen, Anne, osastosihteeri 7314 3378
Kaukonen, Antti, vahtimestari 7314 3329
Martikainen, Tino, mikrotuki 7314 3611
Perhoniemi, Terttu, erikoistutkija 7314 3340
Pursiainen, Heikki, siviilipalvelusmies 7314 3350
Siirto, Arja, atk-erikoissuunnittelija 7314 3373
Sukupolvi, Taina, toimistosihteeri 7314 3375

Purasjoki, Matti
ylijohtaja

Jokinen, Juhani
johtaja

Leivo, Kirsi
johtaja

Virtanen, Martti
apulaisjohtaja

Ryhänen, Riitta
apulaisjohtaja

Lindberg, Rainer
apulaisjohtaja

Kari, Päivi
viestintäpäällikkö

Kyttälä, Marja-Terttu
hallintopäällikkö

Toimitus: Päivi Kari
Graafinen suunnittelu: Harri Heikkilä Oy
Kuvat: Arteville LLC
Valokuvat: Pauli Vanhala
Paino: Kirjapaino Öhrling 2002
ISSN 0788-9291

